

1.Slohové postupy, Sylabický veršový systém

- slohový postup, ktorý uplatňujeme pri tvorbe textu
- informačný - informuje nás o niečom, uvádza fakty, údaje (správa, oznámenie, pozvánka)
- opisný - opisuje veci, ľudí, zvieratá a dej (príd. mená) (opis, charakteristika)
- rozprávací - vyrozprávať príbeh (slovesá)(rozprávka,bájka, novela, román)
- výkladový - vysvetľuje príčiny a následky (výklad, úvaha, referát, recenzia)

rytmus - striedanie prvkov, na ktorých je dôraz

sylabický veršový systém - rovnaký počet slabík vo verši

=pauzy vonkajšie a vnútorné

=združený rým

=rytmicko-syntaktický paralelizmus (2 verše 1 veta, 1 veta 1 myšlienka)

=ľudové piesne, barok, romantizmus

barok - umelecký smer, literárny smer

barocco - perla nepravidelného tvaru

-všetko sa preháňa, orientácia na Boha, náboženské vojny, reformácia Martina Luthera Kinga, protihabsburské povstania, turecké vpády - hlad a choroby

-protiklady, patetickosť, dekoratívnosť, alegória, skutočnosť zastupujú symboly

Ján Botto - najmladší štúrovec, píše po revolúcii, študoval v Leviciach, vychádzal z ľudovej slovesnosti, sylabický veršový systém

-vizuálny v baladách, pracuje s farbami, pochádzal z gemera

Smrť Jánošíkova

=podmet z ľudovej piesne o Jánošíkovi

=romanca

=štúrovsko-hatalovský jazyk

=úvod, 8 spevov bez názvu, posledný nazval zjavenie

=epicko-lyrická skladba

=úvod - úvod

=zápletká - chytenie Jánošíka

=vyvrcholenie - Jánošík vo väzení

=k obratu nedochádza

=záver - smrť Jánošíka

Samo Chalupka - štúrovec, evanjelický kňaz, romantizmus, klasicizmus - dokonalosť

=napísal len 1 básnickú zbierku - Spevy = jánošíkovská tematika (likavský väzeň)

protiturecká tematika (Turčín poničan)

Mor Ho! - epická báseň, epický spev, pripomína podstatou epos, základom je boj

=úvod- mobilizácia, obraz slovenských junákov

=zápletká - prichádzajú k cisárovi, ponúkajú mier

=vyvrcholenie - boj

=obrat - slovenský junáci zomierajú

=záver - cisár je víťaz

-sylabický veršový systém, symboly Dunaj,orly, Tatry

-kolektívny hrdina = vojaci

-slovenský národ - pohostinný, mierumilovný, obetavý
-cisár - nafúkaný, sobecký, majetnícky
-pána mať je neprávosť a väčšia byť pánom
(Hoj,mor ho detvo môjho rodu,
kto kradmou rukou siahne na tvoju slobodu,
a čo i tam dušu dáš v tom boji divokom,
mor ty len, a vôl nebyť ako byť otrokom.)

Hugolín Gavlovič - predstaviteľ slovenskej barokovej poézie

-písal v kultúrnej západoslovenčine
-pochádza z Oravy, Hugolín je rádove meno, napísal 20 bás, skladieb
-ochorel na tuberkulózu, liečil sa na salaši
Valašská škola - mravov stodola
=17 000 veršov, 22 častí (začína úvodom a biblickým motívom), 59 básní
=didakticko-reflexívna poézia
=vojna,chudoba,bohatstvo, alkoholizmus, spravodlivosť, učenie
Veľmi je hlúpy, kto vlast' svú tupí
=úvod - nadpis - príslovie, porekadlo
=jadro - 10 veršov
=záver - 2 verše

1. človek kamkoľvek ide, vždy by sa mal vrátiť
2. ak potupuješ svoju vlasť, potupuješ aj seba
3. keď prinášame cudzie zvyky tak potupujeme tie svoje vlastné

2.Štýlotvorné činitele,Krátká epická próza

- faktory, ktoré tiež ovplyvňujú tvorbu textu
- subjektívne = (súvisia s autorom) vek, pohlavie, vzdelanie, prostredie, vlastné zážitky, nálada, povolanie
- objektívne = (súvisia s okolím) téma, funkcia, adresát, situácia
- fázy textotvorného procesu : 1.výber témy, 2.získavanie informácií, 3.triedenie faktov, 4.písanie konceptu

Poviedka - krátky epický útvar vo forme prózy, málo postáv, monografická poviedka, 1 dej oslabený opisom a charakteristikou postavy

Novela - stredný rozsah, krátky epický žáner vo forme prózy, 2 deje, dej je dramatickejší ako v poviedke, môže mať kapitoly, postavy sa vyvíjajú, končí sa prekvapivou pointou

Chronologický kompozičný postup - udalosti sú usporiadané podľa toho ako sa odohrali, niekedy podľa ročných období (od jari do jesene)

Rozprávač- nespoľahlivý rozprávač (opis Maca Mlieča , autor výnimočne vstupuje do deja) , vševediaci rozprávač

Božena Slančíková Timrava

- 2. fáza slovenského realizmu
- vnútorný monológ postáv
- dedinské prostredie
- nevydala sa
- zobrazuje ženy vydaté, nevydaté (šťastné nešťastné)
- kritická realistka

Ľapákovci

- =novela, realizmus
 - =dedinské prostredie
 - =príbeh usporiadaný chronologicky
 - =2 deje - Anča a Iľa Kráľovná
 - =úvod - zoznamujeme sa s prostredím a postavami (Ľapákovci sú lenivý, špinavý, nevzdelaný - Anča zmija mladá, 30 ročná, postihnutá, pekná, nevydatá - Iľa - rozkazuje, vzdelaná)
 - =zápletk - Iľa je nespokojná - chce opraviť dom no neúspešne
 - =kríza - odchod Ily do školy, navonok sa tvárila že je nad vecou, manžel po ňu nechodil, predtým rozkazovala ona a teraz rozkazujú oni nej
 - =obrat - Paľov príchod po Ilu
 - =záver - Paľo postaví prístrešok, nový dom mal žltú farbu, Iľa dosiahla čo chcela
- Anča (obrat v jej postave nenastáva, musí šiť čepce nevestám, je stále nešťastná, nemení sa)

Jozef Gregor Tajovský

- realizmus
- ponára sa do vnútra postáv
- pochádzal z dedinky Tajov
- pracoval ako bankový úradník
- poviedka Na chlieb
- diela : Do konca, Maco Mlieč, Mamka Pôstková

Maco Mlieč

- =monografická poviedka
- =dedinské prostredie
- =kontrast 2 svetov - bohatý gazda a chudobný Maco
- =nezodpovedný rozprávač, vševediaci a výnimočne vstupuje do deja
- =úvod- autor sa pýta Maca - Koľko ste u richtárov? Koľko má rokov? Akú má plácu? (nevie odpovedať so všetkým je spokojný)
- =zápletko - pokus o zápletku nevyšiel, navádzali ho aby si vypýtal peniaze no Maco bol spokojný
- =vyvrcholenie - očakávame krízu - autor to nahradil paradoxom - nepýtal si peniaze ale koľko má ešte odrobiť
- =obrat - nenastáva v deji ale v postave, Maco je zobrazený v negatívnom svetle ale je statočný a pracovitý
- =záver - Maco Mlieč zomiera, gazda mu vystrojil veľký pohreb (veď ho aj mal za čo pochovať)

Martin Kukučín

- Matej Bencúr
- realizmus
- narodil sa na Orave
- dedinské prostredie
- medicina a učiteľ
- písal iba prózu, začal krátkymi epickými poviedkami
- problémy dediny zobrazoval s humorom
- najtragickejšia poviedka - Neprebudený

Keď báčik z Chochoľova umrie

- =poviedka
- =dedinské prostredie
- =založená na kontraste rečí postáv
- =Ondrej Tráva - obchod sa mu rozrastal ako tráva , spravodlivý, trpezlivý, realistický
- =Aduš Domanický - ukecaný, vychvaľuje sa, zeman, požičiava si peniaze, pije
- =humoristicko-satirická poviedka
- =6 častí
- =I časť - zobrazenie jarmoku a krčmy v Podhradí
- =II a III - Ondrej cestuje za Adušom, prespáva v Domaniciach kde sa mu sníva sen
- =IV - Ondrej Tráva dorazil k Adušovi
- =V - prehliadka dvora
- =VI - zemianske hroby a jarmok v zámostí

=prirovnania, personifikácia, metafora, zdrobneniny

=úvod - zobrazenie prostredia

=zápletk - Ondrej nalete Adušovi a kúpil od neho jačmeň

=kríza - Ondrej prichádza k Adušovi, všade je bieda, chudý dobytok

=obrat - autor sa tu zdržal krátko, Aduš si uvedomil že takto nemôže ďalej žiť v klamstve -
obrat v deji aj v postave

=záver - zomrel dekan, Aduš veľmi plakal, musel ujca pochovať na pustatinu, nič nezdedil

3.Jazykové štýly. Sylabicko-tonický veršový systém

Jazykový štýl - výber a usporiadanie jazykových prostriedkov

Primárne jazykové štýly :

- =hovorový
- =rečnícky
- =umelecký
- =publicistický
- =administratívny
- =náučný

Sekundárne jazykové štýly :

=Esejistické, reklamný, náboženský, juristický

Individuálny štýl - individuálne štylistické znaky, rečový prejav každého človeka má určitú charakteristiku a odlišnosti

Sylabicko-tonický veršový systém

- striedanie prízvukných a neprízvukných slabík
- daktyl - 3 slabiky -UU
- trochej - 2 slabiky -U
- jamb - 2 slabiky U- (neprirodzené v slovenčine, pretože prízvuk je vždy na prvej slabike)
- stopová organizácia, stopa je rytmická jednotka časti verša
- realizmus, slovenská literárna moderna

Genitívna metafora

- spojenie dvoch podstatných mien a druhé je v genitíve
- kohút detí

Metonymia

- prenesenie významu na základe vnútornej súvislosti
- napr. čítať Hviezdoslava

Janko Jesenský

- poézia próza
- predstaviteľ slovenskej lit. moderny - vážnosť, smútok
- próza - realista (3.fáza) - humor, vtip, satira, irónia
- pochádza z Martina
- účasť na 1.sv vojne

Čože ti dať..?

- =lyrická báseň
- =téma : Autor sa lúči so svojou milou pred odchodom na front
- =počas bojov naďalej písal - zbierka Zo Zajatia
- =téma 1.sv vojna
- =enumerácia - vymenovanie vecí
- =pointa - Všetko to je cisárstvo, s tým, že musím pred olovo...
- =hrozí že umrie
- =autor použil metonymiu - olovo (materiál, z ktorého sa vyrábajú zbrane)

Michail Jurievič Lermontov

- predstaviteľ ruskej literatúry - romantizmus
- romantizmus - romantická harmónia kontrastov
- svoj romantizmus nielen tvoril, ale aj žiť

Belie sa loďka osamelá :

- =drobná, jemná, pocitová báseň
- =lyrická báseň, hlavný hrdina - autor
- =1.strofa : maľba obrazu - osamelá loďka v pokojnom mori
- =2.strofa : v harmónii kontrastov s 1.strofou (more sa búri, vietor rastie - nepokoj)
- =3.strofa : syntéza - vyčasil sa, nastal pokoj, no v srdci a v mysli hrdinu je stále nepokoj, akoby hľadal šťastie v nepokoji

Svetozár Hurban Vajanský

- bol synom Jozefa Miloslava Hurbana
- realista
- napísal 1.dielo (realizmus na slovensku) Tatry a more
- novinár - Slovenské pohľady, Národné noviny
- politik - založil slovenskú národnú stranu
- zbierky - Verše a Spodjarma

Nôžka

- =lyrická báseň
- =predstavuje anekdotu (pričom očakávame nejaký boj za vlasť)
- =stúpil dievčine na nohu a ospravedlnil sa jej ale že ju má strašne malú a dievčina bola prekvapená, pretože v skutočnosti ju mala veľkú
- = stopa trochej

Pavol Országh Hviezdoslav

- realista, slovenská literárna moderna
- lyrika, epika aj dráma
- všetko veršoval, bol parnasista (zdokonaľovanie básní)
- svojou poéziou chcel obsiahnuť celý svet od zeme až po hviezdy
- subjektívne činitele - rodák z Vyšného Kubína, študoval v Kežmarku, písal po nemecky, Miškovec, písal v maďarčine, právo v Prešove, písal po slovensky
- rieši otázku, akým jazykom bude písať svoju poéziu
- 3.faktory - prednášal maďarské básne na rodinnej oslave a mama plakala že mu nerozumie
- keď je slovak, tak by mal písať po slovensky - presvedčil ho aj Janko Matuška
- písal lyrické cykly - viac básní na jednu tému
- =Sonety (1886)
- =Letorosty (1885-1896)
- =Žalmy a hymny (1896) - disharmónia
- =Prechádzky jarom (1898) - harmónia
- =Prechádzky letom (1898) -harmónia
- =Stesky (1903-1921)
- =Dozvuky (1911) - mal pocit, že jeho poéziu nik nečíta a ukončuje lyrické cykly
- =Krvavé Sonety (1919) - reakcia na 1.svetovú vojnu v krátkom čase, nevyšli počas vojny pretože R-U to zamietlo, vydal v Česko-Slov.

- autor riešil vzťah medzi objektívnym a subjektívnym svetom
- sonet - antický útvar (4 4 6)
- autor sa zamýšľa nad príčinami, dôsledkami a krutosťou vojny

Krvavé Sonety

A národ oboril sa na národ

=1.sonet

=14 veršov (4,4,6)

=sonet máva vnútornú kompozíciu - téza, antitéza, syntéza

=téma - dozvedáme sa tému, 1.sv vojna, príčiny

-zrakové predstavy a aj sluchové (zem stonie, piští vzduch) = obraz vojny = antitéza nie je naplnená

=predstavy sú veľmi nepríjemné

=personifikuje vojnu cez Astarot

=prirovnanie : A jak v žne postat' zbožia líha zrelá pod kosou, radom váľajú sa telá

=používa expresívne slová

=syntéza - posledných 6 veršov

=vojna cez synonymá - ukrutenstvo

=vojnu nazýva aj víchrica

=vojna všetko ničí : kultúru, radosť, život

A keď sa toto vysteká

=autor sa zamýšľa nad otázkami

-bude viac chleba? lásky?

-budú zbrane? spravodlivosť?

-pokoj?

Ó vráť sa skoro mierumilovný

=autor sa zamýšľa nad tým kedy sa skončí vojna

=skončí sa až keď sa rany zahoja

4.Slovné druhy. Epická poézia.

V slovenčine má prízvuk v slovách svoje stále miesto – je vždy na prvej slabike.

- Dvojslabičné slová (napr. mesiac, pole, láska) majú prvú slabiku prízvučnú a druhú neprízvučnú

- Trojslabičné slová (napr. koleso, vojaci) = prízvučná, neprízvučná, neprízvučná. Ak pred slovom stojí slabičná predložka (na, do, pod..)prechádza prízvuk spravidla na túto predložku (na mesiac, do poľa).

- V štvorslabičných slovách je prízvuk na prvej a tretej slabike. V päťslabých na prvej a štvrtej slabike.

V slovenčine sú bez prízvuku: slabičné predložky, tvary slovesa byť, krátke tvary osobných zámen, spojky, častice

Neprízvučné slová, ktoré **sa pripájajú** k predchádzajúcemu slovu s prízvučnou slabikou = **príklonky (enklitiky)**.

A) jednoslabičné slová (tvary pomocného slovesa byť v prítomnom čase) – *som, si, je, sme, ste, sú*.

B) zámená – *mi, ti, si, mu, jej, ma, ťa, sa, ho, ju, nám, vám, im, vás, ich* + častica *by*

Neprízvučné slová, ktoré **stoja pred** prízvučnou slabikou a pripájajú sa k nasledujúcemu slovu = **predklonky**.

Predklonky sa využívajú pri tvorbe jambickej stopy (U –) pretože slovenčina nemá prirodzený jamb (keďže prvá slabika v slove musí byť prízvučná). Patria k nim:

jednoslabičné spojky a častice: *a, i, aj, že, keď, až, len, či, ...*

Ohybné slovné druhy : - dajú sa skloňovať - podst.m., príd.m., zámená, číslovky, slovesá

Neohybné slovné druhy : -spájacie výrazy- príslovky, predložky, spojky, častice, citoslovčia

Plnovýznamové slovné druhy : - sú platným vetným členom, tvoria funkciu vo vete, vetné sklady - podst.m., príd.m., zámená, číslovky, slovesá, príslovky

Neplnovýznamové slovné druhy : -majú len vzťahový a gramatický význam- predložky, spojky, častice, citoslovčia

Menné gramatické kategórie : -osoba, rod, číslo, vzor

Štylisticky bezpríznamové = jednotné číslo, mužský rod, nominatív

Epická poézia

Jamb - jambické verše sa uplatňujú v sylabicko-tonickom veršovom systéme, ktorý je založený na rovnakom počte slabík a stopovej organizácii = začínajú neplnovýznamovými, neprízvučnými, jedno slabičnými slovami a končia plnovýznamovými, prízvučnými, jednoslabičnými slovami

Predrážka (anakrúza)- verše s predrážkou sa tvária ako jambické, no nie sú - končia viac slabičným slovom

Pavol Országh Hviezdoslav - Hájnikova žena

- lyricko-epická skladba
- dej sa odohráva uprostred prírody, ktorá má ochraňovať svet chalúp a kaštieľov, no cez les viedol chodníček - zlo si našlo cestu
- kontrast chalúp a kaštieľov a ich svety - chalupy - klud, pokoj, harmónia - kaštieľ - nadutosť, pyšnosť
- tieto dva svety boli v kontakte - Mišo Čajka šiel pýtať prácu do kaštieľa, Artuš chodil za Hankou
- úvod-predstavenie prírody a postáv
- Mišo Čajka - hlavná postava, vytrvalý, zodpovedný, pracovitý
- Hanka Čajková - verná manželka, pracovitá
- Artuš Villáni - negatívne vlastnosti z vyššej vrstvy
- Michal si ide pýtať prácu do kaštieľa
- (autor nezobrazuje svadbu Hanky a Miša)
- zápleтка - Hanke sa sníva, že sa Mišovi niečo stane, Artuš si v kostole začne všímať Hanku a začne ju navštevovať
- vyvrcholenie - Hanka v sebaobrane zabije Artuša, Mišo berie vinu na seba, Hanka ide k rodičom - vyčítajú jej, že sa vydala za vraha, zomiera jej mama
- obrat- na súde vypočúvajú Michala, Hanka sa prizná, Michala nepotrestali, Hanku potrestal Boh že nie je mentálne zdravá
- záver-harmonický koniec, Hanke sa narodí dieťa, ktoré ju vylieči, končí sa spevom Zbohom
- 1.Spev,16 spevov, Zbohom

Janko Kráľ

- romantizmus
- sylobický veršový systém
- štúrovec
- evanjelické lýceum v Bratislave
- 1849 zúčastnil sa revolúcie
- najrevolučnejší
- najromantickejší - najviac sa priblížil k svetovému romantizmus - vytvára postavu Titana - chce zachrániť svet, no pri tom zomiera
- najsubjektívnejší - prítomný vo svojich básniach
- Duma bratislavská - Štúra zosadili z lýcea
- balady, lyriky, epiky - zverbované

Zakliata panna vo Váhu a divný Janko

- balada - pochmúrny dej, 3.stupňová gradácia
- vonkajšia kompozícia
- 1.dej je zastavený, názory, myšlienky
- 2.ponáška na ľudovú pieseň
- 3.hrboľatý verš- smrť
- vnútorná kompozícia
- 1.hlavná postava - divný Janko, chce oslobodiť slovenský národ, spomína si na slovenský národ - spieva,tancuje,mamy vychovávajú svoje deti - na vzkriesenie chce nájsť zakliatu pannu, ktorá mu splní podľa ľudovej povesti želanie, ak si všetky vrecúška vo vode pretočí naruby - to, čo sa deje v Jankovi sa deje aj v prírode, fúka, všade je čierno

2.ludia mali strach z tejto panny, 3.stupňová gradácia ako sa vynára z Váhu, 3.stupňová gradácia časovo, Jano si zabudol otočiť vrecko na tabak, zomiera
3.pastieri oznamujú, že sokol je utopený na brehu Váhu - štúrovcom sa nepodarilo oslobodiť Slovensko

5.Slovesá. Veľká epická próza-román

Slovesá

- činnostné - vyjadrujú činnosť stavové-vyjadrujú stavy
- tvoria prisudky, časujú sa
- plnovýznamové - činnostné, stavové
- neplnovýznamové - sponové (byť,mať,cítiť sa) modálne (môcť,smieť,mať,chcieť, vedieť)
- fázové (začať, ostať, prestať) limitné (ísť,mať)
- zvrtné slovesá - so zámenami sa,si
- gramatické kategórie - osoba,číslo,čas, spôsob
- (oznamovací,rozkazovací,podmieňovací,želať),vid (dokonavý,nedokonavý -budem), rod (činný, trpný)
- slovesné tvary - podľa zloženia - jednoduché, zložené
- určité (určujeme gram.kat.) neurčité (nedajú sa určiť gram.kat.)
- neurčité - neurčitok (robiť), trpné prídavné (je robený), činné (robiaci), minulé (robivší), prechodní (robiaci), slovesné podst.m. (robenie)

Román - kráľovský žáner veľkej epickej prózy, 1.román Dômyselný rytier Don Quijote de la Mancha - pikareskný román, 1.román na Slovensku - Jozef Ignác Bajza - René mládenca príhody a skúsenosti - román má veľa postáv, viac dejov (kapitoly)

priamy rozprávač - 1.osoba, vstupuje do deja, jedna z postáv, vieme ako vyzerá

horizontálne členenie textu - pásma postáv a rozprávača

druhy románu - pikareskný, historický, psychologický, sociálny, dobrodružný, detektívny

Martin Kukučín

- realista
- medicina v Prahe
- oženil sa v Chorvátsku

Dom v Stráni

- spoločenský román
- zobrazuje situáciu na SVK
- prostredie sa prejavuje aj v jazyku (šora, ťažáci)
- kapitoly podľa ročných období
- úvod- prostredie, dedina,postavy (sedliaci-težáci, zemanovia-statkári)
- Mate Berac - pracovitý,múdry, dobrosrdečný
- Katica Berac- zábava prostého ľudu, mladá, pekná
- Niko Dubčic - mladý, bohatý, prelietavý
- šora Anzula - obľúbená v meste, pracovitá, rozumná
- Dorica-mladá,šikovná dievča
- Paško Bobica- mladý,usilovný, nerozvážny
- zápletky - Niko sa zapozerá do Katice, Katica sa chce cez Nika dostať do vyššej vrstvy, Katicina mama súhlasí kvôli peniazom, najskôr sa musia iba verejne stretávať

- vyrcholenie- láska vrcholí
- kríza - rozdiely dvoch svetov, jeseň, Niko do vzťahu začína dávať rozum, Niko ide za Katicou kde stretol len jej mamu špinavú od roboty a zistil, že Katica by bola taká istá, spoločná večera kde sa stretla Katica s Doricou, Katica si uvedomuje že sa tam necíti dobre, urobí žiarlivostný výstup Dorici a Niko sa definitívne rozhodne pre Doricu
- záver - zima, Mate Berac ochorie, zomiera no predtým požehná Katicu a Paška a Doricu a Nika

Alexander Sergejevič Puškin

- ruská literatúra
- klasicizmus (dokonalé básne)
- romantizmus (vychádza z citu)
- realizmus (uplatnil rozum)
- zomiera v boji (39r.)

Kapitánova dcéra

- krátky román
- povešť - vychádza z histórie - povstanie Pugačova, historické postavy - Katarína II, Petrohrad, Orenburg, Belehrad
- autor sa dlho pripravoval na napísanie tohto diela
- úvod - prostredie - šľachtická rodina, Peter má vystavenú vojenskú knižku a ešte sa ani nenarodil
- zápleтка - Peter odchádza na Belehradskú pevnosť, stretávajú zanedbaného tuláka (Pugačov), v pevnosti sa zaľúbi do Márie
- kríza- v pevnosti starí chlapi, velila im manželka kapitána, Švabrin sa tiež zaľúbi do Márie, Pugačov dobýja pevnosť, popravil všetkých okrem Petra, pretože si ho pamätal, Pugačov chce aby sa k nemu Peter pridal, no zachová sa morálne a odmietne pretože slúži cárovnej, Švabrin ale prejde na jeho stranu
- obrat- vojaci cárovnej dobyli späť pevnosť, popravili povstalcov a Pugačeva, Peter musel ísť na Sibír, Mária ide do Petrohradu prosiť o milosť pre Petra, Peter nemusí ísť nikam
- záver- Mária a Peter sa vzali

6.Prídavné mená,zámená,číslovky.Lyrická poézia - štylizácia

Prídavné mená

- pomenúvajú znaky, vlastnosti
- čí? čia? čie? aký? aká? aké?
- ohybné, majú gramatické kategórie zhodné s podstatnými menami
- plnovýznamové, zhodný prívlastok, slovesno-menný prísudok
- stupňujú sa - 1.pozitív, 2.komparatív, 3.superlatív
- prívlastňovacie - individuálne (otcov,matkin) druhové (pávi)
- vlastnostné - akostné (dajú sa stupňovať), vzťahové (pekný,cudzí)
- vzory - otcov,matkin, pávi, pekný, cudzí
- pri vytváraní príd.m. z podst.m. píšeme vždy malé písmeno ale názvy veľkým
napr. bratislavské ulice, Bratislavský hrad, Hviezdoslavovo námestie
- zložené prídavné mená
česko-slovenský, česko-slovensko = príd.m. sú rovnocenné
československý = príd.m. nie sú rovnocenné
modrozelený = zmiešané farby
modro-zelený = sú viditeľné obe farby
- vetnočlenské platnosti
podmet - Sýty hladnému neverí.
- prísudok - slovesno-menný
- štylistické využitie - epiteton, synonymický rad

Zámená

- zastupujú podst.m. a príd.m.
- Kto? Čo? Čí? Čia? Čie?
- ohybné - neohybné
- určité
osobné - základné (ja,ty) prívlastňovacie (môj, jej)
ukazovacie (ten, taký, tam)
zvrtné- základné (sa, seba) prívlastňovacie (svoj, svojím)
vymedzovacie (iný,každý, všetci)
opytovacie (kto? čo?)
- neurčité - nie,da,vola,nieko,dakde
- zvrtné zámeno sa-si - možno nahradiť seba,sebe
- vetnočlenská platnosť - prívlastok, predmet, príslovkové určenie, slovesno-menný prísudok
pravopis
- so svojím otcom, so svojimi rodičmi
- sami - m.rod, nevieme o aký rod ide
- samy - ž.rod, s.rod

Číslovky

- ohybné, plnovýznamové
- základné, radové,násobné,skupinové
- skupinové -súhrn osôb, zvierat a vecí
- dvojo,trojo - neohybné
- druhové - neurčité, určité

- vzory - jeden-štyri ostatné podľa päť
- radové - pekný,cudzí (tretí,tisíci)
- štylistické využitie - administratívny,publicistický,náučný štýl
- neurčité číslovky - rečnícky, hovorový
- magické čísla 3,7 - umelecký štýl

Lyrická poézia - štylizácia

Štylizácia je výber a usporiadanie básnických prostriedkov.

Sonet - najstaršia veršová forma, má 14 veršov, antický pôvod, znovu objavil ho Jacopo de Lentino (13.stor.) využíval ho Dante, Buonarroti, Petrarca, má vnútornú kompozíciu - téza,antitéza.syntéza

Epiteton - básnický prívlastok, prináša estetický zážitok, konštantný - zelená tráva, ozdobný - trblietavá voda

Symbol - znak, ktorý zastupuje skutočnosť a vzniká na základe zaužívaného označenia, v poézii je to básnický symbol

ustálené - srdce, Dunaj, Tatry

originálne - vyplývajú zo subjektívnych činiteľov autorov, autori, ktorí používajú symbol sa nazývajú symbolisti

symbolizmus - Francúzsko 19.stor., rečová skratka, znaky - bolesť, smútok, pesimizmus,samota

Ivan Krasko

-používa symbolizmus, na smútok mal objektívne (svetová literárna moderna, a symbolizmus) ale aj subjektívne (maďarizácia, v Prahe ďaleko od domova, ochorel na tuberkulózu, mal pocit, že nemá právo na lásku) dôvody

-keď sa oženil, prestal písať

Už je pozde...

-lyrická,subjektívna výpoveď, autor je lyrickým hrdinom

-báseň je kompozične usporiadaná podľa časovej postupnosti - podľa pohybu mesiaca na oblohe (nad horami vrcholí, zakrývajú ho mraky, zapadá za hory)

-slnko nevychádza

-začína aj končí tým istým veršom - už je pozde, nepamätáš?

-spomienka na lásku

-lyrický subjekt je v prírode sám

-mesiac je symbolom nešťastnej lásky (nemý, bledý)

-znaky symbolizmu a impresionizmu (občas mesiac zakryjú oblaky ako keby sa maľoval obraz, ide o náladu a dojmy, lúče mesiaca dopadajú na zem ako bodky)

-senzualizmus - zmyslové vnímanie (zrakové aj zvukové predstavy)

hlásnik trúbi, ozveny sa dute vlnia

bledý mesiac, tieň oblakov na poli

Topole

-lyrická,subjektívna výpoveď autora, ktorý je lyrickým hrdinom

-zo zbierky Nox et Solitudo, zachovaná atmosféra zbierky

-v básni sa vyskytujú prvky symbolizmu

topole - autorova duša, havran - jeho choroba, noc - smrť

-impresionizmus - moderný smer, ktorý zaznamenáva dojmy a náladu z vonkajšieho sveta - smútok, zrada
motív kruhu - túži po nirváne, no zo svojho smútku a samoty sa nevie vymotať

Vladimír Roy

-slovenská literárna moderna, symbolizmus
-dôvody smútku - vojnový kňaz na fronte, bol svedkom smútku, smrti, zranení

Havrany

-nemá dôvod na radosť, pochováva ju
-havrany sú symbolom smrti
-sylabicko- tonický veršový systém
-trocheje (1,2,3 verš) daktyl (4 verš)

William Shakespeare

-predstaviteľ humanizmu a renesancie (písal dokonalé diela)
-písal anglicky
-napísal veľa divadelných hier aj sonetov (úvahy o ľudských problémoch)

76.sonet

-subjektívna výpoveď autora o jeho tvorbe
-porovnáva svoju tvorbu s tvorbou mladých autorov
-píšu brilantne, no nežijú tým, píšu klamlivo, on toľko ozdôb nepoužíva, podľa mladých píše moc staro, píše stále o tom istom (o láske), každý čitateľ pochopí o čom píše, pretože je to úprimné, stále hľadá nové slová
-pointa v posledných slovách

Francesco Petrarca

-predstaviteľ humanizmu (latinčina) a renesancie (taliančina)
-kvôli latinčine sa stal kráľom básnikov
-pochádza z florencie, žil v Avignone
-taliancky písal sonety o ľúbostnom vzťahu k Laure - Sonety pre Lauru (Spevník) - 366 sonetov

136.sonet

-lyrická forma, subjektívna výpoveď - vyjadrená láska k Laure
-kľúčové slovo v prvom verši je slnko, autor ho personifikuje - téza
-zlomovým slovom je skaza a nastáva antitéza, podložená biblickým motívom - najprv raj a potom hriech, slnko zrádza, v jeho srdci nastáva smútok, temnota, narastá utrpenie, stále myslí na Lauru, vychádza slnko
-stále má pocit neistoty, pri východe slnka ho zaslepí láska, obnovuje sa každé ráno prichádza istota
-posledné 3 verše - syntéza

7. Viacslovné pomenovania. Dramatická literatúra - všeobecné otázky

Viacslovné pomenovanie

- jeden lexikálny význam je pomenovaný viacerými slovami
- ustálené slovné spojenia

Združené pomenovania

- nemajú expresívny charakter
- plnia funkciu termínov (šijací stroj)
- niektoré môžeme nahradiť jednoslovným pomenovaním = univerbizácia (minerálna voda - minerálka) opak multiverbizácia
- náučný štýl
- patria sem aj vlastné mená

Frazeologizmy

- ustálené slovné spojenie, prenesený obrazný význam s presným významom
- využíva sa v umeleckom a rečníckom štýle
- príslovia a porekadlá - spestrenie prejavu

1. ľudové frazeologizmy

- porekadlo - komentuje sa istá situácia
- príslovie - má poučný charakter
- pranostika - ľudový pôvod, predpoveď počasia a úrody
- prirovnanie -

2. intelektuálne frazeologizmy

- staroveká mytológia - trójsky kôň
- z Biblie - niesť svoj kríž
- umelecká literatúra - byť či nebyť
- z histórie - kocky sú hodené

Dráma – základný literárny druh

- umelecké dielo napísané vo forme divadelnej hry
- znaky: dialogická forma, neprítomnosť rozprávača, má dej, postavy vyjadrujú pocity, myšlienky autora

je určené na inscenovanie na javisku – divadelné predstavenie

základom dramatického diania je dramatický konflikt

dejstvo – časť hry v rámci vonkajšej kompozície, klasické hry – 5 dejstiev, jednoaktovka = hra s jedným dejstvom

výstup – menšia časť dejstva, menia sa postavy a kulisy na scéne, ohraničenie výstupov závisí od autora

replika – prehovor jednej postavy

autorská poznámka – informácie režiséra, ktoré približujú podmienky ako hrať, v zátvorkách

katarzia – duševná očista, nastáva uvoľnenie, na konci hry (napr. Plač, uvedomenie si)

Hamlet: repliky

Statky zmätky: autorská poznámka

Jozef Gregor Tajovský

- realizmus
- písal divadelné hry

-vychádza z dedinského prostredia

Statky - zmätky

- ani tragédia, ani komédia, 4 dejstvá

- názov poukazuje na to, ako majetok ničí ľudí a vzťahy medzi nimi

Lalkovci:

Jano - pracovitý, ale chudobný, chce, aby bol jeho syn dobre zaopatrený, plánuje, že keď jeho syn dostane peniaze aj jemu sa z nich niečo ujde

Žofa – vypočítavá, všetkých volá „meno moje“, tiež má záujem o peniaze Palčíkovcov

Đuro - nemá záujem o Zuzku, ale o peniaze, ktoré svadbou získa, rád si v krčme vypije a zatancuje, napriek tomu, že je ženatý, má milenku

Kamenskí:

Tomáš Kamenský - nesúhlasí so svadbou, lebo nie je z lásky, záleží mu na šťastí jeho dcéry, nie na peniazoch

Kata - stotožňuje sa s myšlienkou Palčíkovcov, lebo chce aby už Zuzka nemusela slúžiť

Zuzka - nemá na vec vlastný názor, chce len potešiť rodičov, hlavne matku, je prispôsobivá, ale len do určitej miery

Palčíkovci:

Ondrej Palčík- chce získať lacnú pracovnú silu do svojho domu a je mu jedno, že tým zničí životy dvoch mladých ľudí

Mara - podporuje manžela

I. dejstvo (úvod)

K L'avkovcom prichádzajú na Vianoce Palčíkovci, ľudia bohatí, s tým cieľom, aby si Đurko zobral za ženu Zuzku Kamenskú, aby ich opatrovali do smrti, a po smrti, že im odovzdajú celý svoj majetok. Rodičia Đurka hneď súhlasia, lebo oni chcú oženiť Đurka s bohatou. Nepozerajú na to či Đurko a Zuzka budú šťastní. Myslia si, že budú peniaze, prečo by neboli šťastní. Palčíkovci prichádzajú aj ku Kamenským, aby sa Zuzka chystala na tanec. Rozpovedia im všetko a tak aj oni súhlasia. Len Tomáš Zuzkin otec nie veľmi s tým súhlasí. On je človek rozvážny, netúži za peniazmi a majetkom. Nepáči sa to ani Zuzkinemu bratovi. Zuzka súhlasí a stáva sa Đurkovou ženou.

II. Dejstvo (zápletká)

Hneď po svadbe sa u Đura prejavuje nedôvera k žene. Đurko chodí za inými. Zuzka pochopí, že Đurko ju nemal nikdy rád, vie prečo si ju bral za ženu. Zuzka otehotnie a nakoniec sa rozhodne od Palčíkovcov odísť. Đurko si hneď dovedie Betu.

III. dejstvo (vyvrcholenie a obrat)

Beta nahovorí Đura, aby si od Palčíkovcov vypýtal majetok. Palčík nechce privoliť a tak dochádza k hádke a postrelí Đura. Đuro s Betou pochopia, že majetok nedostanú, tiež sa pohádajú a rozídu sa. Palčíkovci ostanú sami.

IV. Dejstvo (rozuzlenie)

Znova Vianoce, Palčíkovci a L'avkovci prichádzajú ku Kamenským, aby si od Zuzky vypýtali odpustenie. Zuzka im odpúšťa, ale k Đurovi sa vrátiť nechce, zostáva sama.

William Shakespeare

Hamlet

- tragédia, 5 dejstiev

Úvod: Hamletovho otca, dánskeho kráľa, zavraždil vlastný brat Claudius tým, že mu v spánku nalial jed do ucha, aby sa zmocnil vlády nad Dánskom a získal si za manželku bratovu ženu Gertrúdu.

Zápletká: Hamlet sa to dozvedá od ducha svojho otca, ktorý sa zjavil na zámku a chce jeho strašnú smrť pomstiť. Hamlet predstiera choromyselnosť.

Vyvrch.: Zavolá na svoj hrad hercov, ktorým rozpovie príbeh o vražde svojho otca. Tí ho zahrajú a Claudius počas predstavenia odchádza, čo Hamleta presvedčí o jeho vine. Hamlet pri rozhovore so svojou matkou zabije Polonia, kráľovho radcu, ktorý za závesom počúval ich rozhovor ako svedok, ktorého si prizvala Gertrúda. Ofélia, Poloniova dcéra a Hamletova milá sa zblázni, skočí do rieky a utopí sa.

Obrat: Medzi tým Claudius naplánuje Hamletovu vraždu. Hamleta posielajú s jeho dvoma bývalými spolužiakmi loďou do Anglicka s listom, kde píše, aby popravili Hamleta. Hamlet to však prekukne, list si prečíta a prepíše ho tak, aby zabili jeho spolužiakov a on sa vracia domov.

Rozuz.: Doma prichádza na Oféliin pohreb. Jej brat Laertes vyzval Hamleta na kráľov podnet, na súboj, pričom svoj kord potrie jedom. V súboji Hamleta ľahko zraní, ale po výmene kordov Hamlet zasiahne Laerta. Kráľovná padá mŕtva na zem a Hamlet sa dozvedá, že sa napila z jemu určeného vína, ktoré kráľ otrávil. Hamlet sa od Laerta dozvie, že onedlho obaja zomrú, preto donúti vypiť kráľa zvyšok otráveného vína, na čo kráľ zomiera.

Nakoniec zomierajú všetci, prežije len Horatio aby podal svedectvo o Hamletovej nevine. Do Dánska prichádza nórsky kráľ a prevezme korunu a kráľovstvo.

8.Zvukové javy reči. Lyrická a epická poézia - časomerný veršový systém

Zvukové jazykové prostriedky

- clovek je spolocensky tvor a potrebuje komunikovat
 - ludia komunikuju už od praveku pomocou zvukov a gest
 - zvuk odovzdaval myšlienkový obsah
 - jednotky zvuku - hlaska (kombináciou vznikajú slova) a slabika (najmensia zvukova jednotka reci, na ktorej sa mozu prejavovat tzv.prozodicke vlastnosti)
 - zvuk poskytuje aj emóciu (farba hlasu)
 - nemozno podceňovať zvukovu stranku jazyka, pretože by stracala efektivitu
- jazykova stranka jazyka - zaoberajú sa 2 nauky :
- 1.fonetika - teoreticky opisuje zvuky, ktore su tvorene artikulačnými orgánmi : jazyk,dasna, podnebie, pery, zuby, hrtan, hlasivky, dutiny, nos - jazyk
 - 2.fonológia - fungovanie zvukov reči v praxi - zakl. jednotka = fonema (rozlišuje význam slov)
- hlaska v reci je realizovaná fonema
 - hlasky vznikaju artikulaciou
 - samostatne hlasky v reci nefunguju

-prozodicke vlastnosti reci - vacsia jednotka ako hlaska

-vznikajú moduláciou - úpravou artikulačného pruhu
druhy modulácie

-tonova	-casova
-silova	-kvalitativna

Tonova modulacia:

- zaoberá sa hlasovym registrom
- vznika nasadenim hlasu do istej vysky
- clovek vnima tony v Hertzoach
- vyssie nasadenie hlasu - optimisticky text
- nizsie - smutocny prejav
- melodia - tonove vlnenie slabik vetneho useku (mení sa výška hlasu)
 - 1.uspokojiva konciaca (klesava) melodia - kadencia
 - oznamovacie, rozkazovacie, želacie vety a doplnovacie otazky
 - stylisticky bezpriznakova
 - posledna slabika ma najnizsie postavenie
 - 2.neuspokojiva konciaca (stupava) melodia - antikadencia
 - opytovacia veta zistovacia - nezacina opytovacim zamenom, odpoved ano/nie
 - opytovacia veta doplnovacia - odpoved je cela veta, zacina sa opytovacim zamenom
 - 3.neuspokojiva nekonciaca (polokadencia) melodia - semikadencia
 - suvetia

Silova modulacia:

- meria sa v decibeloch
- vysvetluju sa tu dva javy :

- 1. prizvuk - slabika v slove je dôraznejšie vyslovena - prizvuk na prvej slabike v slovincine
- hlavný prizvuk a vedľajší prizvuk na nepárnej -sylabicko tonický versový systém
- 2. doraz - týka sa vety -
- závisí od slovosledu - objektívny a subjektívny
- objektívny - vo vete zdôraznené posledné slovo v jadre vypovede
- subjektívny - podľa situácie
- byt- príklonky prikláňajú sa k predchádzajúcemu slovu
- predklonky - pred slovom, citoslovci, vždy jednoslabične

Casová modulácia:

1. tempo reči - množstvo slabík vypovedaných za časovú jednotku, závisí od situácie, individuálna charakteristika človeka

2. kvantita - dĺžka - krátke a dlhé slabiky - merajú sa (1 mora), krátka slabika (1 mora) dlhá slabika (2 mory), časomerný versový systém

- rytmický zákon v slovincine - po krátkej slabike nasleduje dlhá - podľa tohto zákona by v slovincine nemali byť za sebou dve dlhé slabiky - ale výnimka potvrdzuje pravidlo
- vyhra/vyhier, basen/basni, vzor pavi, parkrat,

3. rytmus - vzniká pravidelným striedaním akustických prvkov (prizvuk, doraz) vzniká frazovanie

4. prestávka - prerušenie rečového prúdu na určitý čas

- druhy : fyziologická a významová
- fyziologická - nadych medzi slovami
- významová - čiarka, bodka
- umelecká prestávka - význam, obsah - dramatická pauza
- defektná pauza - prerušenie reči náhodne

Ortoepia a Ortografia

- jazyková komunikácia má 2 formy :

a) ústna - ortoepia - náuka, ktorá skúma správnu výslovnosť

b) písomná - ortografia - náuka o pravopise

Ortoepia skúma napr.

- spodobovanie (ovplyvňovanie znelých a neznelých hlások)
- výslovnosť slabík (de, te, ne, le, di, ti, ni, li v cudzích slovách majú tvrdú výslovnosť)
- výslovnosť spoluhláskových skupín, ktorá sa zjednodušuje, správna výslovnosť je zaznamenaná v slovníkoch - Pravidlá slovenskej výslovnosti
- splýva výslovnosť

Ortografia skúma napr.

- pravopis veľkých písmen
- y/i
- čiarky

Klasicizmus

- vznik 17.storočie Francúzsko na dvore Ľudovíta 14. prezývali ho aj kráľ Slnko, všetko dokonalé, klasický = dokonalý (druhý návrat do antiky), rozdeľoval žánre na vysoké (tragédia, epos) a nízke (komédia)
- smer normovanej krásy - autori museli dodržiavať presne dané normy a pravidlá - napr. sonet 14 veršov
- zameriava sa na rozum - Dobro = pravda = krása

Časomiera

- najstarší veršový systém
- najťažší veršový systém
- dlhé a krátke slabiky
- jednotka slabiky = 1 mora
- krátka slabika = 1 mora
- dlhá slabika = 2 mory (prirodzené - slabiky s dĺžňom, polohou - v gréčtine za č,u,i)
- ak za krátkou slabikou nasleduje skupina spoluhlások, za krátke sa považuje za dlhú
- vzniká kombináciou :
- daktyl -UU = 4 mory
- spondej – = obidve dlhé slabiky, 4 mory
- striedaním penta a hexametra - distichon

Ján Kollár

- básnik Slovákov a Čechov
- evanjelik - používal češtinu
- študoval v Nemecku - ovplyvnilo ho vznik Slávy dcéra
- zaľúbil sa do Míny (Frederika)
- zistil, že v Nemecku boli Slovania - Jena
- slovania splynuli s Nemcami - trápí ho to
- 300.výročie Lutherovej reformácie - myšlienka, že Slovania majú spolupracovať - všeslovanská vzájomnosť
- chcel aby Česi a Slováci mali rovnaký jazyk

Slávy Dcéra

- lyricko-epická skladba
- najsťôr v češtine potom aj v slovenčine
- 2 vydania :
- 1.vydanie = 150 sonetov a Predspev (3.spevy Sála, Labe a Dunaj = jeho mladosť)
- 2.vydanie = 650 sonetov (5.spevov Sála, Labe, Rýn, Vltava, Dunaj, Lethe (nebo) Acheron (peklo))
- vyjadruje lásku k žene a k národu
- Predspev :
- úvodná báseň
- všeslovanská vzájomnosť - lyrická podoba
- napísaný v časomiere
- žalospev - postavenie slovenského národa
- úvahy o slobode národa a jednotlivca

- kolébka a rakev - 2 metafory
- posvätné miesta kde žili slovania
- hlási sa k slovákovi
- chce aby sa slovania spojili - dubisko = Rusko
- najhoršie je keď jeden národ vládne druhému
- kladie si otázku - kto sa dopustil tejto krádeže - odpovedá že nemci sa majú hanbiť že zobrali slovanské územia
- slobodu si zaslúži ten, kto si ju váži a dopraje aj iným
- v závere je stále smútok
- Kollár navrhuje pracovať a biť sa o to a neplakať
- alegorický distichon
- ukazuje slovanom nádej
- posledné verše založené na kontraste a paradoxe
beznádej=nádej
- krivé cesty ich môžu niekedy zachrániť
- čas všetko napraví

Ján Hollý

- klasicizmus
- súčasník Kollára - SNO 2.fáza
- všetko dokonalé a antické
- epos,óda,elégia
- používal bernolákovčinu ako jediný
- katolícky kňaz
- narodil sa a aj pôsobil na západnom Slovensku
- pri požiari kostola oslepol
- zomiera na Dobrej Vode - odobril uzákonenie spisovnej slovenčiny - Štúr,Hurban,Hodža
- na tvorbu sa dlhšie pripravoval
- študoval antické diela (gréčtina,latinčina)
- prekladal antické diela (Homér)
- všetko v časomiere
- písal eposy
- epos - Svätopluk, Cyrilo-metodiáda, Sláv
- najmohutnejšia epická skladba, bojuje a ospevuje národ, hrdinovia sú výnimoční (polobohovia) do detailu všetko opísané

Svätopluk

- epos
- národný - venovaný slovákovi
- hrdinský - Svätopluk
- napísaný v čase SNO - dvíhal národné povedomie
- pozadím sú historické udalosti
- vonkajšia kompozícia
- 12 spevov
- antický model - dielo sa začína propozíciou, potom invokácia, in medias res
- propozícia - prvé 4 verše

Zpívám, jak hroznú Svätopluk na Karolmana védel vojnu, i jak víťaz, seba aj svoj od jeho vlády oslobiv národ, nepodlehly stal sa panovník a zmužilých veľké založil kráľovstvo Slovákov

-invokácia - vzývanie múz - umky, prosí ich aby mu pomohli napísať toto dielo

-in medias res - 5 stupňov vnútornej kompozície :

úvod- svätopluk vo väzení, prosí boha aby mu pomohol, Karolman mal sen kde je Svätopluk na čele armády a podriadi Veľkú Moravu Nemcom, Karolman dáva svoju dcéru Svätoplukovi

zápleтка-Svätopluk ide na Veľkú Moravu, na Morave sa dozvedajú cez bohov že nemci prichádzajú - myšlienkový vrchol - rada starších rozhodla že budú bojovať a že Nemci na to nemajú žiadne právo, nastáva mobilizácia Devína - vymedzenie Slovenska

kríza- boj, Svätopluk ide na devín a povie rade starších že majú platiť dane a podriaďiť sa

obrat- rada starších presvedčí Svätopluka aby bojoval za slovanov

záver- 12 spevov - Svätopluk a Britvald sa nedohodli, Svätopluk chcel oslobodiť Veľkú Moravu, Britvald chcel podriaďiť Veľkú Moravu nemcom

Svätopluk vyhral a založil kráľovstvo Slovákov

9.Jednoduchá veta. Vnútorný monológ.

Jednoduchá veta

- obsahuje 1 prísudzovací sklad alebo 1 vetný základ
- 1 členná (chýba jeden člen) - hov.um.náu.pub
- slovesná = chýba podmet
- neslovesná = chýba prísudok
- 2 členná (všade)
- úplná = vyjadruje podmet
- neúplná = nevyjadruje podmet

Modifikácia

- nedokončená výpoveď
- vytýčený vetný člen = Slovenskú lit. tú mám rád
- osamostatnený v.č. = Mám rada lit. slovenskú
- pripojený v.č. = Mám rada lit. ale slovenskú
- elipsa = chýba vetný člen
- vsuvka = niečo navyše (ako vidím..)
- prerušovaná odpoveď na začiatku - proziopéza - myslím, že
- prerývaná odpoveď - myslela som, že ale

Vnútorný monológ

- prejav subjektivizácie, rozmýšľanie
- postava - nevlastná priama reč, 1.os
- autor - polopriama reč, 3.os
- má opisnú, spomienkovú a úvahovú funkciu

Poviedka

- jeden dej, málo postáv, krátka

Novela

- dva deje, viac postáv, stredný rozsah, môže sa deliť

Milo Urban

- medzivojnová literatúra
- sociálno - psychologický realizmus
- sociálna tematika - kritickosť ľudí na okraji spoločnosti
- redaktor a úradník (Spolok sv. Vojtecha)
- po vojne zo strachu emigroval do Rakúska = po návrate verejné pokarhanie

Jašek Kutliak spod Bučinky

obsah:

Jašek Kutliak bol horárom a bol veľmi dobrým človekom, mal dobré srdce, preto už na srnky nestrieľal. Hanku Stašovú stretol v lese a hneď sa do nej zaľúbil. Jeho príbuzní ho už podpichovali a súrili, aby sa už konečne oženil, radili mu aby si vzal nejakú bohatú za ženu.

Lenže on bol zaľúbený do Hanky a o inej nechcel ani počuť. Jašek sa vybral za Hankou, aby ju požiadal o ruku, lenže príliš sa hanbil na to aby to urobil. Tak sa jej začal sťažovať, ako mu je samému zle, Hanka mu na to odsekla, aby sa teda oženil. Tak ju teda požiadal o ruku, lenže ona ho odmietla, poslala ho za otcom, vraj keď ten povie tak sa zaňho vydá. O pár mesiacov sa teda vzali, lebo otec povolil. Lenže ešte pred svadbou ľudia a hlavne rodina hovorila Jaškovi, že z Hanky nebude dobrá žena, no on bol príliš zaľúbený na to aby ich počúval. Zo začiatku si spolu celkom dobre žili, ale po čase začala byť Hanka lenivá. Jaškovi sa to začalo nepáčiť a škriekť ho to, ale keď to Hanke povedal ona sa len rozkričala, boli z toho len hádky. Hanka proti Jaškovi používala silné slová, no a stále sa len hádali. Po čase sa im narodil syn, Jožko. Hanka po pôrode oslabla a nevládala robiť, tak za ňu znova robil všetko len Jašek, ale už ho to omrzelo a znova sa len hádali. Raz keď prišiel domov Jašek našiel malého Jožka samého, plačúceho, Lenže Hanku nevedel nájsť, keď prišla Hanka a videla malého plakať, znova na Jaška len kričala, prečo ho rozplakal a zas z toho boli len hádky. No Hanka aj malého Jožka burcovala, huckala proti otcovi. Raz v zime šiel Jašek za Vlčekom a išli spolu do hory, u Vlčkovcov videl ako sa majú radi a len im závidel. V hore sa Jašek začal sťažovať Vlčkovci, potom sa mu už domov nechcelo ísť tak teda išiel do dediny, najskôr do kostola, ale tam mu bolo dlho. Po omši išiel do krčmy kde sa opil, keď prišiel domov tak zaspal. Tak Jašek chodieval do krčmy, kde videl hrať muzikanta, ktorého si objednal, aby mu zahral, chlapi ho za to začali buzerovať, Jašek sa s nimi pobil. Keď prišiel domov od radosti skríkol na Hanku a Jožka, ona ho nespoznala a keď zistila aký je opitý a že je to vlastne Jašek, tak ho vyhodila z domu, Jašek zaspal. Ráno šiel von a na druhé ráno ho Hanka našla vonku zamrznutého v snehu pri plote. No Hanka za ním ani slzu nevyronila, smútil za ním len jeho verný pes.

-Jašek -pracovitý,pozorný,dobrá

-Hanka-dynamická postava, zmenila sa k horšiemu

-priamy rozprávač - Jašek vedie vnútorný monológ

-spomienky z minulosti

Janko Jesenský

-satirik,humanista

-literárna moderna a realizmus

-keď mu zomrel otec zostali chudobní, krutá životná skúsenosť

-jeho vzorom bol Hviezdoslav

-vyštudoval právo

-úradnícke prostredie veľmi dobre poznal

-diela Vyznanie 1897, zbierka Verše 1905

-prevažne ľúbostné vyznanie

Koniec lásky

Autor v poviedke "Koniec lásky" vysvetľuje citové dozrievanie dvoch mladých ľudí - Miloša Krátkeho a Eleny. Láska, ktorou Miloš vzplanul k Elene bola krátka. Spočiatku sa Milošovi Elena veľmi páčila. Páčilo sa mu jej správanie. Elena bola tichá, plachá, nebola koketná ako ostatné dievčatá. Mala krásne veľké oči, ktoré nikdy priamo nepozerali na Miloša, ale vždy nežne sklopila zrak. Páčilo sa mu že si nebol celkom istý či k nemu niečo cíti (či ho má rada). Miloš sa musel z počiatku snažiť získať si Elenu.Koniec lásky nastáva keď sa Elena do Miloša zaľúbi a aj ona mu začne city prejavovať. Elena sa začína správať k Milošovi príliš

otvorene. Vyhľadáva jeho spoločnosť, príliš okolo vyjadruje svoje city k nemu Milošovi takého správanie začína vadiť. Vadí mu, že je príliš hlučná, že má vysoký piskľavý hlas, veľké zuby a nadbieha. Miloš sa s ňou chce rozísť. Žiada o radu domácu slečnu. Práve domáca slečna sa Milošovi veľmi páči, pri nej sa cíti byť prirodzený, úprimný. S ňou sa vie rozprávať. Domácej slečne sa zverí, že k Elene už nič necíti, chce sa s ňou rozísť, ale nechce jej ublížiť, chce ju ochrániť pred posmeškami iných. V závere Miloš nemá dostatok odvahy aby otvorene povedal Elene, že je koniec ich lásky. Zmohol sa len na vetu " Neberte to vážne." a len v duchu si povedal, že teraz je už koniec všetkého.

Alfonz Bednár-Kolíška

novela Kolíška z knihy noviel Hodiny a minúty
autor použil retrospektívny kompozičný postup
príbeh sa odohráva v troch časových pásmach

1. prítomnosť - 50. roky, príbeh je prítomnosťou orámcovaný, novela začína aj končí v prítomnosti
2. bližšia minulosť / prvá retrospektíva: rok 1945 – po potlačení Slovenského národného povstania do hôr
3. hlbšia minulosť / druhá retrospektíva: udalosti pred 2. svetovou vojnou

1. prítomnosť

v prítomnosti hlavná postava Zita Černeková počúva rádio, kde prebieha vykonštruovaný súdny proces s Jožom Majerským, uvedomí si, že toho človeka pozná
dozvedá sa, že Majerský je obvinený kvôli tomu, že zradil počas SNP partizánov, že v období združstevňovania znevážil sovietske kombajny = nespravodlivé obvinenie
je leto, dusno

2. bližšia minulosť/ prvá retrospektíva: rok 1945

keď v rádiu povedali, že zradil partizánov, Zita si zaspomína na obdobie približne 7 rokov do minulosti – na SNP

táto retrospektíva prebieha v zime, keď sa partizáni po potlačení povstania presunuli do hôr
spomína si, že Nemci vypálili časť dediny Lieskov, vypálili 17 domov, lebo bolo 17., deti hádzali do ohňa

Nemci sa na našom území správali kruto, trestali slovenský národ za odboj, za povstanie
Zitin dom bol na okraji Lieskova, jej dom nevypálili, kolísala v ňom dieťa, pod nohy na kolíske búchali, pred jej domom hliadkovali nemeckí vojaci – esesmani = strach
z druhej strany domu jej vbehol do izby Jožo Majerský = prekvapenie: vbehol tam náhodne ako do prvého domu v dedine = napätie: pomôcť – nepomôcť, on ju kedysi udal, nepomohol jej, keď u neho pracovala, robil jej prekážky, nakoniec mu predsa len pomohla, lebo bol chorý,

vpustila ho do domu, izba bola chladná, schovala ho do perín v posteli, muselo to vyzerieť, že tam nikto nie je

použitá retrospektíva v retrospektíve – Majerský si pod perinami spomenul, ako sa rozhodol ísť do povstania

autor sa sústredil zároveň na nemeckých vojakov, venoval im veľa miesta

Obmann veliteľ, premýšľal o sebe, o svojom rodnom meste = vnútorný monológ

autor sa sústreďoval aj na ich vonkajší výzor nemeckých vojakov, na ich krutosť, prejavila sa, keď prišli k Zite do domu, správali sa k nej povýšenecky, ponížovali ju, nedovolili jej, aby sa obliekla, ponížili jej dieťa, podľa esesmanov sú z nižšej rasy - „Hitlerova teória rás“

Zita má v sebe strach, Majerský je vo vedľajšej izbe a manžel je partizán, bojí sa, či si nevšimnú mláky v kuchyni po zasnežených stopách, že navarila podozrivo veľa praženice, nervózne kolísala dieťa – preto názov novely Kolíska

autor sa najdlhšie zdržal v prvej retrospektíve – v SNP

3. hlbšia minulosť/druhá retrospektíva:

autor sa v nej zdržal krátko

Zita si spomenula, ako s mamou pracovala na majeri u Majerského v Čechách, že jej Majerský ublížil, čakala s ním dieťa, potratila, udal ju, súdili ju, nemala na neho dobré spomienky

najmenej času sa autor venoval prítomnosti, keď Zita počúvala rádio a na konci novely, keď Černek prišiel domov a spolu hovorili o vykonštruovanom procese

z hľadiska významového zámeru autora to bolo pásmo najdôležitejšie, bola to autorova súčasnosť – 50. roky

Černek svedčil na procese

Černekova výpoveď nebola celá uverejnená v rádiu, jeho výpoveď bola zmanipulovaná Zita neverila manželovi, že hovoril na súde pravdu, vo vnútornom monológovi si myslela, že nepovedal pravdu, aby sa jej aj Majerskému vypomstil, pochybovala o manželovi, vyčítala mu, že je egoista, Černek sa bránil, že tak svedčil, lebo nechcel, aby Zita išla svedčiť, že aj ju by donútili svedčiť inak, ako by chcela, bál sa o Zitu a o deti

novela končí trojvetným úsekom, z ktorého vyplynulo, že po Černeka si prišla ŠTB štátna tajná bezpečnosť na dvoch autách a zostal po nich len zápach spáleného benzínu = metonymia

pravdepodobne Miša Černeka tiež uväznili

V novele autor poukázal na tri podoby zla:

- a. individuálne zlo – súviselo s Majerským – ublížil jej
- b. spoločenské zlo – krutosti nemeckých fašistov počas SNP
- c. spoločenské zlo – vykonštruované procesy v 50. rokoch – bezdôvodné obvinenia

10.Slovanské jazyky,vznik a vývin slovenského jazyka. Druhy lyriky.

- európske jazyky, spoločný základ v praslovančine
- odčlenené od sanskritu (svaka- strýko)
- praslovančina - pravlast' Slovanov - Visla, Nepra, stredná európa
- z klimatických dôvodov sa posúvali na západ, východ a juh
- členia sa na :
 - a)východoslovenské - ruština, bieloruština, rusínsky, ukrajinčina
 - b)západoslovenské - slovenčina, čeština, poľština, srbčina
 - c)juhoslovenské - srbčina, chorvátčina, slovinčina, bulharčina, macedónčina
- v praslovanských jazykoch nastali isté zmeny :
 - všetky slabiky otvorené, za spoluhlásku ide vždy samohláska
 - nosovky - rekom - poľština a francúzština ich má zachované
 - k-č-c
 - ch-š-s
 - g-ž-z
 - mäkký znak - i,e tvrdý znak - y,u

porovnanie slovenčiny a češtiny

- čítanie tvrdého y
- hlásky - ě ř ů ou
- nemajú - í, ä, ia, dz, dž, ô, ľ
- v ČR neplatí zákon o rytmickom krátení

Predpisovné obdobie:

- od 5. storočia – stará slovenčina

Staroslovienčina (9.stor.) – prvý spisovný, kultúrny a liturgický jazyk Slovanov na území VM

- v roku 863 ju na naše územie priniesli Konštantín a Metoda na základe macedónskeho nárečia z okolia Solúna
- písala sa hlaholikou, neskôr cyrilikou.

Latinčina na území Slovenska (11. – 18. stor.) – jazyk vzdelancov celej Európy

- úradný aj liturgický jazyk
- Slovenčina sa ako neoficiálny jazyk používala na preklad latinských formúl

Čeština na území Slovenska (14. – 19. stor.)

- čsk. kontakty sa umocnili založením univerzity v Prahe, vplyvom husitov a Čechov
- tu
 - Slováci potrebovali admin. jazyk, kt. rozumejú = čeština
 - vnášali do nej nové prvky = **slovakizovaná čeština**
 - **Biblická čeština** = kultúrna čeština z Kralickej Biblie
 - Evanjelici si ho zvolili za svoj liturgický.

Nemčina – písomná forma (administratíva, liturgia, vedecká literatúra)

Kultúrna slovenčina (16. – 17. stor.) – administratíva, cirkev

- nadnárečová, ešte neuzákonená forma slovenčiny
- prvý pokus o kodifikáciu J. I. Bajza

Spisovné obdobie:

Bernolákovské obdobie – r. 1787 kodifikácia spis. jazyka na základe kultúrnej západoslovenčiny trnavského typu + oravské nárečie

- jazyk katolíckej inteligencie (literárny i školský jazyk)
- mal fonetický pravopis - nerozlišovali y/i, neexistovalo j -> g, písalo sa w a začiatkové písmená podstatných mien sa písali s veľkými písmenami, mäkkosť - (ďeťi)
- grammatica slavica
- použil ho napr. Ján Hollý

Štúrovské obdobie – 2. kodifikácia r. 1843 na fare v Hlbokom (Hodža a Hurban)

- odobrenie od Hollého na Dobrej vode
- vychádzali zo stredoslovenčiny a napísal dielo *Nauka reči slovenskej a Nárečja slovenskuo alebo potreba písanija v tomto nárečí*
- Kollár nesúhlasil //mali by sme písať/rozprávať po česky
- diakritický pravopis, nerozlišovali i/y, chýbali hlásky ľ, ä, ô, y, fonematický princíp pravopisu
- reforma jazyka pod vedením Hodžu a Hattalu vydaním diela *Krátká mluvnica slovenská* (1852)
- začalo sa rozlišovať i/y na základe historického pohľadu na jazyk, neoznačovala sa mäkkosť spoluhlásky pred e/i – etymologický princíp pravopisu
- idea čechoslovakizmu – 20.-30. roky 20.stor.

Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV - 1943 – výskum slovenského jazyka

- *Morfológia slov. jazyka, Pravidlá slovenskej výslovnosti, Pravidlá slovenského pravopisu*
Slovník súčasného slovenského jazyk

- vývin jazykov súbežne, na SK sa používala čeština, mnohé české slová používame dodnes = **bohemizmy**

Druhy lyriky

Kľúčové pojmy:

ľúbostná lyrika
 spoločenská lyrika
 básnický kontrast
 typy rýmov

Autori:

Andrej Sládkovič – slovenský romantizmus
 Svetozár Hurban Vajanský – zakladateľ realizmu v slovenskej literatúre
 Ivan Krasko – slovenská literárna moderna
 Pavol Országh Hviezdoslav – slovenský realizmus
 Sergej Jesenin – ruská literárna moderna

Druhy lyriky – vysvetlenie pojmu

lyrika: základný literárny druh

autor vyjadruje nálady, pocity myšlienky
 subjektívna výpoveď autora

druhy lyriky – klasifikácia lyriky vychádza z viacerých hľadísk

a. podľa obsahu – osobná *ľúbostná, intímna*

prírodná
spoločenská

b. podľa prístupu autora k zobrazovanej téme – úvahová/reflexívna

opisná/deskriptívna
náladová/impresívna

Zaradenie básní k druhom lyriky je niekedy náročné, pretože niekedy báseň vyzerá navonok, že je o prírode, ale v skutočnosti autor pomocou prírody vyjadruje svoje pocity, ide o osobnú lyriku, napr. báseň Topole od Ivana Krasku – topol symbol autorovej duše.

Lúboštná lyrika

základnou témou je láska/k žene, vlasti, matke, prírode, rodine.../
autori vyjadrujú subjektívny vzťah k týmto hodnotám

Autorov od vzniku poézie sprevádza téma lásky, ale vždy ju zobrazovali v inej podobe. Predstaviteľom lúboštné lyriky v slovenskej literatúre je aj Andrej Sládkovič, ktorého básnická skladba Marína je podľa odborníkov najdlhšia lúboštná báseň na svete.

Andrej Sládkovič

predstaviteľ romantizmu

patrí do štúrovskej generácie

študoval v Banskej Štiavnici

spoluziak Alexandra Petroviča, ktorý sa stal najväčším maďarským básnikom ako Sándor Petöfi

domáci učiteľ v bohatých rodinách

zaľúbil sa do Márie Pischlovej, ktorá sa stala literárnou postavou v diele Marína. Literárny prototyp

po štúdiách v Banskej Štiavnici študoval na Evanjelickom lýceu v Bratislave, kde sa stretol so štúrovcami a kde vznikli prvé strofy skladby Marína

básnik životného kladu a optimizmu / štúrovci viedli revolúciu 1848/1849, Sládkovič sa jej nezúčastnil, ale s revolúciou súhlasil, písal o nej básne

Marína

reflexívna osobná/lúboštná lyrika

Ja sladké túžby, túžby po kráse

v uvedených veršoch sú zakomponované obidve jeho umelecké mená

krása – Krasislav/ štúrovske meno, ktoré prijal na Devíne 1836

sladké – Sládkovič

prvú strofu z významového hľadiska možno rozdeliť na tri časti – vzniká triáda

1. časť – kľúčové slovo krása – myšlienkami o kráse sa autor pripravuje na napísanie celej skladby

2. časť – kľúčové slovo láska, autor sa vyjadruje nepriamo, použil zámeno ona
ona mi z ohňov nebeských letí
ona mi svety pohyna
ona mi kýva zo sto životov...

láska mu je súdená, vopred pripravená, lásku prirovnáva k ohňom nebeským, akoby bola od Boha, je horúca, nadpozemská

3. časť – kľúčové slovo Marína ako syntéza lásky a krásy

druhá strofa – Marínu prirovnáva k východu slnka, k svetlu, je pre neho slnkom, svetlom, plameňom, bleskom myšlienok – keď na ňu myslí, je šťastný
Marínu prirovnáva zlatému oblaku

38. strofa

básky sa ničoho nebojí – svetabúrov, nezľakne sa búrok, krvavej zbroje, spoločenských nepokojov...

len jedného sa bojí, keď mu Marína povie, nie

„svedomie čisté, svetov plameň,

čaká pokojne v ten hromov deň“ - autor sa snaží vnútorne vyrovnať, aby to zvládol, keď ten deň príde

98. strofa

autor v blízkosti Maríny pociťuje najväčšie city – prirovnanie k roju včiel, ktoré sadajú na rozkvitnutú lipu – lipa symbol Slovanstva

v tejto strofe je zároveň motív lásky k vlasti

autor akoby zostúpil z nebeskej, filozofickej lásky – z neba na zem, do blízkosti skutočnej

Maríny – dostávajú sa tu jemné erotické motívy

„Ústa mi primrú k rubínom tvojim“ - bozkávajú sa

„srdce mi do brán prs tvojich bije“ - objímajú sa

lásku k Maríne a vlasti autor vníma v jednote, svedčia o tom verše

„Vlast' drahú ľúbiť v peknej Marína

Marínu drahú v peknej otčine

a obe v jednom objímať“

autor je výnimočný oproti iným štúrovcom vo výbere symbolov, namiesto Tatier – Sitno, namiesto Dunaja - Hron, geografické útvary pri Banskej Štiavnici, kde sa láska zrodila

autor ukončuje túto skladbu oslavou lásky, krásy a mladosti

je to spomienka na najkrajší ľúbostný zážitok

využíva metafory - plamene, kvety, hviezdy, diamant = láska k Maríne nikdy neskončí

vertikálny rým: a,b,a,b, c,c d,e, e, d, rýmy: striedavý, združený, obkročný

Spoločenská lyrika

autor v spoločenskej lyrike vychádza zo svojich vnútorných/subjektívnych zážitkov, ale svet jeho vnútorného prežívania je nasmerovaný na spoločnosť, teda na objektívny svet spoločnosť má rôzne pravidlá

autor ich hodnotí, uvažuje nad spoločnosťou, napr. o národe, o jazyku, o vojne...zo svojho hľadiska

Spoločenská lyrika obsahuje zložku aj subjektívnu, aj objektívnu, ale prevažuje objektívna zložka

autor vychádza zo seba, ale je nasmerovaný na vonkajší svet

Svetozár Hurban Vajanský

syn Jozefa Miloslava Hurbana – štúrovca – téma slovenského národa či slovenského jazyka bola doma preberaná, lebo jeho otec spolu so Štúrom a Hodžom uzákonil spisovnú slovenčinu ako znak národa

realista – uviedol realizmus do slovenskej literatúry/1879

napísal prvú realistickú zbierku v slovenskej literatúre – Tatry a more, napr. báseň Herodes použil sylabotonický veršový systém

bol v opozícii voči otcovi, ktorý bol romantický básnik a použil sylabický veršový systém

Vajanský – realista a sylabotonicý veršový systém
zakladateľ slovenskej národnej strany - SNS
písal aj prózu
bol novinár

Slovenčina

zo zbierky Verše

dokonalá po obsahovej aj formálnej stránke

Druh lyriky:

spoločenská lyrika – autor sa zameral na slovenský národ a slovenský jazyk

reflexívna lyrika – autor uvažuje nad jazykom

sylobicko – tonický veršový systém

dve strofy

dve významové roviny

1. vyzdvihuje slovenčinu, chce ju zachrániť

2. konštatuje jej zlé postavenie, jazyk sluhov

báseň bola napísaná v čase silnej maďarizácie, a preto má autor obavu o slovenský jazyk a slovenský národ

autor sa vyjadruje nepriamo /*metafory, epitetá*/

1. strofa

„Ja v hybkú stancu, ako nový šat,
chcem obliecť slovenčiny milé zvuky!“

hybká stanca – epiteton

stanca – stará anglická strofa – má 8 veršov

chce ju napísať v slovenčine a dokázať, že aj v slovenčine je to možné

autor je originálny – upravil stancu do 9 veršov

„slovenčiny milé zvuky“ - epiteton - milé , autor vníma slovenčinu ako ľubozvučný jazyk,
zároveň je slovenčina pre neho milá, lebo je to jeho rodný jazyk

nové šaty – epiteton – nová báseň o slovenčine

„ Ó, nerob, nerob! - volá umný brat,
kvet nevynútiš tam, kde nie sú puky“
umný brat – možno Maďar

Z básne vyplýva ponižovanie slovenčiny – kvet nevynútiš...

pyšný tón – predstavitelia iného národa si myslia, že v slovenčine sa nedá nič pekné
napísať, zlaté struny – v slovenčine sa vraj nedá dotýkať vznešených tém
prvú strofu končí pesimisticky, autor konštatuje obavu z ohrozenia slovenského národa,

„veď nám už smutno hučí smrtný zvon-
nás čaká chladný hrob a posmech napokon“ interpretácia – zanikne jazyk, zanikne národ

2. strofa

opäť autor konštatuje, že je „jemných rytmov naša reč“

v minulosti bola naša reč stále ohrozovaná

tisíc rokov – slovenčina nemala podmienky na svoj rozvoj, museli sme používať iné jazyky –

latinčina, maďarčina - „keď iné hlaholil, ona spala“, kým v iných jazykoch sa písalo, v

slovenčine sa nepísalo toľko, podľa niektorých mali slovenčinu používať len sluhovia

autor končí báseň biblickým motívom a optimisticky:

„No dost' už! Ona ako Lazar vstala,
Boh sám ju vzkriesil, – ako zrno z hrúd -
nás čaká žitia jar – a spása verný ľud!“

otec bol štúrovec, uzákonil spisovnú slovenčinu – história
slovenčina je jazyk vzkriesený
autor báseň končí vierou, že slovenčina aj slovenský národ bude žiť, nezanikne, a tak aj v súčasnosti je.

autor použil básnický kontrast – komparáciu
z umeleckého hľadiska použil básnický kontrast/protiklad

básnický kontrast/protiklad – tvoria dve slová, ktoré sa dostávajú do protikladu len v konkrétnom kontexte básne, nie sú to antonymá typu malý – veľký

príklady:
terem/kaštieľ – tmavý kút
kráľ – lokaj
kvet - puk

Pavol Országh Hviezdoslav

- realista, slovenská literárna moderna
- lyrika, epika aj dráma
- všetko veršoval, bol parnasista (zdokonaľovanie básní)
- svojou poéziou chcel obsiahnuť celý svet od zeme až po hviezdy
- subjektívne činitele - rodák z Vyšného Kubína, študoval v Kežmarku, písal po nemecky, Miškovec, písal v maďarčine, právo v Prešove, písal po slovensky
- rieši otázku, akým jazykom bude písať svoju poéziu
- 3.faktory - prednášal maďarské básne na rodinnej oslave a mama plakala že mu nerozumie
- keď je Slovák, tak by mal písať po slovensky - presvedčil ho aj Janko Matuška
- písal lyrické cykly - viac básní na jednu tému

Jak hučí Oravienka naša

z hľadiska témy - prírodná lyrika – autor sa sústreďuje na oravskú prírodu, odkiaľ pochádzal
z hľadiska prístupu autora je to lyrika

1. impresívna – pokojná nálada

2. deskriptívna – opis prírody

inšpiráciou básne je jeho rodisko, rieka Orava

cez zdobneninu Oravienka zobrazil svoj úprimný vzťah k rodisku, že ho má rád

rieka Orava hučí – bola rozvodnená, ale nie je z toho smutný, berie to ako samozrejmosť, na Orave často v minulosti veľmi pršalo

kompozícia básne

báseň je vybudovaná cez ročné obdobia a plynutie času / jeseň, leto, prichádzajúca zima/

1. strofa – prítomnosť

autor začína v prítomnosti, je jeseň, rieka Orava je rozvodnená

autor pracuje so zvukom, rieka kvíli, akoby plakala

autor je zmierený s jesenným počasím a postupným príchodom zimy, akceptuje to, nie je smutný, len to konštatuje, akceptuje to, prírodu opisuje = deskripcia

2. strofa – minulosť

v druhej strofe sa autor dostáva v myšlienkach do iného času, do iného ročného obdobia, je to spomienka na leto, na minulosť

rieku Oravu zobrazil v inom šate, v lete je pokoj, neha harmónia, pracuje so zvukom, spievajú vtáčiky, pracuje s farbou, brehy rieky posiate kvetinami – zdobou tisíce - , s farbou pracuje nepriamo, každý čitateľ si predstavuje iné kvetiny, napr. zvončeky, margarétky, ďatelinu, púpavy, materinu dúšku

3. strofa - prítomnosť

autor sa znova dostáva do prítomnosti, báseň orámcoval, motív ovečiek aj v prvej, aj v poslednej strofe, podľa tradície sa na Michala, teda na konci septembra zháňali ovečky zo salašov do dedín a každý počítal so zimou, snehom, krátkymi tmavými dňami, nostalgia za letom, ale autor nemá v sebe smútok

11. Obohacovanie slovnej zásoby. Komédia.

-slovná zásoba sa obohacuje slovotvornými postupmi

1. Tvorenie slov

-odvodzovanie (derivácia)- zá-hradka

-skladanie (kompozícia)- šéf-lekár

-skracovanie (abreviácia) - pod.

2. Tvorenie viacslovných pomenovaní

-združené pomenovania - mestská hromadná doprava

-frazologizmy - odišiel s dlhým nosom

3. Tvorenie nepriamych pomenovaní

-na spôsob metafory (jazyk - orgán, topánky)

-na spôsob metonymie (líška - zviera, kožušina)

4. Preberanie slov

-football - futbal, garage - garáž

Odvodzovanie

-tvorenie nových slov

-odvodené slová majú dvojčlennú štruktúru

-slovotvorný základ (časť slova, ktorá sa nemení)

-slovotvorný formát (časť slova, ktoré obmieňa lexikálny význam)

-odvodzovaním slovo naberá nový lexikálny význam

-základné slovo - let - prílet, odlet, nálet, výlet

-slová niekedy prichádzajú k inému slovnému druhu (pekný, pekne)

-odvodené slovo vzniká kombináciou odvodzovania a skladania (železobetónový)

Skladanie

-slovotvorný postup

-vzniká zložené slovo (základ slova a slovesný základ iného slova)

-auto-mobil = automobil

-vznikajú slová s novým lexikálnym významom

-niekedy sú potrebné spájacie morfémy (samohlásky - zemEpis, vodOpád)

-zložené prídavné mená sa píše spolu, ak si neuvedomujeme jeho zložky

-so spojovníkom ich píšeme, ak si uvedomujeme jeho zložky (modro-zelený)

Skracovanie

-slovotvorný postup

-slová (vytvorené) nemajú nový lexikálny význam

-slová vznikajú skracovaním

-cieľom je zoskrušenie, zrýchlenie komunikácie

Skratky

-väčšinou skrátime jedno slovo - strana -str.

-za skratkou sa píše bodka

-píše sa malými písmenami

-tituly majú svoje osobitné veľké písmeno

Iniciálové slová

- vznikajú z prvých písmen
- nové slovo sa neohýba
- SND,ZŤP,MA
- nepíše sa bodka

Skratkové slová

- TANAP
- píše sa veľkými písmenami
- ohýbajú sa

Značky

- nepíše sa bodka
- m³, km, B, H₂O

Tvorenie viacslovných pomenovaní

- poznáme združené pomenovania
- pomenúva 1 skutočnosť viacerými slovami

Združené pomenovania

- pomenúva skutočnosť priamo
- nemá expresívny ani iný význam
- využíva sa v náučnom štýle
- medveď hnedý, had dlhý - odborné termíny
- patria sem aj vlastné mená

Tvorenie nepriamych pomenovaní

- prenášanie pomenovania jednej veci na druhú na základe podobnosti
 - a) vonkajšia
 - personifikácia - druh metafory
 - b) vnútorná - metonymia
 - číta Hviezdoslava, vypil pohár vody, živí sa jazykom
 - synechdota - druh metonymie, z množného čísla máme jednotné

Preberanie slov

- obohatenie a rozšírenie slovnej zásoby o slová cudzieho pôvodu
- Kalk-doslovný preklad významu
- internacionalizácia
- adaptácia, zdomácnenie - prispôsobenie netrvá rovnako dlho a nemá rovnaký výsledok
- Etymológia - veda o pôvode slova, Stručný etymologický slovník slov
- dôvody preberania
 - a)chýba domáci výraz
 - b)domáci výraz je dlhší
 - c)potreba internacionálneho odborného slova
 - d)prestížnosť cudzieho výrazu

Dramatická literatúra – komédia

Kľúčové pojmy

komédia/veselohra, tragédia, činohra, hyperbola/zveličenie, charakterový typ postavy

Autori:

Ján Palárik – predstaviteľ obdobia od romantizmu k realizmu, tzv. matičného obdobia

Molière – predstaviteľ francúzskej klasicistickej literatúry

Vysvetlenie pojmov

Čo už vieme: dráma – základný literárny druh

dielo tohto literárneho druhu

inscenáciou drámy vzniká divadelná hra – hrá sa na javisku

rozvinula sa v antike v dvoch formách – tragédia a komédia

Porovnanie tragédie a komédie:

tragédia – tragický koniec, zomierajú postavy vinné, nevinné v dôsledku náboženských, politických či spoločenských konfliktov

cieľ – vytvorené kvôli katarzii – očiste diváka, divák sa má zmeniť, uvedomiť si niečo
na Slovensku sa tragédia volala trúchlohra

činohra - keď sa z tragédie odstráni tragický koniec, vzniká činohra

ie je vtipná ani nikto nezomiera, nemá tragický koniec

vyvinula sa v 19. storočí

komédia = veselohra

sformovala sa v antike

v starovekom grécku písal komédie Aristofanes, vychádzal zo svojej súčasnosti, vysmieval sa vysoko postaveným ľuďom, politikom, boháčom

v rímskej literatúre písal komédie Plautus, napr. Komédia o hrnci, stala sa inšpiráciou pre mnohých dramatikov

napr. slovenský dramatik Július Barč – Ivan napísal komédiu Mstný hrniec- autor sa vysmial malomeštiakom, vtipná zápleтка, ministrom hospodárstva sa stal omylom stredoškolský profesor biológie. Kým boli v malom mestečku presvedčení, že je naozaj ministrom, tak sa mu podlizovali, keď sa omyl vysvetlil, tak sa od neho malomeštiaci odvrátili

Znaky komédie

vtipná zápleтка

šťastný koniec, všetky nedorozumenia sa vysvetlia

nikto nezomiera

využíva sa humor – situačný alebo jazykový

komédia sa na Slovensku rozvinula v 19. storočí

komédie písali:

Ján Chalupka

brat Sama Chalupku

jeho najznámejšia veselohra je Kocúrkovo s podtitulom Len aby sme v hanbe nezostali

vtipná zápleтка - do Kocúrkova, malého mestečka, prichádza nový mladý učiteľ – národne

uvedomelý Slováč, všetky kocúrkovské mamičky chceli, aby si vzal ich dcéru za manželku,

mamičky sa navzájom ohovárajú, intrigujú

autor použil satiru – ostrú kritiku a vysmial sa nevzdelancom, malomeštiakom

Jonáš Záborský
Ján Palárik

pre všetkých je typické použitie satiry
do komédií sa dostáva vzťah Slovákov a Maďarov
vzťah šľachty/zemanov a ľudu

Ján Palárik – subjektívne činitele

najvýznamnejší dramatik v 19. storočí na Slovensku
písal veselohry
predstaviteľ matičného obdobia, od romantizmu k realizmu
narodil sa na Kysuciach
vyštudoval teológiu
pôsobil v Pešti vo vysokých cirkevných funkciách
bol novinár – vydával cirkevný časopis Cyril a Metod a almanach Svornosť – snažil sa o
spoluprácu katolíkov a evanjelikov na Slovensku
bol politik – člen Novej školy slovenskej, v programe mala zmierovať Slovákov a Maďarov,
dostalo sa to do jeho tvorby
proti boli predstavitelia Starej školy slovenskej – Hurban bol pri spolupráci Slovákov a
Maďarov

Tvorba - veselohry

Drotár
Inkognito
Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch

všetky Palárikove hry boli založené na dvojitej zámene postáv – vznikal situačný humor
zámerom Palárika bolo dvíhať národné povedomie Slovákov
poučiť
zmierovať Slovákov a Maďarov

Zmierenie alebo Dobrodružstvo pri obžinkoch – interpretácia

komédia/veselohra
trojdejstvová divadelná hra – nie je napojenie na antiku

téma – vyplýva z názvu
zámerom autora bolo zmieriť Slovákov a Maďarov, šľachtu a ľud

obžinky – národná slávnosť Slovákov po skončení žatvy
na začiatku hry sa pripravujú obžinky
hlavnú zodpovednosť za prípravu má učiteľ Oriška, vyberá piesne na túto slávnosť z diela
Jána Kollára – Spievanky, napr. pieseň Už to žitko dolu máš, čo je slávnostná až hymnická
ľudová pieseň

v tejto hre sa uplatňuje 5 stupňov vnútornej kompozície

úvod -
zoznamujeme sa s postavami a s prostredím
dej sa odohráva v kaštieli

hlavné postavy

grófká Elíza Hrabovská

sirota

vychováva ju komorná Capková

už v detstve jej určili manžela

národne uvedomelá Slovenka, ovplyvnila ju spoločnica Miluša Orišková – učiteľova dcéra
figliarka- mala nápad vymeniť sa s Milušou, aby lepšie spoznala svojho nastávajúceho

Miluša Orišková

spoločnica

mali rozprávať po nemecky, maďarsky alebo francúzsky

stále rozprávajú len po slovensky - autor chcel pozdvihnúť národné povedomie Slovákov
dcéra učiteľa

pristala na výmenu úloh

postavy sa dokázali vysporiadať so svojimi novými úlohami, vedia ich dobre hrať

Ľudovít Kostrovický

barón

Maďarón – Slováč, ktorý sa pomaďarčil

dynamická postava – zmenil sa počas deja

najskôr opovrhuje Slováčmi, neskôr si ich začína vážiť, napr. aký je to pracovitý, skromný a
spevavý národ

má rovnaký nápad ako grófká, že si s kamarátom vymenia úlohy

Rohon

zememerač, inžinier

maďarón

pomaďarčený Slováč

Vedľajšie postavy

Capková

komorná

hovorila po nemecky, lebo sa chcela vyvyšovať nad Slováč, aj keď jej otec bol

obyčajný hajdúch - pastier

jazykový humor

o zámene postáv vie od začiatku

Pišta

sluha

najprv bol Štefan, potom Pišta, lebo chce slúžiť u Maďaróna Kostrovického, keby nehovoril
po maďarsky, prácu by stratil

autor využil jazykový humor, pretože Pišta používa také maďarské slová, ktoré v minulosti
Maďari prevzali zo slovenčiny, až 13% slov prebrali od nás.

Tiež vie o zámene, chce to povedať, ale nemôže sa dostať k slovu

zápletká

dochádza k dvojitej zámene postáv

vie o tom iba Capková a Pišta

hlavné postavy o tom nevedia

kríza

postavy sú nešťastné, vznikajú nedorozumenia - vzniká situačný humor
sú presvedčené, že sa zaľúbili do nesprávnych postáv
inžinier sa zaľúbil do „grófký“
barón zase do „obyčajnej Slovenky“

obrat

postupne sa vyjasňujú zámeny
ako prvý sa o zámene dozvedá inžinier Rohon
ako posledného nechali v nevedomosti baróna Kostrovického, nechali ho hľadať krásnu Slovenku po dedine, aby si uvedomil hodnoty slovenského národa

jazykový humor

pomaďarčené slovenské slová
viacvýznamové slová, napr. portrait – potreť

situačný humor

barón aj inžinier žiadajú učiteľa o ruku jeho dcéry
do deja vstupuje otec baróna Kostrovického – vyčíta synovi, že si chce zobrať za manželku
takú obecnú Slovenku, takú smeť, že to bude urážka uhorskej šľachty
zmenený mladý barón mu oponuje a povie , aký je slovenský ľud tichý a pracovitý

záver

ako posledný sa o zámene dozvedá barón
hra končí šťastne
hlavné postavy zostili, že sa zaľúbili do správnych postáv, seberovných, zo svojej vrstvy
zmierila sa šľachta s ľudom, Slováci aj Maďari

Jean Baptiste Poquelin – Molière - subjektívne činitele

predstaviteľ francúzskej literatúry

písal v období klasicizmu, tento smer vznikol na dvore Ľudovíta XIV, ktorý chcel všetko dokonalé, klasicizmus vychádza z dokonalého umenia – z antiky
žánre sa delili na:

1. vysoké – tragédia

hrávala sa v divadlách
vystupovali v nej vznešené vrstvy, napr. králi, kniežatá...
veršovaná
vopred napísaný scenár

2. nízke – komédia

hrávala sa na námestiach
pôvodne zobrazovala obyčajných ľudí, nižšiu vrstvu, napr. sluhov, slúžky
neveršovaná - vo forme prózy
nemala napísaný scenár, bola určená len téma a herci improvizovali

francúzska komédia vyšla z dvoch zdrojov

1. antická komédia

2. talianska fraška – jednoaktovka – jedno dejstvo

vo francúzskej komédii pôvodne vystupovali len tri postavy: Pierot, Harlekýn, Kolombína

Molière sa snažil povýšiť komédiu
začal ich písať, písal scenáre
herci mali dopredu určené, čo majú hovoriť
niekedy sa do jeho hier dostala aj šľachta, ale autor sa jej vysmieva
jeho hry sa hrávali na dvore Ľudovíta XIV
jeho komédie boli vo forme prózy

vyštudoval právo, ale tejto profesii sa nevenoval
pridal sa ku kočovnému divadlu – nahneval tým otca, preto vo svojich hrách zobrazuje otcov
vždy ako negatívne postavy
napísal 33 komédií
napr.

Škola žien
Učené ženy
Zdravý – nemocný
Mešťan šľachticom
Mizantrop – hlavná postava nemá rada ľudí
Lakomec

jeho komédie sa sústreďujú na postavy, na ich charaktery, preto vznikajú charakterové hry
dej ide do úzadia

Molière - bol autor, herec, režisér, spolumajiteľ divadla
zomiera počas premiéry komédie Zdravý – nemocný

Molière – Lakomec – interpretácia

komédia
z hľadiska vonkajšej kompozície - 5 dejstiev – antický model
antický vplyv sa prejavuje aj v trojjednote miesta, času, charakteru postáv

miesto – Paríž, Harpagonov mestský dom
čas – udalosti sa odohrávajú počas jedného dňa
postavy – sa nevyvíjajú, sú rovnaké od začiatku hry až po koniec
dej sa točí len okolo peňazí

téma – lakomstvo

uplatňuje sa päťstupňová vnútorná kompozícia, ktorá je totožná s dejstvami

úvod – zoznamujeme sa s postavami

Harpagon – úžerník, lakomac, charakterový typ postavy – vzniká typizáciou – autor vytvára postavu na základe pozorovania istej skupiny ľudí, napr. obchodníkov, šľachtu, lakomcov atď.

stále má strach o peniaze, že mu ich niekto zoberie
predstavuje negatívne vlastnosti všetkých lakomcov
nedopraje nikomu, ani deťom- nechce im dať peniaze, musia si požičovať, keď sa chcú osamostatniť

nedopraje sluhom – jeden robí viac funkcií, aby ušetril, napr. jeden sluha je kuchár, kočš, záhradník

nedopraje ani zvieratám – dáva im menej vody, ovsa

nedopraje ani sebe – správa sa, akoby nemal peniaze, aj keď je bohatý

peniaze sú pre neho jediný zmysel života

Kleant – syn Harpagona, zaľúbil sa do Marianny, chce začať žiť samostatne, vadí mu, že otec je bohatý a nechce mu pomôcť
nemá peniaze na osamostatnenie
požičiava si peniaze

Elíza
dcéra Harpagona, zaľúbená do Valéra

Valér
správca v dome - správcom v dome je preto, aby mohol byť so svojou láskou Elízou
má dve tváre
prvá tvár - chce si získať priazeň Harpagona, tak mu pritakáva
druhá tvár – vnútorne s ním nesúhlasil

zápletka

láska Harpagona k peniazom
Harpagon si chce zobrať za manželku Mariannu, ktorá je skromná, nebude potrebovať peniaze, nebude ho to nič stáť, ale do Marianny je zaľúbený aj jeho syn

kríza

otec a syn majú záujem o tú istú ženu
je založená na situačnom a jazykovom humore

situačný humor sa prejavil,
keď Kleant potreboval peniaze – cez prostredníka sa mal stretnúť s človekom, ktorý mu požičia, ale vysvitlo, že je to jeho otec – úžerník
otec mu vyčíta, že si chce požičať na taký vysoký úrok
syn mu vyčíta, že požičiava za taký vysoký úrok
keď syn ponúkol Marianne otcov prsteň, otec trpel, že o prsteň príde
keď Marianna prišla do Harpagonovho domu na hostinu – ale Harpagon nedal sluhom peniaze na prípravu hostiny

jazykový humor sa prejavil aj vtedy, Valér s Harpagonom hovoria o poklade, pre Harpagona bol poklad peniaze, pre Valéra bola pokladom Elíza
poklad vnímaný v dvoch významoch – autor využil viacvýznamovosť slov

stratila sa Harpagonovi truhlička s peniazmi
autor využil v tejto situácii
absurditu – lakomec obviňuje zo straty všetkých, dokonca aj seba, keď si chytil vlastnú ruku a kričal, že ona to ukradla
enumeráciu – obviní všetky prítomné postavy z krádeže, chce ich dať obesiť a nakoniec chce obesiť aj seba
personifikáciu – vníma peniaze ako živé bytosti

obrat

peniaze sa nájdu, ukryl mu ich syn so sluhom Šidlom
lakomec dal prednosť peniazom pred Mariannou
zistilo sa, že Anzelm je šľachtic, ktorý je otcom Marianny a Valéra – prispel ku šťastnému koncu – lakomec je rád, že Anzelm je bohatý

záver

pripravuje sa svadba Kleanta a Mariany a Elízy s Valérom
najšťastnejší je lakomec, lebo nemusí platiť svadobné trovy, zaplatil ich Anzelm

komédia Lakomec je charakterová hra
bola zameraná na jednu charakterovú vlastnosť, a to lakomstvo
Harpagon bol lakomcom od prvého výstupu v hre až do posledného
nezmenil sa

12.Lexikografia - druhy slovníkov. Sociálny román.

Lexikografia

- zaznamenané všetky slová
- veda Lexikografia
- delia sa napríklad podľa spracovania slov, encyklopedické alebo výkladové
- normatívne - norma jazyka, kodifikovaná
- knižné alebo elektronické

Knižné slovníky :

- výkladový - Slovník súčasného slovenského jazyka
- normatívny - Krátky slovník slovenského jazyka
- pravopisný - Pravidlá slovenského jazyka
- ortoepický - Pravidlá slovenskej výslovnosti
- paronymický - Paronymický slovník
- homonymický- Homonymický slovník
- synonymický - Synonymický slovník slovenčiny
- frazeologický - Malý frazeologický slovník
- etymologický - Stručný etymologický slovník slovenčiny
- prekladový - Taliansko-slovenský slovník
- cudzích slov - Veľký slovník cudzích slov
- terminologický - Lingvistický slovník

Elektronické slovníky:

- online slovníky
- Slovenský národný korpus - mapuje stav slov
- rýchlejšie vyhľadávanie

Kodifikačné príručky :

- 1.Pravidlá slovenského pravopisu
- 2.Krátky slovník slovenského jazyka
- 3.Pravidlá slovenskej výslovnosti
- 4.Morfológia slovenského jazyka - najmenšia významová časť (mam-a)

Pravopisný slovník

- 2 časti
- 1-vysvetlenie pravopisu
- 2-problémové slová
- slovo=heslo a gram. charakteristika

Výkladový slovník

- SSJ,KSSJ,SSSJ
- vysvetľuje význam slov
- slovo - gram. char. - lexikálny význam - použitie - prihniesdené slovo

Slovník cudzích slov

- slovo - pôvod slova - gram. char. - vysvetlenie - oblasť používania

Ortoepický slovník

- výslovnosť
- 2 časti
- 1-výslovnosť celkovo
- 2-vyslovovanie slov

Sociálny román

Martin Kukučín

- realista
- medicína v Prahe
- oženil sa v Chorvátsku

Dom v Stráni

- spoločenský román
- zobrazuje situáciu na SVK
- prostredie sa prejavuje aj v jazyku (šora, težáci)
- kapitoly podľa ročných období
- úvod- prostredie, dedina, postavy (sedliaci-težáci, zemanovia-statkári)
- Mate Berac - pracovitý, múdry, dobrosrdečný
- Katica Berac- zábava prostého ľudu, mladá, pekná
- Niko Dubčic - mladý, bohatý, prelietavý
- šora Anzula - obľúbená v meste, pracovitá, rozumná
- Dorica-mladá, šikovná dievča
- Paško Bobica- mladý, usilovný, nerozvážny
- zápleтка - Niko sa zapozerá do Katice, Katica sa chce cez Nika dostať do vyššej vrstvy, Katicina mama súhlasí kvôli peniazom, najskôr sa musia iba verejne stretávať
- vyrcholenie- láska vrcholí
- kríza - rozdiely dvoch svetov, jeseň, Niko do vzťahu začína dávať rozum, Niko ide za Katicou kde stretol len jej mamu špinavú od roboty a zistil, že Katica by bola taká istá, spoločná večera kde sa stretla Katica s Doricou, Katica si uvedomuje že sa tam necíti dobre, urobí žiarlivostný výstup Dorici a Niko sa definitívne rozhodne pre Doricu
- záver - zima, Mate Berac ochorel, zomiera no predtým požehná Katicu a Paška a Doricu a Nika

Lev Nikolajevič Tolstoj

- predstaviť ruskej literatúry
- prekročil hranicu Ruska - predstaviteľ svetového realizmu
- završil vývoj epiky od Homéra
- začal poviedkami - romány
- najznámejšie : Vojna a mier, Anna Karenina, Vzkriesenie
- slovák Dušan Makovický bol jeho osobný lekár
- publicista, spisovateľ, filozof - neprotivíť sa zlu násilím

Vojna a mier

- román epopieja - najrozsiahlejšie prozaické dielo (viac ako 500 ľudí)
- 2 dejové línie :
 - 1 - historické napoleonské vojny
 - 2- šľachtický ruský život
- šľachtické rodiny :
 - rodina Rostovovcov
 - rodina Bolkonskij
 - rodina Pierre Bezuchov - nositeľ Tolstého myšlienok
- pre ruskú šľachtu bolo ťažké bojovať proti Napoleonovi
- dielo obsahuje reálne historické udalosti
- veľké spoločenské zmeny - duch národa

Milo Urban: Živý bič

subjektívne činitele autora

predstaviteľ slovenskej medzivojnovnej prózy – väčšinu diel napísal medzi 1. a 2. svetovou vojnou

narodil sa na Orave v hájovni pod Babou horou – v prírode sa často odohrávajú príbehy jeho diel, postavy v prírode nachádzajú pokoj

rodený autor – píše aj bez literárneho vzdelania, na vysokej úrovni, začal ako 16-ročný štúdiá nedokončil, ale živil sa slovom

počas Slovenskej republiky pracoval ako redaktor prorožimových novín

charakter tvorby

inšpirátor lyrizovanej prózy – do jeho prózy sa dostávajú básnické prostriedky

má expresívny štýl – citovo založený

Tvorba

píše novely a romány

začal novelami, najznámejšie sú:

Jašek Kutliak spod Bučinky

Za vyšným mlynom – podľa tejto novely bolo napísané libreto opery Krútnava

využíva v nich vnútorný monológ

v jeho novelách je aj psychologická zložka – postavy často chcú niečo povedať, ale to nedokážu, čosi im v tom bráni

prešiel k románovej tvorbe

napísal pentológiu – súbor 5-tich románov

autor sa v nich sústredil na veľké politicko – spoločenské zmeny

prevažuje v nich sociálna zložka – ide o sociálne romány

tieto romány nevznikli podľa vopred premysleného plánu, ale podľa udalostí, ktoré sa diali na Slovensku, napr. 1. svetová vojna, vznik Československa, hospodárska kríza, 2. svetová vojna

tieto udalosti ponúkali témy

najvýznamnejší z nich je román Živý bič

Živý bič

preložený do 60 – tich jazykov sveta

napísal ho vo svojich 23 rokoch

pozadím románu je 1. svetová vojna

ide o nepriamy obraz vojny, ako vojna poznačila ľudí v zázemí, autor napísal: Pánu Bohu za chrbtom, mimo frontov, všíma si dôsledky vojny

sociálny román – autor sa sústreďuje na dve sociálne skupiny – 1. vrchnosť 2. dedinčania postavy konajú ako jedna duša – UNA ANIMA

vrchnosť

notár Okolický

cítil sa ako zeman - vrstva, ktorá v spoločnosti už nemallčíčkala svoje miesto, koná ako celá sociálna vrstva – je hrdý

starý mládenec, sebecký, zvykol si na málo roboty a rešpekt v dedine,

negatívne konanie, záporná postava – zneuctí Evu Hlavajovú, bál sa stretnutia s Adamom Hlavajom

krčmár Áron

spoločnosť zadlžuje, zbadačuje, keď si dedinčania nevedia rady, chodia sa do krčmy opíjať, pijú na dlh, negatívna postava

dekan Mrva

patrí do vrchnosti, vážena osoba, je empatický, súcitiť s chudobnými – scéna so zvonmi

kaplán Léty

maďarón, cíti sa ako Maďar, nechápe ľud, má v kostole reči, že treba ísť bojovať na front, nechce pokrstiť Evino dieťa

dedinčania

ľudia z dediny Ráztoky sa ocitajú v ťaživých podmienkach vojny a rozpadu

Rakúsko-Uhorska, pokúšajú sa riešiť svoju situáciu živelne, bojujú so zlým osudom, búrka sa proti porobe, cenia si slobodu a prvýkrát si slobodu vlastnoručne vybojujú

postava - burič je individuálna (napr. Ilčíčka, Štefan Ilčík, Adam Hlavaj), ale aj kolektívna (ľud Ráztok koná ako jeden, hovorí ako jedna postava, nakoniec sa mení na živel)

expresionistické postavy konajú pudovo, málo rozmýšľajú o svojej situácii a viacej konajú.

Pociťujú silný cit, všetko sa koná vo vybičovanej atmosfére.

veľké miesto má v správaní človeka temperament (ľudská krv) - búri sa pri láske alebo zlosti, pri nenávisti, ruky človeka sú plné krvi.

román sa začleňuje do skupiny literárnych diel s témou 1. svetovej vojny.

autor zachytáva dopad vojny na civilné obyvateľstvo ďaleko za frontovou líniou

z nič hovoriacej vojny, ktorá sa ich netýkala, zjavia sa prví zranení (Ondrej Koreň), zjavia sa prví zabíjajúci (Komárovi synovia), znásobí sa bieda a hlad (Eva Hlavajová so synom), pribudne dezercia (Adam Hlavaj), pribudnú choroby (červienka, pri ktorej umrie veľa detí z dediny),

rekvizície, bohatnutie obchodníkov, nekontrolovaná moc štátnej správy (notár a žandárstvo), skazené mravy (Krista), alkoholizmus (Matajka, Kúrňava), vraždy (Štefan Ilčík zabije

ukrutného veliteľa Rónu, dedina utopí notára), samovraždy (vojačik „pánča“, Eva Hlavajová).

Ráztoky = fiktívna dedina

kolektívny hrdina, konajú ako jedna duša

hlavnou postavou je celá dedina

dedinské postavy majú svoje vlastné príbehy, svoje vlastné osudy

vzniká mozaika príbehov

Ondrej Koreň

prvá postava, ktorá vstupuje do deja

dôkaz ukrutnosti vojny – autor sa sústreďuje na jazvu na tvári – ako by mal na tvári

napísané, že zažil vojnu, – jazva akoby od biča – súvisí s názvom románu Živý bič

obeť vojny, mrzák- nemá ruku, je nemý, jazva

Ilčíčka

prvá postava, ktorá pochopila, čo je vojna

neplače, búri sa proti nej

matka, má syna Štefana
čestná, svedomitá, presvedčí syna, aby išiel a front, lebo to vraveli v kostole
syna odvedú na vojnu, zabijú ho tam
nezmierila sa so stratou syna, pomiatla sa
na konci románu ju žandári zabijú
tragická postava

Štefan Ilčík
na ešte na cvičisku prejavil zmysel pre spravodlivosť
neznesie, keď čatár Róna šikanoval „pánča“
zabije čatára lopatkou
odsúdený na smrť zastrelením

Eva Hlavajová
jej osud predstavuje ústredný príbeh prvej časti
pocítila dôsledok vojny – nemá sa kto starať o gazdovstvo, o dieťa, nemá mu čo dať jesť
išla za notárom Okolickým vyreklamovať z frontu muža, ten ju zneuctí a núti ju, aby o tom
nikomu nepovedala – psychologická zločka
čaká dieťa
trpí po každej stránke, najmä psychicky
celá dedina ju odsúdila, nechceli jej pokrstiť dieťa
má myšlienky, že sa zabije, dopomôže jej k tomu náhoda, šmykne sa, padne do potoka a
utopí sa.
Prvá časť končí jej pohrebom
Z hľadiska vonkajšej kompozície sa román delí na dve časti

1. Stratené ruky
symbolizujú bezmocnosť voči vojne
chlapi idú na vojnu, nemá sa kto postarať o polia
Ondrej stratil ruku

2. Adam Hlavaj
je ústredná postava celého románu, aj v prvej časti, aj keď v nej nevystupuje, je problémom
v druhej časti sa vracia z vojny ako dezertér – vojnový zbeh, s vojnou skoncoval, musí sa
skrývať pred úradmi
Okolický sa ho bojí, Adam sa mu chce pomstiť – vzniká napätie, Okolický má štátnu moc,
chce sa Adama zbaviť
Adam sa skrýva v prírode- lyrické opisy
Kúrňava Adama udá, potom sa mu pod tlakom dedinčanov ozve svedomie, oslobodí Adama
dedinčania donútiť Okolického ísť na miesto, kde sa utopila Eva – utopí sa tam
román končí vzburou dedinčanov proti nespravodlivému svetu, proti vojakom, žandárom,
krčmárovi
Adam pred všetkými zapáli krčmu – horiaca krčma – symbol – ako by zhorel starý svet,
nádej v ukončenie vojny a ťažkého života

uplatňuje sa 5 stupňov vnútornej kompozície

úvod – dedinčania si najskôr neuvedomujú, neskôr uvedomujú, čo je vojna

zápletko – chlapcov berú na vojnu, berú – rekvirujú dobytok, zvon na odlievanie kanónov, obilie

kríza – vo všetkých príbehoch ústredných postáv

obrat – príchod Adama z frontu, skoncovanie s vojnou

záver – zhorí krčma, dedinčania rozmýšľajú o lepšej budúcnosti

štýl písania autora je expresívny – citovo založený

využíva básnické prostriedky, napr. metaforu -vred – krčma, personifikácie, prirovnania, zdobeniny

keď je dej veľmi dramatický, autor využíva jednočlenné vety

keď je v románe dramatická situácia, autor je výbušný, prejavuje sa to vo vetách, ktoré sú rôzne podľa členitosti – vtedy sú vety krátke, dvojčlenné neúplné, napr. „Veď len počkajte!“ jednočlenné vety neslovesné, napr. „Vši!“

Dej:

Príchodom zmrzačeného Ondreja Koreňa si Ráztočania uvedomujú krutosť vojny. Chlapcov z dediny odvádzajú na vojnu. Aj Ilčíčka má syna Štefana, ktorý čaká na odvod. Štefan na odvode vidí nešťastie v očiach žien i mužov. Neverí nadšeným rečiam kaplána Létaya o vlasti. Za ten čas jeho matka doviedla zmrzačeného Ondreja rodičom. Ľudia v dedine sa boja čokoľvek povedať nahlas, pretože sa zatváralo na neoverené udanie. Keď sa Štefan Ilčík vráti večer domov z odvodu, oznámi mame že ho odobrali do vojny. Ilčíčka sa pokúša presvedčiť notára Okolického, aby jej syn nemusel narukovať do vojny, u notára nepochodí, a tak mu vynadá do zloduchov. Štefan sa dostane v kasárňach pod velenie krutého čatára Rónu. Raz keď išli vojaci kopať zákopy, Róna tak poháňal Štefana do roboty, až z neho tieklo, Štefan sa odmietol podrobiť veliteľovi, nahneval sa a Rónu zabil. Nakoniec ho odsúdili na zastrelenie. Eva Hlavajová chodí prosiť notára Okolického, aby jej pomohol dostať muža Adama z vojny. Notár ju však zneužije. Eva s ním otehotnie, ale otca neprezradí. Preto ňou ľudia opovrhujú. Dedinčania musia vojne obetovať dobytok a preto nastáva hlad. Zničená Eva sa z hladu a opovrhovania po pôrode nešťastnou náhodou utopí. Adam utečie z vojny, a preto prichádzajú vojaci hľadájúci utečencov. Skormútený Adam sa dozvedá, že Eva je mŕtva a od Kúrňavu sa dozvie že má dieťa s Okolickým. Adam sa chce Okolickému pomstiť, ale musí sa schovávať. V dedine vypukne červienka. Umierajú hlavne deti, spolu s nimi umiera aj Evino nemanželské dieťa. Vojna sa končí, muži prichádzajú domov. Vznikne vzbura dedinčanov, ktorí sa na čele s Ilčíčkou obrátia proti vojakom a notárovi Okolickému. Ilčíčku zabijú vojaci a Okolického utopia dedinčania. Árona (Žida) vyženú z krčmy a rozkradnú ju. Keď to uvidí Hlavaj, krčmu podpáli a myslí už len na slobodu.

13. Vetné členy. Psychologický román.

Vetné členy

Skladba je náuka, ktorá skúma:

vetné členy – vetným členom môže byť len polnovýznamový slovný druh / podst.meno, zámeno,

prídavné meno, číslovka, sloveso, príslovka/

podmet – hlavný vetný člen

vyjadruje kto, čo robí

vo vete ho označujeme číslicou 2

tvorí ho podstatné meno, prídavné meno, zámeno, číslovka

môže byť len v nominatíve

Napr. Mama varí.

Sýty hladnému neverí.

Všetci idú do kina.

Piaty neprišiel.

druhy podmetu

viacnásobný podmet, napr.

mama, oco, sestra a brat

mama s otcom

a. podmet vyjadrený , napr. otec pracuje

b. podmet nevyjadrený /zamlčaný /ja, ty, on, ona, my vy, oni, ony, napr. varí, učí sa...

zámeno ono nemôže byť zamlčaným podmetom

prísudok – hlavný vetný člen

vo vete ho označujeme číslicou 1

vyjadruje, čo robí podmet alebo, čo sa s ním deje

Druhy:

a. prísudok slovesný

tvorí ho sloveso: jednoduchý tvar slovesa , napr. píšem, precuje, odpovedjú

zložený tvar slovesa, napr. chcem pracovať, budem sa učiť, chcela by pomáhať

b. prísudok slovesno- menný

tvoria ho dve časti

1. časť - slovesná, napr. som, budem, bol

2. časť – menná post. meno, príd. meno, zámeno, číslovka

Napr. som učiteľka, bude spravodlivý, bol druhý, je môj

hlavný vetný člen

c. neslovesný prísudok – tvoria ho citoslovčia, napr. čľup, buch, bác, šup...

predmet – rozvíjací vetný člen/ vedľajší

rozvíja prísudok vety

označujeme ho číslom 3

tvorí ho podstatné meno, prídavné meno, zámeno, číslovka v inom páde ako v nominatíve, čiže v genitíve, datíve akuzatíve, lokále a inštrumentále
na predmet sa pýtame pádovými otázkami

druhy:

- a. priamy predmet – v akuzatíve bez predložky, napr. maľujem obraz, píše úlohu
- b. nepriamy predmet – v G, D, A s predložkou, L, I, napr. dám mame, učím sa o Hviezdoslavovi, idem s kamarátkou...

Príslovkové určenie

rozvíjací vetný člen/ vedľajší
rozvíja prísudok vety
označujeme ho číslom 4
pýtame sa otázkami kde, kedy, ako, prečo

druhy:

príslovkové určenie miesta - pýtame sa otázkami: kde? kam? odkiaľ? kadiaľ?
príslovkové určenie času – pýtame sa otázkami: kedy? odkedy? ako dlho? ako často?
príslovkové určenie spôsobu - pýtame sa otázkami: ako? akým spôsobom?
príslovkové určenie príčiny - pýtame sa otázkami: prečo? pre akú príčinu

prívlastok

rozvíjací vetný člen/ vedľajší
rozvíja podstatné meno v úlohe podmetu, napr. moja sestra, alebo predmetu dobrú knihu, alebo príslovkového určenia, napr. v letnej kuchyni
označujeme ho číslom 5
pýtame sa otázkami aký, aká, aké, či, čia, čie?

druhy:

zhodný prívlastok

stojí pred podstatným menom
zhoduje sa s podstatným menom v gramatických kategóriách
môže byť aj za podstatným menom – v odborných názvoch, napr. kyselina sírová, medveď hnedý

nezhodný prívlastok

nezhoduje sa s podstatným menom v gramatických kategóriách
stojí za podstatným menom
je to často podstatné meno za podstatným menom
napr. prsteň zo zlata, sviť mesiaca, túžba po slobode

doplnok – nový poznatok

rozvíjací vetný člen

akoby to bol druhý prísudok vety
označujeme ho číslom 6
tvorí ho prídavné meno, ktoré nestojí pri svojom podstatnom mene
napr.
Malý Jano chodí po záhrade bosý.

vo vete sú dve prídavné mená, prídavné meno malý stojí pri svojom podstatnom mene – sklad - malý Jano, slovo malý je prívlastkom
druhé prídavné meno – bosý nestojí pri svojom podstatnom mene, a preto je doplnkom
kontrola správneho určenia doplnku je v transformácii vety na:
Malý Jano chodí po záhrade a je bosý.
je bosý – druhý prísudok vety – slovesno-menný prísudok

vetné sklady

vetný sklad tvoria dve slová, ktoré významovo aj gramaticky súvisia

správne nesprávne

moja mama môj mama

druhy_

prisudzovací sklad – tvoria ho dva hlavné vetné členy, teda podmet a prísudok, napr. brat študuje

priradovací sklad – tvorí ho viacnásobný vetný člen, napr. mama, oco a sestra – podmet, varím polievku, ryžu a mäso – viacnásobný predmet, alebo učím sa v škole, doma, v záhrade – viacnásobné príslovkové určenie miesta

určovací/podradovací sklad – jeden vetný člen je nadradený a druhý podradený, napr. učím žiakov, slovo učím je hlavný vetný člen – prísudok, žiakov je vedľajší vetný člen a je predmet

vetné sklady sa určujú v jednoduchých vetách

obyčajne v jednoduchej vete je jeden prisudzovací sklad, jeden alebo žiaden priradovací a všetky ostatné sklady sú podradovacie/určovacie – dva pojmy na jeden gramatický jav

vety

Veta je syntaktická jednotka s uceleným významom, gramaticky usporiadaná a zvukovo uzavretá.

Druhy viet

podľa zloženia:

jednoduchá veta - obsahuje jedno sloveso, teda prísudok

jednoduché súvetie – dva prísudky

zložené súvetie – tri a viac prísudkov

podľa obsahu: oznamovacia, opytovacia, rozkazovacia, želacia a zvolacia

podľa členitosti:

jednoduchá veta podľa členitosti môže byť:

a. dvojčlenná úplná – obsahuje vyjadrený podmet + prísudok , napr. mama varí

b. dvojčlenná neúplná - obsahuje zamlčaný podmet + prísutok, napr. Varí.

jednočlenná slovesná –

obsahuje prísudok

neobsahuje ani zamlčaný podmet

zámeno ono nie je zamlčaným podmetom

vyjadruje prírodné javy, napr. Sneží. Pršalo. Bude fúkať.

Vyjadruje vnútorné stavy, napr. Bolíma. Trápi ma. Pichá ma. Atd'.

jednočlenná neslovesná/menná – obsahuje meno, napr. podst. m., príď. m., zámeno , číslovku

napr. Skvelé! Potraviny. Všeobecná úverová banka.

podľa využitia vetných členov

holá veta – obsahuje len podmet a prísudok, napr. Žiak píše.

holý podmet a holý prísudok tvoria prisudzovací sklad !!!

rozvitá veta – obsahuje hlavné vetné členy + rozvíjacie vetné členy, napr. Usilovný žiak píše úlohu.

Psychologický román

-autor sa zameriava na jeho myšlienky a úvahy, vnútorné prežívanie postáv

Jozef Cíger – Hronský

autor medzivojnového obdobia

píše sociálne – psychologické romány, prevažuje v nich psychologická zložka, čiže sú psychologické

sústreduje sa na dedinské prostredie

v svojej tvorbe používal realistickú metódu – zobrazuje to, čoho je svedkom

jeho tvorba prejavuje aj znaky expresionizmu – ide do vnútra postáv, silná subjektívizácia, dôsledkom je psychologizácia

jeho tvorba obsahuje aj znaky fatalizmu = čo je osudovosť, prejavuje sa v románe Jozef Mak bol učiteľom

píše literatúru pre deti, Napr. Smelý zajko, Smelý zajko v Afrike, Budkáčik a Dubkáčik

Predstavitel' Matice slovenskej – podľa neho Slováci po 2. svetovej vojne si mali vytvoriť svoj štát, za tieto názory bol po vojne prenasledovaný, musel emigrovať, emigroval do Argentíny, kde aj zomrel

Tvorba

romány: Chlieb, Pisár Gráč, Svet na trasovisku, Jozef Mak

Jozef Mak

prevažuje psychologická zložka – psychologický román

autor zobrazuje slovenskú dedinu na prelome 19. a 20. storočia – sociálna zložka:

dedinčania, spory o majetok

dielo ovplyvnené fatalizmom

inšpiráciou pre napísanie tohto diela bola konkrétna dedinská kronika v Heľpe – podnet pre napísanie románu

do románu sa dostávajú reálne mená ľudí, ktorí žili v Heľpe, aj reálne chotárne názvy = realistická zložka

po napísaní románu Hronskému literárni kritici vyčítali, že siahol po tradičnej téme – dedina, v tom čase už autori písali o inom, napriek tento román predstavuje novum v slovenskej literatúre, a to pre:

a. lyricky krásny jazyk

b. ponor do vnútra postáv

c. vnútorný monológ, často nevieme, či prehovor postavy je reálny a či v mysli postavy

Vysvetlenie názvu románu Jozef Mak

meno Mak je symbolické – osud Jozefa Maka predstavuje jeden z milióna takých osudov na slovenských dedinách ako zrníček maku v makovici

román začína narodením Jozefa Maka, už z prvých riadkov románu vyplýva, že je to dieťa nechcené, lebo je nemanželské, má dopredu určený osud – fatalizmus – nemá nárok na meno ani majetok

autor sa pri narodení hlavnej postavy sústredil na Krista – transcendent – zjavuje sa v hmle, všetko v dedine už rozdal, Jozefovi dáva do vienka iba:

ukrižované ruky – ťaživý život – osud, trpiteľ expresionizmu

nemé ústa - Jozefovi sa bude niečo diať, on sa nebude vedieť brániť, nebude vedieť hovoriť

o svojich pocitoch -psychologická zložka, zdalo by sa, že Jozef Mak bude len pasívnou postavou, ale bol aj aktívny. Keď ho brat Jano nemal v detstve rád, snažil sa získať jeho priazeň, alebo keď zhorel rodičovský dom, nevzdal to, išiel robiť do hôr, začal stavať novú chalupu

Jozef bol aj aktívna postava, ale aj pasívna, lebo mlčal, nebránil sa - keď sa vrátil z vojny, v jeho dome žije brat Jano s Marušou, jeho milou

porovnanie postáv Jozefa a Jana

Jano – lenivý, pijan, neznáša Jozefa – negatívna postava

pokorný, dobrosrdečný, pracovitý, čestný, ale nevie vyjadriť svoje pocity – nemé ústa

v románe zobrazená láska

boli tu dva vzťahové trojuholníky:

1. Jožo, Maruša, Julia

Maruša bola pred vojnou Jožovou prvou láskou, bola pekná, veselá, bol do nej zaľúbený, keď sa vrátil z vojny, bola vydatá za Jana, ale nešťastná, nestará sa o dieťa, stará sa oň Julia, snaží sa Jožu získať späť, vábi ho

Julia – pokorná, dobrosrdečná, ochotná, pracovitá, pochádza zo štyroch sestier, mala dopredu napísaný osud – nikdy sa nevydá, lebo nie je zdravá, má suchú ruku, sestry ju využívali ako slúžku, nechceli, aby dedila majetok, chodila sa starať o Marušino dieťa, keď tam Julia chodila, Jožo si ju začal všímať, totiž Jožo, Jano aj Maruša bývajú v jednom dome, Julia Jožovi najskôr vadila, lebo bola príliš pokorná, tichá, ustráchaná. Dôkaz z textu „Julia, vystri sa“ pomyslel si Jožo a Julia sa ešte viac pokorí, prikrčí, Nastane zvrät: Jožo Julu objíma, nakoniec sa pocity menia, Julia sa cíti istejšie

2. Jožo, Jano, Maruša – vzťahy najviac narúša Maruša, vytvára napätie, zvädza Jožo, Jano pije, bije ju, Maruša je nešťastná

Niektoré postavy v románe boli dynamické

Maruša – zmenila sa najvýraznejšie

na začiatku krásna, po vonkajšej aj vnútornej stránke, šťastná, veselá vydala sa bez lásky, keď sa Jožo vrátil, je nešťastná, ošpatnela, prekonala chorobu, bola rapavá vnútorne aj vonku je škaredá, opíja sa, je ľahostajná, kazí vzťahy zomiera za kuriózných okolností pri vyváraní bielizne vo veľkom kotli s vriacou vodou Julia

na začiatku tichá, ustráchaná, vopred napísaný osud, nemala sa vydať, neskôr sa vydala, ale nie je šťastná, Jožo jej nevie vyznať lásku, má pociť, že ju Jožo nemá rád, porodí Jožovi dve deti, po narodení druhého dieťaťa oslabla a zomiera

jej smrť je zobrazená cez prírodu – inovať si sadla na Julinu tvár, akoby sa už mŕtva prihovárala Jožovi: „keby som vedela, že ma raz budeš návidieť, neoslabla by som do truhly.“

Posledné slovo má v románe autor – vševědiaci rozprávač – ôtrp človek – milión si, lebo nie je pravda, že najviac vydrží kameň, najviac vydrží Jozef Mak“ - voľne prerozprávany reč z románu

román je lyrický, autor používal básnické prostriedky v próze

5 stupňov vnútornej kompozície

úvod – narodenie Jozefa

zápletko - zlé vzťahy brata Jana k Jožovi, láska Joža k Maruši, odchod na front 1. svetovej vojny
kríza - návrat Jozefa z frontu, spolužitie v jednom dome
obrat – Jožo si berie Julu
záver - smrť oboch ženských postáv

Erich Maria Remarque: Na západe nič nové

nemecký autor – písal po nemecky
veľkú časť života prežil vo Švajčiarsku, kde odišiel po nástupe Hitlera k moci, Švajčiarsko bola neutrálna krajina

jeho tvorbu ovplyvnili zážitky z 1. svetovej vojny, ktorej sa zúčastnil
jeho hrdinovia sú vojaci na fronte alebo tí, ktorí vojnu prežili, ale do života sa nevedeli zaradiť – boli stratení, stratili mladosť, lebo keď mali žiť, museli bojovať
Remarque patrí do skupiny spisovateľov Stratená generácia

uplatňuje metódu realizmu, ale aj naturalizmu
naturalizmus – druh realizmu, v ktorom sa uplatňuje poetika škaredého – autor veľmi detailne zobrazuje smrť, zomieranie, zranenia

využil aj expresionizmus – sústreďuje sa na vnútro postáv, silný subjektivismus, deformácia skutočnosti

zobrazuje, aká vojna je
vojnu zobrazuje priamo, postavy bojujú na fronte
jediným pozitívom vojny bolo priateľstvo

autor stratenú generáciu zobrazil v románoch:
Traja kamaráti – hlavné postavy vojnu prežili, ale sa nevedeli zaradiť do spoločnosti
Na západe nič nové – hlavné postavy vojnu neprežili

Na západe nič nové

román uvedený mottom: „ Táto kniha nechce byť obžalobou ani vyznaním. Chce sa iba pokúsiť vydať svedectvo o generácii, ktorú rozumila vojna.“ teda svedectvo o generácii, ktorá išla na front a prvý granát zasiahol ich srdcia - postavy románu mali svoje ideály, ale na fronte zdrsneli, zosuroveli.

román má aj sociálnu, aj psychologickú zložku

román sociálny – pozadím je 1. svetová vojna, vojna je zobrazená priamo
psychologický román – postavy prežívajú vojnu vnútorne, premýšľajú o nej, hodnotia ju

román napísaný 10 rokov po vojne, napriek tomu je subjektívny
subjektivismus sa prejavuje – rozprávačom príbehu je Paul Baumer, rozprávač je priamy, vieme, ako vyzerá, ako koná, rozmýšľa

v románe sa uplatňuje čiastočne vnútorná kompozícia – chýba obrat
expozičia – zoznamujeme sa s postavami a prostredím - zázemie, baraky
vojaci sa fyzicky aj psychicky pripravujú na boj

bojujú na nemecko – francúzskom fronte
autor sústreďuje pozornosť na spolužiakov, vojakov, mladých 19 -
ročných chlapcov,
ktorí nedávno sedeli v školských laviciach

Albert Kropp - najlepšie mu to myslí, preto je slobodníkom
Muller – sníva o vojnovnej maturite, stále vláči so sebou učebnice
Leer – sníva o dievčatách
Paul Baumer – rozprávač, necharakterizoval sa
autor pri postavách použil nepriamu charakteristiku

kolízia/zápleťka –predstavená retrospektívne
učiteľ Kantorek presvedčil svojich žiakov, aby išli bojovať na
front
tak dlho reční, až sa všetci do jedného išli prihlásiť na
veliteľstvo
presvedčil aj žiaka Jsefa Bhema, ktorý na front nechcel ísť,
mal iný názor na vojnu
aby spolužiaci nevyzerali ako zbabelci, prihlásili sa na front
aj rodičia ich posielali na front, aby neboli zbabelci
Bhem zomrel ako prvý, bol zranený na tvári, bol bezbranný a

druhý zásah ho zabil
kríza – spolužiaci chodia do konkrétneho boja, trpia, keď majú zabiť nepriateľa
chlapci bojujú a postupne zomierajú
každý z chlapcov má svoj príbeh
zomiera, napr. Kemmerich – ešte žil a už chcú jeho spolužiaci jeho čižmy –
neľudskosť
rozprávač Paul je ranený, ide na dovolenku
doma sa necíti dobre, lebo má také zážitky, ktoré nepochopia tí, čo na vojne neboli
nikto ho nechápe, je citovo vyprahlý
jeho mama je chorá
krízu predstavujú aj zranenia vojakov – naturalizmus

do krízy zaraďujeme aj situáciu, keď má Paul zabiť francúzskeho vojaka, stretnú sa v
zákope, rozprávač premýšľa, keď nezabijem ja, tak zabije on mňa, bodne ho, vojak chrčí,
zomieranie trvá dlho, Paula to trápi, rozpráva sa s Francúzom, sľubuje mu, že po vojne
pomôže jeho manželke, myslí si, že keby nebola vojna, tak by boli kamaráti, táto scéna
predstavuje psychologickú zložku románu

veľmi emociálnou scénou v románe je zomieranie koní, na chlapcov to silno pôsobí, táto
scéna je alegóriou – tak strašne trpia zvieratá, o čo viac trpia ľudia

obrat – nie je

záver – na konci románu ako posledný zomiera rozprávač Paul – úlohu rozprávača preberá
autor – vševediaci rozprávač
jeho smrť je zbytočná, už bolo vyhlásené prímerie
je rád, že zomiera, nemal už kamarátov, všetci na fronte zahynuli

román má názov podľa lakonickej správy v novinách Na západe nič nové, lebo sa frontová
lína neposúvala, pre novinárov nebolo nič, keď na frontoch zomieralo tisíce ľudí

Fiodor Michajlovič Dostojevskij
-ruská a svetová literatúra

- zakladateľ psychologického románu
- realizmus

Zločin a trest

- má aj sociálnu aj psychologickú zložku
- sociálna - chudoba v Petrohrade
- úvod - Raskolnikov nemá peniaze na štúdium, mohol ďalej študovať ak by sa jeho sestra vydala pre peniaze - odmietla takúto pomoc
- zápleтка - Raskolnikov sa rozhodne pre vraždu - zabije úžerníčku, mesiac sa pripravuje, zomiera aj úžerníčkina sestra lebo bola svedkom - neplánovane, Raskolnikov sa vracia potom na miesto vraždy a zahladzuje stopy
- kríza- Raskolnikov má psychický trest - má paranoju, zatvára sa, chorý, nekomunikuje, odporný na mamu a sestru, omdlel na policajnej stanici, zločin si ospravedlnil - je nadčlovek a môže zabiť človeka pre dobro iných
- obrat - Raskolnikov sa zoznámil so soňou, priznal sa jej, dozvedá sa o tom aj Svidrigajlov aj jeho sestra a donúti ho aby sa priznal
- záver-fyzický trest - vyhnanstvo na Sibír - ide s ním aj Soňa

Soňa živila celú rodinu - prostitútka, no bola pobožná - autor ukazuje cestu z psychických problémov, z úpadku sa dostala.

Jerome David Salinger :

- predstavitel' americkej literatúry
- štúdium nedokončil
- do tvorby sa dostávajú autobiografické prvky - rebelant
- venoval sa písaniu v 50. rokoch napísal román - Kto chytá v žite (príbeh o mladých ľuďoch, ktorí sú na hrane detstva a dospelosti, ponára sa do vnútra postáv, využíva vnútorný monológ a psychologické prvky)

Kto chytá v žite:

- kratší román
- znaky moderného románu
- rozprávačom je hlavná postava Holden Caulfield a na začiatku románu premýšľa
- názov diela prebral od škótskeho básnika Roberta Burnsa
- amerika bola hospodársky na tom veľmi dobre po vojne, vyrastá nová generácia mladých ľudí, ktorí nemali žiaden program aj keď mali dostatok všetkého a začali byť agresívny, nespokojný - nazvali ich *rebelanti bez príčiny* - znaky aj u hlavnej postavy
- retrospektívny kompozičný postup
- 3 časové pásma ohraničené chronologicky usporiadané
- orámcovaný prítomnosťou - hlavná postava je v sanatóriu
- začína si písať spomienky na svoj život
- záver románu - nádej že ho pustia zo sanatória
- v sanatóriu si spomína na spolužiakov že ich nemá rád, ale teraz mu už aj chýbajú a potom si spomenie ako banalitu že ho vyhodili zo školy (už štvrtá)
- spomína si na profesorov - Spencer - pred odchodom sa s ním išiel rozlúčiť
- profesor dejepisu
- znakom mladých ľudí je že chcú zomrieť, znak nedospelosti = dospelosť chce pre niečo veľké žiť

- sedí na zápase a lúči sa so školou, predtým sa nelúčil no teraz potreboval
- bližšia minulosť- Holden sa vrátil do New Yorku, túla sa ním, nemá žiaden problém, má peniaze - chodí do baru, hotel a pod., americký sen - postave (3 dievcata v bare) uniká realita, peniaze sa minuli a potreboval sa vrátiť domov, prišiel domov v noci a rozprával sa so svojou sestrou Phoebe (9 rokov) nechce stretnúť rodičov
- Holden - mení sa z negatívnej a nezodpovednej postavy na zodpovednú postavu = dynamická postava, v konflikte so všetkými, otec ho stále vnímal ako dieťa, konflikt so spolužiakmi zdali sa mu nevychovaní, tupí, lajdáci, povrchní, konflikt s učiteľmi, konflikt s náhodnými ľuďmi
- hodnotí svojho spolužiaka negatívne, keď stretne jeho mamu vo vlaku, nenávidí všetko okolo seba
- arrogantná postava-vo vnútri citlivá, spomína si čo všetko nemá rád - vnútorná kríza-autobusy, New York
- mladšia sestra mu povedala, že ty nemáš rád vôbec nič a nevedel si naozaj spomenúť na niečo čo by mal rád - obrat v postave spôsobilo malé dievčatko
- obrat v postave - začína si spomínať na veci, ktoré sa mu páčia, aj okolie ho začína lepšie vnímať, začína mať pocit šťastia keď vidí svoju sestru na kolotoči
- Holden používa hovorový štýl - hyperbola - zveličenie - obliekal sa 5 hodín
- názov z dôvodu - kto chytá v žite- Holden našiel svoj zmysel života, celý život by chcel chytáť deti aby nespádli do nejakej priepasti - celý život chce zachraňovať mladých ľudí

14.Umelecký a odborný štýl. Voľný verš, reflexívna a duchovná lyrika

Umelecký štýl

Písomnosť-ústnosť

- text určený neznámemu adresátovi
- poézia písaná na prednes
- divadelná hra určená na intonáciu

Subjektívnosť

- neobmedzený vplyv autora
- emocionálnosť a expresívnosť

Variabilnosť

- výber jazykových prostriedkov - expresívne slová a stylisticky príznakové slová
- spisovné aj nespisovné slová
- bohatosť formy - kompozičná presnosť, variabilnosť žánrov
- hybridizácia - autobiografický román (forma listu, denníka)

Obsahová viacznačnosť

- metafora, metonymia, symbol, alegoria

tento štýl je štýl subjektívnej komunikácie, má viacero funkcií :

- estetická funkcia
- výchovná funkcia - hlavná postava vzorom
- poznávací funkcia

Odborný štýl

Jazykový štýl je cieľavedomý výber a usporiadanie jazykových prostriedkov podľa situácie.

- vedecké poznatky
- štýl odbornej, vedeckej, pracovnej a oficiálnej komunikácie
- objektívny štýl
- vedecké poznatky, ktoré vedci zistili výskumom
- dynamický
- komunikanti - vedci, učiteľ a žiak
- škola, vedecká práca, krúžky
- médiá - verejná sféra, krúžok - záujmová, pracovná - škola
- funkcie :

1.vysvetľovať a zverejňovať vedecké poznatky odborníkom a neodborníkom

-znaky :

1 verejnosť - verejná vedecká komunikácia

2 písomnosť - spisovná slovenčina

3 odbornosť a presnosť - termíny, fakty, citáty, argumenty

4 pojmovosť - nociónálne slová, zovšeobecnenie

-má 2 formy :

1 vedecko - náučný štýl

2 populárno - náučný štýl - trochu subjektívnosti, školy

Duchovná lyrika :

- druh osobnej a intimnej lyriky
- nabozenské duchovné motívy
- ma v europe najdlhšiu tradíciu - kresťanstvo ovplyvnovalo život ľudí
- do 19 storočia pisali iba knazi
- prekryva sa s reflexívnou lyrikou
- duchovné potreby veriaceho

- oslavu Boha
- odovzdanost, poďakovanie, prosby
- rozvíjala sa v medzivojnovom období - katolícka moderna
- vo Francúzsku - modlitba, ktorá sa nemodlí ale vedie k modlitbe
- je plná rozporov - čo je katolícke je bohom dane a nemanie a moderna je sloboda a zmena

Rudolf Dilong :

- predstavitel katolíckej moderny
- medzivojnové obdobie
- komplikovaná osobnosť - je knaz ale žil moderne
- rodák z Trstenej
- vyrastal bez matky
- keď sa skončila vojna tak utekal pred Rusmi a Benešovcami - Dilong chcel ponechať slovenskú republiku
- niektoré básne zhoreli v Amerike
- Ja svätý František
- Helena nosí laliu
- Honolulu, pieseň labute

Orodoznica:

- lyrická
- duchovná lyrika
- prelínajú sa 2 motívy a 2 druhy lyriky :
 - 1.prirodna/opisná - zobrazuje prírodu
 - 2.náboženský motív - vieru / oslavuje pannu Mariu - orodoznica
- hlada u panny Marie pokoj

Voľný verš - reflexívna lyrika

- voľný verš, reflexívna a duchovná lyrika

Emil Boleslav Lukáč

Ján Smrek

Martin Rázus

Laco Novomeský

Rudolf Dilong

- lyrika - základ. literárny druh, pocity, nálady, myšlienky, subjektívna, rytmicky viazaná
- voľný verš sa dá vysvetliť iba v komparácii s ostatnými versovými systémami
- sylabický - rovnaký počet slabík vo verši
- sylabicko-tonický verš. systém - ustálený počet slabík a stopy
- časomerný verš. systém - striedanie krátkych a dlhých slabík
- voľný verš - autori postupne vypúšťajú niektoré rytmické prvky
- miera voľnosti voľného verša závisela od básnika - ale nejde o prózu
- znaky voľného verša :
 - rozdielny počet slabík vo verši, rozdielny počet veršov v 1 strofe, nedochádza k očakávanému naplneniu rytmu, poezia vo voľnom verši nie je próza
- Ivan Krasko - ako prvý uvoľňoval verš
- Karol Strmen - čas vygulenej tekvice a rajčin*
- verš je uvoľnený

- okrocný rým
- su tu 3 motívy - 1.jesen v prírode 2.jesen autorovho života 3.plynutie času

Emil Boleslav Lukac:

- medzivojnová literatúra, slovenská
- poézia plná pesimizmu, nestastia (podobne ako Krasko - symbolista)
- neosymbolizmus
- Boleslav je umelecké meno (spojenie s bolesťou)
- študoval teológiu (evanjelickú) v Paríži
- najznámejšie zbierky - Dunaj a Siena (kontrast domova a sveta)
 - O láske nelaskavej
 - Krizovatky

V chráme svätej Magdaleny:

- zo zbierky Siena a Dunaj
- lyrická
- volný verš
- náboženská téma, kontrast domova a sveta
- Chrámsv.Magdaleny v cudzine je prezdobený, veľký, mramorový
- autor si vsima dámy pekne oblečené
- cíti sa ako cudzinec, má pocit, že viera nie je uprimná
- v myšlienkach ide do domova, opisuje ich kostol
- kostol je drevený, zdobený láskou, malý
- plný ľudí, chodia tam pravidelne, ich viera je uprimná
- nie sú tam iba dámy ale aj muži, deti, dievčatá, chlapci, starí, mladí - oblečení v krojoch, držia osarpane spevníky
- kontrast vo viere Evanjelici - cestína, Katolíci - latincína

Reflexívna lyrika:

- založená na uvažovaní
- vykladový slohový postup
- autor vyjadruje svoje vlastné názory na otázky bytia, spoločnosti a všetko hodnotí subjektívne
- nie je to bezná záležitosť - poézia vážnej chvíle, silného zážitku, hlbokého poznania

Emil Boleslav Lukac - Polnocná pieseň:

- lyrická poézia
- reflexívna poézia - vážna chvíľa
- basen zo zbierky Moloch (moloch je boh vojny 1938)
- 1. časť harmonická - krásne želania, aby bol pokoj vo svete
- 2. psy (vzdelaní ľudia) asi pochopili, že sa blíži niečo zlé
- mení sa atmosféra na strach, pomocou kontrastu
- "No za tým chorom z útroby vesmírnych
- do hlaholu sa vmiešal iný tón.
- Len psi ho zrazu plne pochopili
- a zježili si srst.
- Na každý akord čierna ozvena:
- za slávou ozyva sa potupa
- za krásou mrzky jakot trhavý

za hymnou prace rehot baziaci
za zvestou mieru krvilacny ryk.”

“Len psi co maju cumak bystrejsi
a usi ostrejsie a v dialku chapavejsie,
len ti si hlavu smutne zvesili,
srst zjezili a potom stiahli srst.”

Jan Smrek :

- medzivojnova literatura
- uplatnil viacere umelecke prudy
- impresionizmus - nalada z vonkajsieho sveta
- symbolizmus - neosymbolizmus
- vitalizmus - radost, uzivanie si zivota (z francuzska)
- vo svojom postoji k zivotu sa vyvíjal (zaciatky pesimisticke)
- 1. zbierka Odsudeni k vecitej zizni (bol na 1. sv vojne, nemal rodicov) - posledna basnicka z tej zbierky je Dnes milujem svoj den (od vtedy iba vitalizmus)
- posobil v Prahe - založil casopis Elan a založil vydavatelstvo EMSA (edicia mladych slovenskych autorov v prazskom vydavatelstve)
- pouzival otvorenu jasnu rec - citatelom to vyhovovalo

Cvalajuće dni:

- basen z rovnomernej zbierky - Cvalajuće dni
- je to lyricka basin - nalady, pocity, myslienky autora
- pocity pohybu, sily, energie odhodlania = pocity mladej generacie
- prevazuju optimisticke, vitalisticke pocity
- pohyb je znazorneny pomocou motivu koni (zrebce, pariace sa chrby)
- mladi ludia idu az za mrtvoly (frazologizmus)
- basen je nadcasova (mladi ludia si cielavedomi)
 - preskakuju Ocean,ponad Notre Dame
 - ale nie vsetci mladi su az tak cielavedomi „krasojazdcov su sta, divakov miliony”
- autor ako lyricky hrdina sa zaraduje do aktivnej a mladej generacie
- mladi sa nechcu vtopit medzi tych pasivnych starcov = pointa basne
- volny vers je vyuzity v basni
- v basni su pouzite rytmicke prvky :
 1. tematicky r.prvok - opakuje sa tema (motiv)
 2. zvukovy r.prvok - opakovacie figury (anafora,epifora)
 3. syntakticky r.prvok - autor vyuziva isty typ vety, ktory sa opakuje

Martin Razus :

- medzivojnové obdobie
- basnik prelomoveho obdobia (zaniklo rakusko-uhorsko)
- reagoval na udalosti vaznej chvile - reflexívna lyrika
- politik, predseda (sns), tribut / svedomie slovenskeho naroda, evanjelicky knaz (nezucastnil sa prvej sv. vojny, no ludia sa mu stazovali ake trapienie vojna sposobuje)
- Z tichych a burnych chvil, To je vojna = o 1.sv vojne

- Hoj,zem draha - politicka
- Kamen na medzi - trapilo ho postavenie slovakov v Ceskoslovenskej republike

-Radost - Dat

- basen zo zbierky Kamen na medzi
- smutna basin
- lyricka basin
- reflexivna lyrika (pocit smutku)
- uvazuje o postaveni slovakov
- 1. strofa zalozena na kontraste - zdaleka kastiel, zblizka diera - nie je to tak, ako v skutocnosti
- basnik sa vyjadruje pomocou symboly a metafory (den - zobrak bosy, kloni sa - prosi)
- autor sa ich snazi upokojit, dat im nadej - seba upokojit nevie
- predstavuje si ze uz zomrie

Laco Novomesky : Romboid

- medzivojnovy autor
- lavicovo zamerany basnik - jeho nazory boli ovplyvnene marxistickou teoriou a socializmom
- basnik, publicista a politik
- basnik - uplatnoval viac umeleckych prudov - proletarska poezia (vznikla v Prahe)
- porovnaval svet chudobnych a bohatych - sucitil s chudobnymi
- socialisticky realizmus - oslava komunistickej strany
- poetizmus- radost zo zivota, oslava - bol to moderni prud (z Prahy)
- Romboid
- Svaty za dedinou
- Otvorene okna (uvazuje nad tym ze slovaci by mali otvarat okna do europy aby zacali pouzivat moderne smery)
- bol rodeny basnik, a aj napriek jeho komunistickym nazorom bola jeho tvorba na umeleckych kridlach
- ked sa komunisti dostali k moci - komunisti ho dali do vazenia
- vydaval noviny PRAVDA - obhajoval ideologiu komunistickej strany

Romboid:

(Zlamane trosky detskyh hier)

- basnik spomina na detstvo - reflexivna lyrika
- radostne detstvo
- volny vers a izolovany vers - odisli lode africke
- autor pouzil geometricky tvar - kruh - predstavuje detstvo - gulate tvare,slzy, kruhy dymu z cigariet
- pointa - kruhy sa zlomili v 4 uhloch - vznikol Romboid - detstvo sa skoncil a prisla dospelost

15.Spôsoby spracovania textu. Reťazový kompozičný postup.

Spôsoby spracovania textu

- osnova - najstručnejší zápis textu v bodoch
- poznámky - konspekt, zaznamenanie základných a hlavných myšlienok, pojmov z odborného textu, zhustený text, zachováva štruktúru a logiku textu, poznámky sa robia z počutého a písaného textu
- mapa mysle - grafické spracovanie hlavných myšlienok na jednej strane, ako študent uvažuje, rozmyšľa, kľúčové slová, roztriedenie, umožňuje vnímať celok, umožňuje
- téza-zhrnutie hlavnej myšlienky ucelenou vetou
- presná citácia - doslovne uvedený cudzí výrok s bibliografickým odkazom na jeho zdroj, úvodzovky, odkazy - tzv. poznámky pod čiarou
- parafráza - voľné prerozprávanie cudzej myšlienky
- voľná citácia- neuvádza sa presný zdroj, uvedenie cudzieho výroku
- anotácia-stručná charakteristika textu

Reťazový kompozičný postup

autori vo svojich prozaických dielach, príbeh môžu usporiadať podľa rôznych kompozičných postupov: -chronologicky (postupne ako sa to stalo), retrospektívne (pohľad do minulosti), in-medias res (hneď sa vstupuje do deja)

-reťazový kompozičný postup : zachováva sa chronologické usporiadanie deja, chyba stupňovanie napätia - chýbajú stupne vnútornej kompozície - zapletka a obrat

-nemajú jeden dej ale dielo je vytvorené viacerými kapitolami - kapitoly sú zretazované

-kapitoly majú toho istého menovateľa - postava, prostredie

-oslabený dej - umelecký opis

-veľa dejov (kapitol)

-Domyselný rytier - 17.stor - Don Chichot

-Jozef Mak

-Ludo Ondrejov

-Dobroslav Chrobák

-Margita Figuli

Ludo Ondrejov :

-medzivojnová literatúra

-proza naturalizmu :

- príbehy sa odohrávajú v prírode - v dedinkách - utekajú do prírody - folklorizmus

-nereagujú na vojnu - kalendárny čas (vianoce veľká noc) rodinný kalendár (narodenie detí)

-nádčasové témy : láska, priateľstvo, medziludské vzťahy

-silná subjektívizácia

-zúžovali dej (viacere krátke deje)

-lyrizácia textu - personifikácia, metafory - oživujú prírodu

-Ondrejov je umelecké meno (jeho otec sa volal Ondrej)

-napísal trilogiu (románov) - naturalistické

1.Zbojnícka mladosť

2.Jergus Lapin - realizmus

3.Na zemi sú tvoje hviezdy - realizmus

Zbojnická mladosť :

- roman
- vela kapitol- povabne dobrostky
- kapitoly spaja Jergus Lapin
- kapitoly maju samotne nazvy a su chronologicky usporiadane
- podla rocnych obdobi
- tu istu prirodu opisuje vzdy v inom sate
- 1.kapitola narodenie zbojnika - na jesen
- bol spaty s prirodou
- zili velmi skromne
- autor zobrazuje Jergusa cez nepriamu charakteristiku
- konanie postavy - ochrani zenicky pred besnym psom, zachrani topacie dieta
- bol odvazny, mily, zmysel pre spravodlivost, statocny
- ziskal si respekt u chlapcov v dedine - zvolili si ho za vodcu
- deti ho nazvali carodejnikom- dokaze privolat vtacika, ukludni rozzureného psa
- mal dobry pristup k rieseniu problemov
- v meste mu vyklbili ruku - skoncil sa mu detstvo
- jergus odisiel do mesta a robil na pile - deti sa hrali a majitel ho za to zbil a vyklbil mu ruku
- dalsia kapitola - nova jar
- symbol - zacala sa nova kapitola v zivote Jergusa
- konci sa to povestou o zbojnikovi-jeho otec bol zbojnik
- zdrobneniny, personifikacie

Dobroslav Chrobák

- medzivojnové obdobie
- predstaviteľ naturizmu
- ma elektrotechnicke vzdelanie
- ak sa jeho postavy dostane do mesta - nepaci sa im tam a vracaju sa spat do dediny
- drak sa vracia - pocas 2.sv.vojny

Drak sa vracia

- novela
- epilog - eva rozpravala tento príbeh svojmu vnukovi - pohľad do minulosti
- viacej kompoz. postupov - retrospektívny - eva si spomína
- kapitoly - reťazovy
- chronologia
- dej sa odohrava v Tatrach
- novela ma znaky rozpravky :
 - draka vnimaju ako zleho cloveka (prekliaty) - no v skutocnosti to tak nie je
 - novela konci víťazstvom dobra nad zlom (ľudia pochopili ze drak nie je zly)
 - drak sa usiluje ziskat stratenu cest a doveru
 - pouzite magicke cislo 3 - 3 hlavne postavy, 3 krat ma Simon myslienku zabít Draka (balvan,lastovicky,ze ich predal) 3 krat sa vrati do dediny
 - nazvali ho drakom - pretoze je stelesnením strachu, motiv ohna- horia polia

Charakteristika postav :

Drak : Martin Lepis - postava zobrazena nespolahlivo - vyznieva aj negativne aj pozitivne

- je zahalený tajomstvom - nevieme nič o jeho rodine

- baladická postava - veľa nerozpráva

- vysoký, chudý, tmavé čierne vlasy, čierna paska cez oko

- v kontraste s ostatnými dedincami

- idealizovaný typ postavy - je vyšší, vyznieva

- monumentalizovaná postava

Eva:

- rozprávačka

- mala nemanželské dieťa

- vydávala sa bez party - v najväčšej hanbe

Simon:

- tiež veľa nenarozpráva

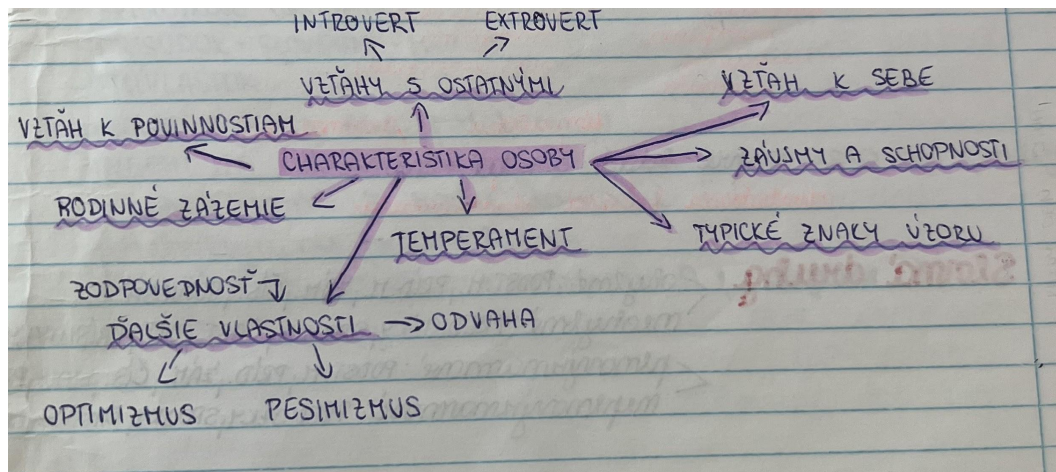
16.Charakteristika.Tragédia.

Charakteristika

- druh opisu
- typické charakteristické znaky, ktorými sa líšia od iných

Druhy:

- postoj autora - objektívna/subjektívna
- jazykové prostriedky - priama/nepriama
- predmety- individuálna,skupinová,porovnávacia
- subjektívna charakteristika - jednostranne zameraná, hovorový štýl, umelecký
- objektívna charakteristika - administratívny štýl
- priama charakteristika-vymenovanie vlastností
- nepriama charakteristika-vlastnosti z konania osôb
- individuálna charakteristika

Dramaticka literatura - tragicka drama:

-drama, tragedia

Sofokles - antické Grécko

Ivan Bukovcan - literatura po roku 1945

Ivan Stodola - medzivojnová literatura

Drama: literarný druh, dielo tohto druhu - inscenáciou vzniká divadelná hra - divadlo

- divadlo - polkruhový tvar, chor a scéna - amfiteater
- v gréckom divadle sa hrávali vznesené hry - tragédie
- Rim - oválne - koloseum - hry kabaretného typu a potom gladiatorské zápasy
- grécko-divadelné predstavenie z hier na počesť boha Dionýza - súťaže autorov
- gréci používali na javisku masky - pomáhali k lepšiemu zobrazovaniu charakteru postáv
- Aischylos
- Euripides - stretávali sa na súťažiach - rozdielne generácie
- Sofokles

Sofokles - Antigona

-nazývajú ho aj básnikom

- svoje hry versoval, viazana rec
- napisal 80 hier
- narodil sa pri Atenach
- zasluzil sa o rozvoj greckej divadelnej hry - zaviedol tretieho herca
- Elektra - otec ju obetoval kvoli Trójskej vojne
- Kral Oidipus - tato hra predchadzala tragedii Antigona
- osudova hra - Oidipus dostal ked sa narodil vestbu, ze zabije svojho otca, rodičia sa ho zbavili - zabil nejakého starca - jeho ozajstný otec a vdovu (svoju mamu) si zobral za manželku
- Antigona:**
- tragedia
- vznesena hra
- horizontalne clenenie : 5 dejstiev, prolog, epilog
- hra zacina rano - hra trva 1 den
- anticky model divadelnej hry - jednota času, miesta a charakteru postav
- postava Kreona sa na konci zmenila

Antigona - bola odvážna (vzpriecila sa prikazu panovníka), vazila si rodinu, spravodlivá - nerozdeľovala týchto 2 bratov, riadi sa Bohmi

Ismena - bala sa trestu, bojazlivá, respektovala zakony tebskeho kráľa,

Haimón - syn Kreonta, snubenec Antigony, odvážny, vazil si otca, no hovoril mu pravdu o tom co si myslí a co o ňom cele mesto hovorí

-jeho charakter sa nemení

Kreon- tebsky kral, tvrdohlavý, nekompromisny, tyran a despota,

-jeho charakter sa ku koncu zmení

5 stupňov vnútornej kompozície :

úvod - zacina piesen zboru - dozvedáme sa ze zomreli dvaja bratia - Eteakla pochovali a Polyneika nie, rozpravaju sa o tom ze je treba pochovať aj Polyneika

zápletká - Antigona pochová 2x svojho brata

vyvrcholenie/kríza - hlavne postavy sa snazia presvedčiť Kreona aby nezabil Antigonu

-Antigona vysvetľuje ze sa riadi božskymi zákonmi, ma rada obidvoch bratov rovnako

-Haimon predstúpi pred svojho otca, obhajuje Antigonu - boh mu dal rozum, a preto hovorí to co si myslí

-Haimon Kreona nepresvedčil - Antigonu chce zamurovať do hrobky

-3.piesen zboru

-Ismena chcela zobrať časť viny na seba

-Kreon chce zabiť obe sestry

-prichádza vestec - vyvesti mu, ze kreon vedie svoje mesto do záhuby (potečie krv rodu)

obrat - Kreon si to po vestbe rozmyslí a ustupuje

-uz je neskoro

zaver- Antigona je obesena a Haimon vytasi meč na svojho otca a prebodne sa a aj Eurydika si siahne na život, prichádza Kreon k ich telam a necháva sa odvieŕať a zatknúť

-doležitú úlohu tu má zbor - komentuje a naznačuje dej

-riadia sa Bohmi, no samotní bohovia tu nevystupujú

Antigona bola napísaná v časomiere, ale preklady nie sú v časomiere.

Ivan Bukovcan - Kým kohút nezaspieva:

-filmové a dramatické umenie

-autor po roku 1945 - totalitný režim

-úspešne divadelné hry:

1.Pstrosi vecierok

2.Zažeh vlka

3.Kým kohút nezaspieva

-boli napísané v 60. rokoch v období politického odmäku

-prejavuje filozofický smer - existencializmus, ktorý sa dostal aj do literatúry

-tmavé prostredie, strach

-hry ; otázky spoločenského násillia, vzťah jednotlivca a spoločnosti, autor nastoluje otázku morálnej zodpovednosti jednotlivca za svoje činy

-hry viedli diváka na zamyslenie sa nad samým sebou - preto boli úspešné

-človek si je vedomý smrti-snaží sa ju oddialiť/ uvedomuje si svoju existenciu

-existencializmus - nemecko pred 2.sv vojnou

-hraničná situácia - postava sa rozhoduje (medzi životom a smrťou)

Kým kohút nezaspieva :

-2.dejstva -1.dejstvo 8 vystupov,2.dejstvo 5 vystupov -vonkajšia kompozícia nie je antická

-jednota miesta, času a charakteru

-postavy a charaktery sa tu kristalizujú

-5.stupňov vnútornej kompozície

-SNP 1944

-nepísaný zákon na svk že za 1 vojaka ide 10 domácich

1.uvod - ocitnu sa v pivnici

2.zapletka - dvojaka,

1.vonkajšia zapletka - dozvedáme sa o nej retrospektívne - zabili nemeckého vojaka

-zvyk 1 k 10, uvedomujú si že ich nemci zabijú, prejavuje sa tu egoizmus

babica - hovorí že ju rodická potrebuje, no v skutočnosti bola pri potrate - motív smrti

zverolekar - bol na zabijacke, a v jeho okrese je epidemia slintavky

ondrej - chcel ísť dobrovoľne, aby ochránil Fanku

uhrik - mal známosti

2.vnútorná zapletka - oznámil im, že sa musia rozhodnúť kto z nich zomrie

-obrovské napätie v kríze - nikto nechcel byť vrah

3.kriza-hranicna situacia graduje, postavy sa kristalizuju
chcu obetovat niekoho podla socialnej vrstvy a hodnoty :

- marika - prostytutka, nema cenu

starec - bol stary a nikto ho uz doma necaka

fanka - nema vlastnu rodinu

tulak - nikto ho nepozna, nic pre nich neznamena

stracaju ludskost

ostatni si mysleli ze maju vacsiu hodnotu

starec - cituje bibliu - samotny nazov hry suvisi s bibliou (judas zaprie jezisa)

uhrik zaprel ludskost, zabil tulaka

4.obrat - riesenie neriesitelnej situacie, Fischl vstupuje do pivnice a podava im kluc - kto z
nich zoberie kluc a odide zomrie

-kluc- symbolicky zmysel - predstavuje odomknutie tejto situacie

-rozhodovalo sa, kto si ten kluc zoberie

-uhrik - chce aby mu niekto podal kluc a stal sa vrahom

-uhrik si nakoniec zobral sam kluc - obrat v postave a dej

5.zaver - literarna skratka - uhrik odchadza s klucom, odide zo sceny, je pocut zvuk
samopalov

Ivan Stodola - Bačova žena

-predstavitel medzivojnovkej literatury

-dramatik, pisal divadelne hry

-vystudoval medicinu

-pochadzal z Liptovskeho Mikulasa - vznika prva ochotniccka scena

-pisal divadelne hry pre ochotnicke divadlo v L.Mikulasi

-bol aj politik - ministerský radca

-ziskaval tam namety pre svoje veselohry

-satira, parodia, humor situacny

-Nas pan minister

-Jozko pucik a jeho kariera

Bacova zena :

-tragedia

-3 dejstva

-dedinske prostredie - Demanovska dolina

-5 stupnov vnutornej kompozicie :

1.uvod - dej sa odohrava na Salasi

-Bacova zena sa vydala za bacu Misa, je ale druhy krat vydata - Ondrej zomrel

-Bacova zena Eva, Miso, Ondrej, 2 deti, svokra (ondrejova mama - neverila ze jej syn zomrel
v Amerike - jej postava bola psychologicky podfarbena - rozprava sa so synom ked je sama)

2.-dvojaka zápletká -

- osudova - Ondrej - zo socialnych dôvodov odchádza do Ameriky - zasypalo ho v bani - urady ho vyhlásili za mŕtveho - stratil pamäť a roky sa neožyval
- havaria vlaku - vrátila sa mu pamäť - v nemocnici ako prvé slovo povedal Eva
- Ondrej skupuje panstvo, vrátil sa ako bohatý človek
- existencialna - Eva sa dostáva do hranicnej situácie - má teraz 2 manželov

3.kríza

- autor sa jej venuje dlho
- Eva sa nevie rozhodnúť - Eva sa rozhodla pre Misa
- dala prednosť Misovi pred majetkom
- Ondrej - očístny monológ - rozpráva sa s Bohom - potom sa na boha hneva
- svokra ju nazvala pobehticou, syna od Misa nazvala pankhartom

4.obrat

- pre Evu je táto situácia neriešiteľná
- rozmysla o smrti

5.záver

- Eva sa prebodne
- posledné slova - že ju už nemá ani jeden a majú sa jej postarať o deti (pripomína nám to antígónu)

- autor použil ľudový jazyk

William Shakespeare

Hamlet

- tragédia, 5 dejstiev

Úvod: Hamletovho otca, dánskeho kráľa, zavraždil vlastný brat Claudius tým, že mu v spánku nalial jed do ucha, aby sa zmocnil vlády nad Dánskom a získal si za manželku bratovu ženu Gertrúdu.

Zápletká: Hamlet sa to dozvedá od ducha svojho otca, ktorý sa zjavil na zámku a chce jeho strašnú smrť pomstiť. Hamlet predstiera choromyselnosť.

Vyvrch.: Zavolá na svoj hrad hercov, ktorým rozpovie príbeh o vražde svojho otca. Tí ho zahrajú a Claudius počas predstavenia odchádza, čo Hamleta presvedčí o jeho vine. Hamlet pri rozhovore so svojou matkou zabije Polonia, kráľovho radcu, ktorý za závesom počúval ich rozhovor ako svedok, ktorého si prizvala Gertrúda. Ofélia, Poloniova dcéra a Hamletova milá sa zblázni, skočí do rieky a utopí sa.

Obrat: Medzi tým Claudius naplánuje Hamletovu vraždu. Hamleta posielajú s jeho dvoma bývalými spolužiakmi loďou do Anglicka s listom, kde píše, aby popravili Hamleta. Hamlet to však prekukne, list si prečíta a prepíše ho tak, aby zabili jeho spolužiakov a on sa vracia domov.

Rozuz.: Doma prichádza na Oféliin pohreb. Jej brat Laertes vyzval Hamleta na kráľov podnet, na súboj, pričom svoj kord potrie jedom. V súboji Hamleta ľahko zraní, ale po výmene kordov Hamlet zasiahne Laerta. Kráľovná padá mŕtva na zem a Hamlet sa dozvedá, že sa napila z jemu určeného vína, ktoré kráľ otrávil. Hamlet sa od Laerta dozvie, že onedlho obaja zomrú, preto donúti vypiť kráľa zvyšok otráveného vína, na čo kráľ zomiera.

Nakoniec zomierajú všetci, prežije len Horatio aby podal svedectvo o Hamletovej nevine. Do Dánska prichádza nórsky kráľ a prevezme korunu a kráľovstvo

17.Zvukové jazykové prostriedky. Čistá lyrika.

Zvukové jazykové prostriedky

- clovek je spolocensky tvor a potrebuje komunikovat
- ludia komunikuju už od praveku pomocou zvukov a gest
- zvuk odovzdával myšlienkový obsah
- jednotky zvuku - hlaska (kombináciou vznikajú slova) a slabika (najmensia zvukova jednotka reci, na ktorej sa mozu prejavovat tzv.prozodicke vlastnosti)
- zvuk poskytuje aj emóciu (farba hlasu)
- nemozno podceňovat zvukovu stranku jazyka, pretože by stracala efektivitu

-jazykova stranka jazyka - zaoberajú sa 2 nauky :

1.fonetika - teoreticky opisuje zvuky, ktore su tvorene artikulačnými orgánmi : jazyk,dasna, podnebie, pery, zuby, hrtan, hlasivky, dutiny, nos - jazyk

2.fonológia - fungovanie zvukov reci v praxi - zakl. jednotka = fonema (rozlišuje význam slov)

-hlaska v reci je realizovaná fonema

-hlasky vznikaju artikulaciou

-samostatne hlasky v reci nefunguju

-prozodicke vlastnosti reci - vacsia jednotka ako hlaska

-vznikajú moduláciou - úpravou artikulačného pruhu
druhy modulacie

-tonova

-casova

-silova

-kvalitativna

Tonova modulacia:

-zaobera sa hlasovym registrom

-vznika nasadenim hlasu do istej vysky

-clovek vnima tony v Herzoch

-vyssie nasadenie hlasu - optimisticky text

-nizsie - smutocny prejav

-melodia - tonove vlnenie slabik vetneho useku (meni sa vyska hlasu)

1.uspokojiva konciaca (klesava) melodia - kadencia

-oznamovacie, rozkazovacie, zelacie vety a doplnovacie otazky

-stylisticky bezpriznakova

-posledna slabika ma najnizsie postavenie

2.neuspokojiva konciaca (stupava) melodia - antikadencia

-opytovacia veta zistovacia - nezacina opytovacim zamenom, odpoved ano/nie

-opytovacia veta doplnovacia - odpoved je cela veta, zacina sa opytovacim zamenom

3.neuspokojiva nekonciaca (polokadencia) melodia - semikadencia

-suvetia

Silova modulacia:

-meria sa v decibeloch

-vysvetluju sa tu dva javy :

- 1.prizvuk - slabika v slove je dôraznejšie vyslovena - prizvuk na prvej slabike v slovincine
- hlavný prizvuk a vedľajší prizvuk na nepárnej -sylabicko tonický versový systém
- 2.doraz - týka sa vety -
- závisí od slovosledu - objektívny a subjektívny
- objektívny - vo vete zdôraznené posledné slovo v jadre výtvetu
- subjektívny- podľa situácie
- byť- príklony prikláňajú sa k predchádzajúcemu slovu
- predklony - pred slovom, citoslovcia, vždy jednoslabičné

Casová modulácia:

1.tempo reči - množstvo slabík výtvetovaných za časovú jednotku, závisí od situácie, individuálna charakteristika človeka

2.kvantita - dĺžka - krátke a dlhé slabiky - merajú sa (1 mora), krátka slabika (1mora) dlhá slabika (2 mory), časomerný versový systém

- rytmický zákon v slovincine - po krátkej slabike nasleduje dlhá - podľa tohto zákona by v slovincine nemali byť za sebou dve dlhé slabiky - ale výnimka potvrdzuje pravidlo
- vyhra/vyhier, basen/basni, vzor pavi, parkrát,

3.rytmus - vzniká pravidelným striedaním akustických prvkov (prizvuk,doraz) vzniká frazovanie

4.prestávka - prerušenie rečového prúdu na určitý čas

- druhy : fyziologická a významová
- fyziologická - nádych medzi slovami
- významová - čiarka,bodka
- umelecká prestávka- význam,obsah -dramatická pauza
- defektná pauza - prerušenie reči náhodne

Ortoepia a Ortografia

-jazyková komunikácia má 2 formy :

a)ústna- ortoepia - náuka, ktorá skúma správnu výslovnosť

b) písomná-ortografia-náuka o pravopise

Ortoepia skúma napr.

- spodobovanie (ovplyvňovanie znelých a neznelých hlások)
- výslovnosť slabík (de,te,ne,le,di,ti,ni,li v cudzích slovách majú tvrdú výslovnosť)
- výslovnosť spoluhláskových skupín,ktorá sa zjednodušuje, správna výslovnosť je zaznamenaná v slovníkoch - Pravidlá slovenskej výslovnosti
- splýva výslovnosť

Ortografia skúma napr.

- pravopis veľkých písmen
- y/i
- čiarky

Lyrická poezia - čistá lyrika

čistá lyrika, zvukomalba, prerývaný rým

- Samo Bohdan Hroboň - štúrovec, romantizmus (čierna ovca sturovcov)
- Velemir Chlebnikov - literárna ruska moderna
- Paul Verlaine - francúzska literárna moderna
- Ivan Krasko - slovenská literárna moderna
- Jan Kostra - po roku 1945

-čistá lyrika - básnický experiment, da sa porovnať jedine s tradíciou lyrickou poeziou (nalady, myšlienky autora) nezameriava sa na obsah, zameriava na formu - zvuková stránka jazyka, používajú novotvary - vytvárajú si vlastné slova - idú k podstate jazyka, autori sa zameriavajú na zvukovú, syntaktickú a gramatickú podstatu jazyka

-dve formy :

absolutná čistá lyrika

čiastočne zrozumiteľná čistá lyrika (trošku obsahu)

-z básne sa odstráni obsah

Zvukomalba - vyvolávajú u čitateľa predstavu zvuku

-mä bližšie k obsahu

Eufónia-lubozvučnosť má bližšie k forme, založené opakovacie figúry

Velemir Chlebnikov

predstaviteľ ruskej literárnej moderny

experimentoval

vytvára zaručovaný jazyk = význam slova vyplýva zo zvuku

napísal báseň Zarietanie smiechom

Zarietanie smiechom - interpretácia

báseň absolútnej čistej lyriky

je založená na paronomázii – opakuje sa slovotvorný základ slova smiech

32 slov zo 48 je vytvorených zo slovotvorného základu smiech

použitá eufónia – opakovacia figúra anafora - ó

zvukomalba – predstava zvuku – smiechu

autor sa hrá s jazykom

báseň nemá význam, ale čitateľ naberá pocit šťastia, smiechu, radosti, neviazanosti, optimizmu, vtipu, humoru....

Paul Verlaine

predstaviteľ francúzskej literárnej moderny

symbol vzbury proti spoločnosti

bol na čele francúzskej bohémy, neviazaného života – protestoval proti materiálnej spoločnosti výtržnosti, pijatiky, mal homosexuálny vzťah s so spisovateľom Rimbaudom pomenoval básnikov – bohémov – prekliati básnici, nespokojenci po období neviazaného života sa vrátil k rodine a náboženskej vrúcnosti predtým manželku opustil kvôli mladému chlapcovi Rimbaudovi

v jeho tvorbe vidíme dve vývinové obdobia:

1. impresionistické- zachytáva náladu z vonkajšieho sveta a senzuálne obdobie - práca so všetkými zmyslami – v mladíckom veku zbierky - Dobrá pieseň, Galantné slávnosti

2. symbolistická poézia

symbolizmus

po období hýrivého života

tragická, pesimistická, rozporuplná, tmavá poézia

poetika škaredého

báseň začína obrazom, zážitkom a potom autor prechádza do filozofickej úvahy

zbierky – Romance bez slov, Láska

Paul Verlaine: Podzimní píseň – interpretácia

preklad z francúzštiny do češtiny – v češtine lepšie vyznie zvuková stránka jazyka, teda eufónia

drobná báseň – tri strofy

čistočne zrozumiteľná čistá lyrika, pretože obsahuje aj zvukovú zložku, aj obsahovú, forma aj obsah

báseň je impresionistická, - zachytáva náladu z vonkajšieho sveta, je tam zobrazená jeseň, trvá už dlho, vyplýva z toho smutná nálada, ponurá

senzuálna báseň – autor pracuje so zvukom, s farbou

zvuk je veľmi dôležitý

Obsahová zložka básne

1. strofa

lyrickým hrdinom je autor, prihovára sa jeseni, konštatuje, že dlho trvá/ tak dlouze tvé housle lkají, teda plačú, predstava plačlivého zvuku huslí

vníma jeseň tak, že má pocit, že ho ničí, týra, týrajú ho plačlivé tóny huslí, melancholická smutná melódia, husle škripu

2. strofa

lyrický hrdina je sám, smutný

orloj – symbol času, lyrický hrdina si uvedomuje plynutie času – je z toho smutný

3. strofa

básnik sa stotožňuje so suchým, scvrknutým, zošuvereným listom, list môže symbolizovať autorovu dušu, má vrásky na duši, zobrazený motív blížiaceho zániku

Formálna stránka básne

básnik je senzualista – báseň možno počuť, vidieť

využíva prostriedky čistej lyriky

eufónia – opakuje sa skupina hlások ou, napr. dlouze, housle, mou, tou, hrou, unylou

opakuje sa samohláska i, napr. tíž, list, když, byl, bych, zlým

zvukomalba – slová, ktoré vyvolávajú predstavu zvuku, napr. lkajúce husle, orloj, vietor, šuchot listu

Ivan Krasko

-predstaviteľ slovenskej literárnej moderny

-uplatňoval 2 prúdy - symbolizmus (uprsaná, chladná, smutná poezia)

- impresionizmus (nalada z vonkajšieho sveta)

-pre autora bola typická samota a smútok

-zbierka NOX ET SOLITUDO

-dovody jeho smutku :

-ochorel na tuberkulózu

-pracoval v CZ

-silná maďarizácia

-mal pocit, že nemá právo na lásku

Chladný dažďik :

-aj forma aj obsah

-epizeuxa

-čiastočne zrozumiteľná lyrika

-drobná básen (2strofy)

-básen je impresionistická - autor sa zameriava na náladu z vonkajšieho sveta

-autor je lyrickým hrdinom (zachytáva náladu, ktorá súvisí s obsahom)

-vo vonkajšom prostredí prší pretože je jesen, je chladno

-rubas = smutná kosela

-jesen je asi v polovici (z hľadiska času) (rozsieva ju a pol rubasa)

-autor si uvedomuje, že jesen bude ešte dlho trvať

-2 strofa je subjektívna (slza pada)

-hlada východisko z toho celeho, ale nenachádza

-pesimizmus, symbolizmus

-forma (pracuje so zvukom)

-v prvom verši použil eufóniu (prší, prší - epizeuxa)

-pracuje so samohláskou i, používa rym

-v básni je aj zvukomalba - prší, puka, slza pada

Porovnanie basni Verlaine vs Krasko :

-spolocne znaky:

-tema, nalada - smutok - jesen

-obidve su impresionisticke

-drobne basne

-senzualna basen - praca aj s farbou

odlisne znaky :

-Verlaine jesen na konci

-Verlaine opisuje celu jesen (plynutie casu)

Ján Kostra

slovenský básnik

zaraďuje sa do poézie po r. 1945

písal už pred 2. sv. vojnou, ale podstatná časť jeho tvorby vznikla po vojne

básnik sa vyvíjal

1. počiatková tvorba

jeho poézia na vysokej umeleckej úrovni

rodený básnik

písal impresionistickú – náladovú poéziu

písal poéziu 5 - tich zmyslov, teda bol senzuálny

v básňach využíval príbehovosť, dokonalosť

pracuje s lexikou a zvukom

píše zrozumiteľnú čistú lyriku

2. poroku 1945 písal angažovanú poéziu podľa požiadaviek komunistickej strany, na zákazku, uplatňoval socialistický realizmus – napriek tomu bol vždy na umeleckých krídlach

Ďaleko – interpretácia

lyrická báseň

zrozumiteľná čistá lyrika

drobná báseň

názov básne súvisí s významovou stránkou básne

báseň založená na kontraste ďaleko – blízko

téma – láska medzi mladým mužom a ženou

lyrickým hrdinom môže byť autor, ale nemusí

prvá strofa je založená na prirovnaní – vzťah muža a ženy je prirovnaný k prírodnému

obrazu - poľná cestička je zaprášená a tak blízko ku krásnej zakvitnutej medzi

cez deň majú k sebe blízko, ale vzťah je s nejakými prekážkami, ako by boli ďaleko od seba, sú pri sebe, ale v myšlienkach ďaleko

pracuje s farbou/ žlté obilie, červený mak, modrá nevädza, zlaté osídla

zelená medza

lyrický hrdina stále rozmýšľa o svojej dievčine, lebo je akoby ďaleko, musí sa k nej predierať
cez húštinu sna

želá si ju mať blízko – možno rozumieť si s ňou

tvár obracia k nebu, hľadá odpoveď na svoje otázky

žena je od neho tak , možno psychicky vzdialená, že má pocit, že sa k nej nedostane

je pre neho nedosiahnuteľná ako Laura v Sonetoch od Petrarca

je pri nej, chce ju objať, ale ona uniká, pritom ho láka

láska nie je rovnocenná, lyrický hrdina ľúbi viac

je večer, noc – má na ňu iba spomienku - nie sú pri sebe

žena mu v predstave splynie s oblohou – je ďaleko, je nedosiahnuteľná

má predstavu, že by ho mala bozkávať, ale bozkáva ho iba chladná rosa

lyrický hrdina je bezmocný voči neporozumeniu v láske - „na čiernej noci keď som pribitý“

žena sa mu stotožní s vánkom, s rosou = podobné motívy boli u Petrarca

Zvuková stránka básne, báseň možno počuť

zvukomaľba -

počuť kráčanie na medzi

prediera sa húštím sna – šuchot

vánok ševelí

oheň, plameň praská

eufónia

epizeuxa - medzi medzi – ten istý zvuk, ale významový rozdiel, medzi ako predložka, medzi
ako slovo medza, priestor medzi dvoma poliami či lúkami

blízko, blízko

ďaleko, ďaleko

anafora – ten istý zvuk sa opakuje na začiatku verša

striedavý rým – medzi - nevädzí, obilím, osídlím

18.Súvetia. Literatúra prúdu vedomia.

Druhy súvetí

určujú sa v jednoduchých súvetiach, ktoré tvoria dve vety

a. priradovacie súvetia

vety sú rovnocenné

Hv1 + Hv2

druhy priradovacích súvetí určujeme podľa použitých priradovacích spojok
po naučení spojok sa jednoducho určujú

druhy priradovacích súvetí:

Pravé priradovanie

zlučovacie:

používajú sa spojky:

základné: a, i, aj, ani,

dvojice: i - i, aj - aj, ani - ani, tu - tu, vše - vše, raz - raz, najprv – potom

vylučovacie:

používajú sa spojky:

základné: alebo, buď, či

dvojice: alebo – alebo, buď – alebo, či – alebo

pred zlučovacími spojkami, keď sa vo vete vyskytnú prvýkrát, sa čiarka nepíše, pred každou ďalšou v tej istej vete sa už čiarka píše

stupňovacie:

používajú sa spojky:

ba, ba i, ba aj, ba ani

nielen – ale aj, nielen – ale i, nielen – ale ani

odporovacie:

používajú sa spojky:

ale, no, lež, a vo význame ale, napr. Učil sa, a nevedel. Učil sa, ale nevedel.

pred stupňovacími a odporovacími spojkami sa čiarka píše vždy!!!

nepravé priradovanie - znamená, že vety vyzerajú ako podradovacie, ale sú priradovacie
dôvodové:

používajú sa spojky:

veď, však, totiž, ináč

dôsledkové/príčinné

používajú sa spojky:

preto, teda, tak, a preto, a teda, a tak, a predsa, a jednako

b. podrad'ovacie súvetia

vety sú nerovnocenné, jedna veta je hlavná a druhá je vedľajšia

Hv

Vv

určovanie vedľajších viet

druh vedľajšej vety závisí od toho, ktorý vetný člen chýba v hlavnej vete

keď chýba hlavnej vete podmet, vedľajšia veta je podmetová

keď chýba hlavnej vete prísudok, vedľajšia veta je prísudková

keď chýba hlavnej vete predmet, vedľajšia veta je predmetová

keď chýba hlavnej vete príslovkové určenie, vedľajšia veta je príslovkového určenia

keď chýba hlavnej vete prívlastok, vedľajšia veta je prívlastková

napr. veta - Mrzí ma, že neprídeš. Vysvetlenie: v hlavnej vete nie je podmet, nie je ani zamlčaný, lebo ono nemôže byť zamlčaným podmetom, preto je vedľajšia veta podmetová

postup pri určovaní vedľajších viet

Príklad:

Hv Vv

2 1

/On /Povedal, že príde.

1. krok – určíme si hlavnú a vedľajšiu vetu podľa spojky, veta, v ktorej je spojka, je vždy vedľajšia

2. krok – určíme si vetné členy v hlavnej vete – v hlavnej vete je podmet, teda veta vedľajšia už nemôže byť podmetová, ďalej je v nej prísudok, vedľajšia veta nemôže byť prísudková

3. krok – hlavnou vetou sa spýtame na vedľajšiu vetu a musíme si logicky odpovedať.

Otázka: Čo povedal? Odpoveď: že príde

vedľajšia veta je predmetová, lebo prísudku chýba predmet

Povedal, že príde.

Povedal, kedy príde.

Povedal, kde príde.

Povedal, prečo príde.

Povedal, ako príde.

vzhľadom na to, že v každej tejto z uvedených viet sa situácia v hlavnej vete nezmenila, stále sa pýtame, čo povedal, teda všetky vedľajšie vety sú predmetové

keď tento postup dodržíte dôsledne, vždy správne určíte vedľajšiu vetu

najčastejšie v školskej praxi sa určujú vedľajšie vety predmetové, prívlastkové a príslovkového určenia

Vedľajšia veta predmetová
má obyčajne pred spojku prísudok a ten vždy potrebuje predmet

Hv Vv predmetová
napr. /Ja/Zistila som, že môj rod pochádza z Liptova. Čo som zistila?

Hv Vv predmetová
Videla som, že sa ručičky sotva pohli z miesta. Čo so videla?
Vedľajšia veta prívlastková
má obyčajne ored spojku podstatné meno
pýtame sa otázkou ako na prívlastok – aký, aká, aké, čím, čia, čie

Hv Vv prívlastková
napr. veta Čítam knihu, ktorá zachytila udalosti napoleonských vojen. Akú knihu čítam?
Mama napiekla koláče, ktoré všetkým chutili. Aké koláče mama napiekla?

Vedľajšia veta príslovkového určenia

tieto vety určujeme podľa druhu podradovacej spojky a podľa obsahu
žiaci si ich vždy určujú správne!!!

druhy – podľa okolností deja a podľa otázky:

Hv Vv
kde? Vv príslovková miesta: napr. Vošiel tam, kde sa svietilo. Kde vošiel?

Vv Hv
kedy? Vv príslovková času: napr. Keď svietili ranné zore, vošiel do mesta. Kedy vošiel do mesta?

Hv Vv
ako? Vv príslovková spôsobu: napr. Učil sa, ako vedel. Ako sa učil?

Hv
Prečo? Vv príslovková príčiny: napr. Náročky zvýšil hlas, aby ho dobre počuli. Prečo zvýšili hlas?

Ponáhľali sa, lebo chceli stihnúť
vlak. Prečo sa ponáhľali?

Literatúra prúdu vedomia **Netradičná epická próza**

-kľúčové pojmy : prúd vedomia, asociácia

Jozef Cíger - Hronský - medzivojnová próza, psychologický román
Franz Kafka - česká medzivojnová literatúra
Dušan Dušek - 70.roky

Prúd vedomia : experiment, netradičná próza
-ovplyvnený psychológiou

- literatúra a psychológia úzko súvisia - spisovatelia sa často ponárali do duše postáv (napr. Timrava - vnútorný monológ, Janko Jesenský - Koniec lásky)
- 19. - 20. storočie - nový impulz - Sigmund Freud popísal hlbinnú psychológiu, podľa tejto psychológie ľudské nevedomie, podvedomie a pudy ovplyvňujú človeka viac ako si myslíme
 - začali využívať spisovatelia, ktorí sa nachádzali v hĺbke duši - nevyspytateľné veci, city, vzťahy, obrazy
- prúd vedomia je neorganizovaný tok myšlienok, ktorý je zapísaný skôr akoby ho autor logicky premyslel

Porovnanie tradičnej a netradičnej prózy

- netradičná - nelogický postup
- tradičná - 5 stupňov vnútornej konverzácie

Znaky prúdu vedomia :

- nelogickosť
- absurdnosť - nezmyselnosť
- asociatívnosť
- rozsiahle diela
- spontánnosť, náhoda
- chýbajú stupne vnútornej kompozície
- často nevieme nič o postavách a prostredí
- vnútorný monológ
- syntax je na hranici zrozumiteľnosti - často bez čiarok

Marcel Proust

- Hľadanie strateného času
 - 7 dielny román, ktorý písal 20 rokov
- veľmi obsiahle romány

James Joyce

- bol to ír, písal po anglicky, i keď majú keltský jazyk
- využíva metódu prúdu vedomia
- Ulysses 1500 strán - rozsiahly román
 - autor zaznamenal 1 deň - čo išlo hl.postave v hlave
 - porovnáva sa k Homérovej Odyseus - Bloom
 - príbeh sa odohráva v Dubline
 - chce ísť domov, ale nedarí sa mu tam prísť

Dušan Dušek – subjektívne činitele

vstupuje do literatúry v 70. rokoch – v období normalizácie, čo bola snaha upevniť totalitný režim komunistickej strany v Československu po roku 1968, od autorov sa vyžadovalo písať angažovane, oslavovať komunistickú stranu, robotnícku triedu atď.

autor odmietol písať angažovane

jeho vzťah ku skutočnosti bol poetický, zhovievavý, naivný, básnický

angažovaným témam sa vyhýbal tak, že písal o prírode, o detstve, o bežných ľuďoch

majster krátkej poviedky – prozaickej miniatúry

rodený autor – písal prózu, ale mal poetické, básnické videnie
vyštudoval priemyselnú školu, neskôr prírodné vedy
vo svojej próze je na rozhraní tradičnej prózy a experimentu
prejavujú sa u neho znaky prúdu vedomia, ale nejde do krajnosti
svet jeho próz sa pohybuje na rozhraní reálneho a ireálneho sveta
jeho postavy sa často v reálnom svete necítia dobre, sú nespokojné, a preto sa utiekajú do
čarovného svojho vnútra
postavy sú naivné, milé, čarovné
autor realitu rozbíja na okamihy, detaily, útržky
nad svetom vládne láskavý humor

tvorba – píše poviedkové knihy

Strecha domu – téma domova
Kufor na sny
Pešo do neba

Pes – interpretácia

poviedka zo zbierky Kufor na sny
v poviedke autor použil metódu prúdu vedomia
autor je zároveň iný ako svetoví autori
využíva prúd vedomia na malom priestore, v prozaickej miniatúre, vo svetovej literatúre
vznikali dlhé romány
táto poviedka je kompozične usporiadaná, vo svetovej literatúre romány kompozične neboli
usporiadané, autori zachytili všetko, na čo mysleli
rozprávačom je autor, ktorý vedie vnútorný monológ, znak prúdu vedomia, nerozpráva, len
premýšľa o susedovi a jeho psovi
hlavné postavy – sused a jeho pes, ako by boli na jednej úrovni

poviedka kompozične usporiadaná, nie je tam 5 stupňov vnútornej kompozície, ale má úvod,
jadro, záver

úvod

dozvedáme sa, že rozprávač sa nechce stretnúť so susedom, nechce s ním komunikovať,
chce sa mu vyhnúť

jadro

vzťah suseda – blázna a jeho psa
používa asociácie – mení veľmi rýchlo motívy a témy – znak prúdu vedomia
pes je verný, prítulný, odovzdaný, oblizuje pánovi ruky
idú spolu na pivo – absurdita – znak prúdu vedomia
spolu sa smejú
po pive majú veľa slín, sused pľuje z plota
sused trúbi na fľaši od piva pred detskými jasľami – ruší deti, zaženie ich tučná kuchárka

ďalšie absurdity

idú spolu na zmrzlinu, raz ju obližne sused, raz pes
čítajú spolu noviny
sused psa učí čítať, veľkú násobilku, malú už pes vie
kúpu sa, aby nesmrdeli
robia si papierové čapice, obaja sú generáli
autor premýšľa o vzťahu suseda a psa

záver

sused sa autorovi prihovori
autor naďalej nechce so susedom komunikovať

poviedka je vypointovaná, sused považoval naopak autora za blázna, lebo nechce rozprávať
-autor pracuje zaujímavo aj štylisticky, aj syntakticky
napr.

„Strašne radi sa dajú zahnať. Pes ešte radšej ako jeho pán.“ - exteriér
„Strašne radi sa dajú vyhnať. Sused ešte radšej ako jeho pes.“ interiér
autor sa hrá s jazykom

-autor je senzuálny - zvukomaľba
pes sa volá Ukulele / ako hudobný nástroj/, detské hlasy, vyzváňanie električiek, trúbenie áut
a trolejbusov, cengot bicyklových zvončekov, zvuk fľaše, na ktorej sused trúbi, ako zvuk
lodnej trúby
-poviedka je humorná, vtipná

Jozef Cíger Hronský - Pisár Gráč

-predstaviteľ slovenskej medzivojnovnej prózy
-vo svojej tvorbe uplatnil 2 prúdy -expresionizmus - ponára sa do hĺbky človeka
-realista - písal realisticky a aj jeho jazyk je lyrický
-prejavujú sa psychologické vrstvy
-píše psychologický romány
- v románe Pisár Gráč použil experiment metódu prúdu vedomia (použil ju nevedomo)
-pisár Gráč je podľa hlavnej postavy
-je to autobiografická postava
-aj Jozef Gráč aj J.C.Hronský zažil 1.svetovú vojnu
-postava nerozpráva, len premýšľa - je otrasený vojnou
-pisár Gráč je aj rozprávač
-rozprávač priamy - 1.os. - Ja rozprávanie
-vnútorný monológ - sedí pri stole s Mišom a nerozprávajú sa - hl.postava si len predstavuje
ich rozhovor
-problémom tohto románu je Jana - všetci ju chcú
-Alojz Greškovič - 2.manžel Jany
-Mišo Greškovič - uškrtil si brata aby mal Janu
-Jožo Gráč - hl.postava
-v románe sa prejavuje absurdnosť, pretože hl. postava chodí na hrob Alojzovi G. a rozpráva
sa s ním, tak isto mu píše aj listy
-Alojz G. bol kupec - hodváb, vlastnil galantériu (hodváb - alegória na Janu)
-hneď po rozprávaní o hodvábe použil asociáciu (premostenie) na Janu

- všetci žijú v Pavlačovom dome - spoločný dvor - mestské prostredie
- žije tam aj pani Čičková s malým synčekom, zomrel na vojne
- ďalšia asociácia z Čičkového syna na seba - aj pisár Gráč bol sirota (mama mu zomrela)
- je to román o nekomunikácii - návšteva ohľadne priateľa
- hl. postava si spomína na situáciu v knižnici - kniha - najlepší priateľ človeka - nerozpráva
- autor sa netradičným spôsobom pozrel na 1.sv vojnu
- 1.sv.vojna je pozadím a osudy ľudí sú s ňou späté
- "vojna isto nie je smrť"
- neštandardne ľutuje podplukovníka
- nepovažovali sa za vojakov - mali iné procesie
- sám seba považuje za darebáka - lebo otec mu nepovedal že je hrdina

(remarque na zapade nic nove - chalani na vojne boli hrdinovia a tuto nie su)

Franz Kafka: Premena – interpretácia

fantastická poviedka – nezmyselný, nelogický, absurdný príbeh – premena človeka na chrobáka

jedna z mála poviedok, ktorá vyšla tlačou

autor ju dokonca predstavil na verejnom čítaní

príbeh je vymyslený – hlavná postava sa mení na chrobáka = absurdita – znak prúdu vedomia

je to alegória na život Kafku, ktorý sa všade cítil navyše, ako chrobák

zároveň je to alegória na spoločnosť v kapitalistickom svete – postavy riešia financie, aby prežili, keď nepracuješ, je z toho veľký problém

poviedka je nadčasová – je aktuálna aj v súčasnosti – súčasný kapitalistický systém

rozprávač vedie dejovú líniu cez Georga Samsu – čo je hlavná postava

rozprávač je autor, je vševediaci

rozprávač sa ponára do postavy Georga Samsu, pretože on nemôže rozprávať, je chrobákom, čiže Georg nekomunikuje

v poviedke autor zobrazil dve prostredia:

1. svet rodiny

rodina si na začiatku syna Georga vážila, pretože bol veľmi ctižiadostivý, úspešný, pracovitý, zarábal peniaze, dokázal uživiť celú svoju rodinu – ide vlastne o retrospektívu – spomienku, že si ho rodina skutočne vážila

Georg Samsa premýšľa, vedie vnútorný monológ – znak prúdu vedomia – prvé jeho myšlienky po prebudení boli, či stihne načas prácu

postupne si uvedomí, že prácu nestihne, lebo sa zmenil na chrobáka

po tom, čo sa zmenil na chrobáka, zmenil sa aj vzťah jeho rodiny k nemu

argumenty z deja:

otec dupoce naňho, chce ho zahnať novinami, palicou

matka plače, je jej odporný, nepríjemný, plače

najodvážnejšia bola sestra, nosí mu jedlo do izby

2. svet práce

náznak kapitalistického systému

Georg pracoval ako obchodný cestujúci

pracoval poctivo, prvé myšlienky ráno smerovali ku práci

ešte si ani celkom neuvedomil zmenu na chrobáka, už mu na dvere klopil prokurista – zástupca firmy, kričí, aby nerobil problémy, pretože aj tak ho už plánovali z roboty vyhodiť, lebo už nemá také vysoké výkony ako predtým – vyhrážky

po premene sa v rodine stupňovalo napätie

Georg k tomu neprispieval komunikačne, ako chrobák sa nemohol brániť slovne, ostávajú po ňom nepekne škvrny na tapetách – nepríjemné pre rodinu

napätie bolo v tom, že je tam replika člena rodiny, ale odpoveď nemohla byť

napätie vyplynulo aj z toho, že Georg rozmýšľal ako človek, ale rodina sa k nemu správala ako ku zvieraťu – Georg sa cítil veľmi zle

vznikal konflikt medzi nezmenenou ľudskou psychikou a jeho zvieračím telom, navyše chrobák bol vo veľkosti človeka - hnus

napätie v poviedke stúpa aj preto, lebo rodine sa míňajú financie – narážka na kapitalistickú dobu

v poviedke sa prejavovali subjektívne činitele autora, v rodine ho stále dirigovali a Kafka sa v rodine cítil ako Georg v podobe chrobáka

rodina aby prežila, prenajala časť bytu nájomníkom, ale keď nájomníci zistili, že je v byte obrovský chrobák, bez platenia ušli, nájomníci boli ľudia, ale správali sa ako zvieratá –

nemali záujem počúvať hru na husliach Georgovej sestry

absurdita – človek sa správa ako zviera a zviera ako človek

na koci poviedky sa prejavilo cynické správanie rodiny, o chrobákovi už nehovorila ako o živej bytosti, skonštatujú: „musíme sa toho zbaviť“

keďže chrobák vníma ako človek, cíti odmietnutie

chrobák odmieta piť potravu, zomiera, nájde ho slúžka, rodinu to netrápi, chrobáka vyhodí, rodina si konečne vydýchla, nastala úľava a mohli ísť na výlet

poviedka končí tragicky, cynicky

19.Slovná zásoba. Lyrická poézia, automatický text.

Slovná zásoba.

-tvoria ju všetky slová v jazyku

-centrum-okraj

-centrum - najstaršie slová, najpoužívanéjšie, neodvodené slová, neutrálne slová, domáce slová, je stály, mení sa pomaly

-okraj-variabilný, mení sa, určitá skupina ľudí, historizmy, neologizmy, odborné slová, nárečia, cudzie slová, umelecké slová

Druhy slovnej zásoby:

-individuálna, základná slovná zásoba národného jazyka

-aktívna- poznáš a používaš

-pasívna - poznáš a nepoužívaš

Systém slovnej zásoby

-nie je len súhrn ale systém podľa rôznych hľadísk

-štylistický príznak

-spisovnosť

-doba vzniku

-citový príznak

-čas

Štylisticky príznakové slová

Hovorový štýl - hovorové slová (vodičák), profesionalizmy (hasák)

Náučný štýl - odborné slová-termíny (kyselina sírová)

Umelecký štýl - knižné slová, poetizmy, príležitostné, biblizmy

Administratívny štýl - kancelarizmy (platca), termíny (vyhláška)

Publicistický štýl - publicizmy (progres), odborné slová (dementi), knižné slová (manipulátor)

Podľa spisovnosti

Spisovné - zemiaky, riaditeľ, maturita

Nespisovné - nárečové slová (krumple,zemáky), slangové slová (slepák, elina), argotové slová (fet, tác, fízel)

Slová, podľa časového príznaku

historizmy - predmet zanikol (zlatka, groš, bíreš)

archaizmy - predmet existuje, no máme preň nové slovo (temnica - väznica)

zastarané slová - existuje nové slovo, no určitá skupina používa ešte staré slovo (zomrelý - mŕtvy, pľac - námestie)

neologizmy - mobil, akcia, ufo, mejkap

Slová, podľa citového zafarbenia

citovo zafarbené:

-zdrobneniny (deminutíva) - rúčka, nožička

- rodinné slová (hypokoristiká) - mamka, Janičko
- detské slová - papať, maco
- eufemizmy (zjemňujúce slová) - prihol si - opil sa
- hanlivé slová (pejoratíva) - frňák - nos
- nadávky (dysfemizmy) - mamľas
- zveličujúci význam (augmentatíva) - nosisko, kusisko
- vulgarizmy (tabuizovaná lexika) - oslopaný, nažrať sa

bez citového zafarbenia :

- nacionálne - ruka, Ján, medveď

Slová, podľa pôvodu

domáce slová - dvere, stolička, byť, voda, zdomácnené- volejbal, kráľ

cudzie slová - pravopisne nezmenené (resumé, whiskey) rozlične adaptované (softvér, sprej, víkend) internacionalizmy (parabola, geografia)

Členenie podľa významu: jednovýznamové a viacvýznamové (majú rovnaký tvar) slová ○ synonymá = rovnoznačné slová (utekať – bežať) ○ antonymá (opozitá) = protikladné slová (príchod – odchod) ○ homonymá = rovnozvučné slová (matka) – rovnako sa píšú, ale nemajú nič spoločné ○ paronymá (kačka – mačka) ○ univerbizácia – vzniká hovorové spisovné slovo (minerálna voda – minerálka) ○ frazeologizmy = ustálené slovné spojenia

Lyrická poézia – automatický text

kľúčové pojmy: automatický text, avantgarda

autori:

Rudolf Fabry - medzivojnová poézia, nadrealista

Rudolf Dilong - medzivojnová poézia + katolícka moderna

Guillaume Apollinaire - francúzska avantgarda

Pavel Bunčák - slovenská literárna moderna + avantgarda

Avantgarda - medzi 1. a 2. svetovou vojnou básnici experimentovali

odmietali tradíciu

neuznávali, čo bolo predtým napísané - boli krajine intolerantný

experimenty boli rôzne - všetky nazývame avantgarda

■ nadrealizmus (surrealizmus) - vzniká vo Francúzsku v Paríži, vychádza z hĺbky duše, zo sna a podvedomia

■ dadaizmus - vzniká vo Švajčiarsku, bol proti vojne (mysleli si, že vojna je nezmyselná), vytvárali texty, ktoré pripomínali detskú reč

■ kubizmus - skutočnosť rozložili na segmenty, skutočnosť nelogicky pospájali, vznikol vo Francúzsku v Paríži, prejavoval sa aj vo výtvarnom umení (ruka namiesto nohy a pod.)

■ futurizmus - budúcnosť, technický pokrok, vznikol v Taliansku, vypúšťali interpunkciu n

■ kubofuturizmus - vznikol spojením kubizmu a futurizmu

znaky avantgardnej poézie

ignorovanie bežného slovníka

ignorovanie logickej syntaxe

spájajú slová, ktoré spolu nesúvisia

voľný verš

používali genitívnu metaforu - slová spolu významovo nesúvisia ale gramaticky áno

vyhrotená expresívnosť

experimentovali so zvukom a grafickou podobou básne
keď sa básnici dostali do krajnosti experimentu a báseň bola na hranici nezrozumiteľnosti
vytvárali automatické texty (neanalizujú sa)
básničky nie sú logicky premyslené a využívajú autori náhodnú montáž (nelogicky
pospájané)

Rudolf Fabry

priekopník avantgardnej poézie na Slovensku
medzivojnový básnik
ovplyvnili ho 2 avantgardné smery ○ dadaizmus ○ surrealizmus
vyštudovaný výtvarník - tvoril koláže
1935 = napísal básnickú zbierku Uťaté ruky - kde uťal tradíciu
vie písať tradične ale aj netradične
zbierka má 3 časti: ○ 1. časť - ukázal, že vie písať (prológ) ○ 2. časť - asociatívne verše
(básne) ○ 3. časť - uťal a začal písať nezrozumiteľne (prietrž)

Orgiast čierny a biely

avantgardná báseň
po 1. prečítaní - je nezmyselná, nelogická
je na hranici nezrozumiteľnosti
nie je tu bežný slovník ○ orgiast - rozrušenie ○ markytánka - matka pluku, starala sa o
vojakov po všetkých stránkach ○ chinín - výťažok z rastliny, prchavá rastlina, používal sa
proti malárii
slová v básni navzájom nesúvisia ale vieme každé interpretovať
čierna a biela - spolu tvoria kontrast. 2 pocity
biela - energia, slnko, láska - pozitivita
čierna - smrť každého hrdinu, nálada sychravej volavky, mramor (chlad), hrob (smrť) -
negativita
spája slová, ktoré sú nespojiteľné - obsahovo nesúvisia - človek lampy (genitívna metafora)
nie je tam použitá interpunkcia
porušené syntax
použitý voľný verš
autor v básničke experimentuje so zvukom - anafora, aliterácia
autor je veľmi objektívny - nie je zainteresovaný do textu
neporovnateľné veci prirovnáva - vlasy ako alkohol, láska a vojna

Rudolf Dilong

bol predstaviteľ katolíckej moderny
v jeho tvorbe sú náboženské motívy
neboli mu cudzie ani princípy čistého a automatického textu
jeho tvorba a život bol plný rozporov ○ pretože bol kňaz, do jeho života sa dostalo trochu
bohémii
kládol si otázku: Kde by nás zaradili keby sme neboli kňazi?

Panne Márii v Lourdes

Lourdes - pútnické miesto vo Francúzsku, kde sa zjavovala Panna Mária
náboženský motív
avantgardná báseň, má znaky automatického textu

verše sú asociatívne

podnetom pre napísanie bolo premýšľanie o Panne Márii Lurdskej

autor je prítomný v básničke, modlí sa aby mu pomohla

básnička má 3 významové roviny

- 1. rovina - obraz Panny Márie, je vždy v svätožiare, je krásna, prevýši Ikara - vystúpi na nebesia, autor ju nazýva domom božím
 - 2. rovina - chce očistiť, prosí ju o pomoc, kája sa za hriechy za trochu bohémy, použil paronomáziu - hrá sa so zvukom - anafora
 - 3. rovina - Panna Mária je vzorom pre ľudí, je nádejou, je nádejou aj pre rybárov
- posledné 3 verše ○ je táto poézia rozháraná, je toto srdce rozhárané, Mária Matko usínám - vychádza zo sna a podvedomia, asi umiera

Guillaume Apollinaire

je predstaviteľom francúzskej literatúry

píše po francúzsky

bol poľiak

ovplyvnila ho kláštorňá škola

do jeho tvorby sa dostávajú náboženské prvky

do jeho života sa dostáva trochu bohémy (Parížska bohéma) - neviazaný spôsob života

ovplyvnil ho Pablo Picasso

zbierka - Alkoholy - lebo sa venoval páľčivým témam - báseň Pásmo

vplyv futurizmu - zbierka Kaligramy - majú výtvarnú podobu - spojenie textu s obrazom

Pásmo

zo zbierky Alkoholy

prelomové dielo vo svetovej literatúre

pásmo sa stalo literárnym pojmom ○ útvar lyrický, ktorý popiera tradičné rytmické prvky v poézii

použitý voľný verš

nepoužíva interpunkčné znamienka

nemá stopovú organizáciu

nepravidelný počet slabík vo veršoch, nepravidelné strofy

má viac tém: ○ starý svet - antika (grécka, rímska), kresťanstvo ○ nový svet - predstavuje technický pokrok

tieto 2 svety prepája

autor experimentuje - prihovára sa sám sebe v 2. osobe ○ bohéma, bojí sa vstúpiť do kostola

v básni prevažuje hovorový štýl ○ používa aj umelecké prostriedky - metafora: pastierka, Eiffelka - slangové slová - čuj - básnické slovo - bľačí - expresívne slovo

spomína na kláštorňú školu

rád sa modlil s kamarátom v kláštornej kaplnke

Ježiša znázorňuje cez farby nepriamo ○ je to ľalia - symbol čistoty ○ červenkasté vlasy - krv, smrť, láska, obeť ○ ametyst - fialová farba - farba rúcha, kňazov po ukrižovaní, farba kráľov

autor cestuje po Európe - cestopis

dvojitý stĺp - kríž, možno bol aj na Slovensku

bol aj v Prahe - ruža na stole a na nej chrobáčik, cíti sa ako ten chrobák (malinký vo veľkom svete)

v Prahe vstúpil do chrámu sv. Víta, orloj - plynutie času

20. Formy logického myslenia. Dramatická literatúra - absurdná dráma

Formy logického myslenia

INDUKCIA - postup od jednotlivostí k zovšeobecneniu, od známych vecí k neznámym, od konkrétnych k abstrakci - zakončením je syntéza (spájanie častí do jedného celku) alebo zovšeobecnenie, závery nebývajú presné

DEDUKCIA - postup od všeobecného k jednotlivému, od neznámeho k známemu, o abstraktného ku konkrétnemu ○ zakončením je analýza/rozbor (rozčlenenie celku na časti, súvislosti a vzťahy), závery sú presnejšie

ZOVŠEOBECNENIE (generalizácia) - na základe opakujúcich sa znakov a vlastností predmetov vytvárame pojmy a formulujeme výrok, ktorý platí pre celú triedu predmetov, prechádzame od tvrdenia o časti triedy k tvrdeniu o celej triede ○ zovšeobecnením čiastkového poznania, t. j. nesprávnym zovšeobecnením, vznikajú predsudky a stereotypy.

KOMPARÁCIA (porovnanie) - klasifikujeme jednotlivé javy, zisťujeme ich zhody a rozdiely, využívame analýzu, syntézu

KONKRETIZÁCIA (uviedenie príkladu) - prechádzame od všeobecného pojmu ku konkrétnemu príkladu

TRIEDENIE (klasifikácia, kategorizácia) - skupinku pojmov alebo javov delíme na podskupiny podľa rozlišovaných znakov - využívame porovnanie jednotlivých javov, ale aj uvedenie príkladov

ANALÓGIA (obdoba, podobnosť) - po preskúmaní podobností dvoch javov usudzujeme, že aj tretí jav toho istého charakteru bude mať tie isté vlastnosti, vyslovíme hypotézu = vedecky podložený, doteraz definitívne nepotvrdený predpoklad

OBJASNENIE (exemplifikácia) ○ objasnenie pojmov, alebo definícií robíme pomocou príkladov

INTERPRETÁCIA ○ príjemca v jej priebehu pochopí obsah informácie, z obsahu informácie vyvodí záver ○ zahŕňa aj postoje interperujúceho (autor si vytvorí vlastnú mienku -text môžeme interpretovať súhlasne, kontraste, ale aj polemicky ○ komplexná interpretácia alebo len čiastkový problém

ARGUMENTÁCIA = presviedčanie prijimateľa, prezentácia a dokazovanie autorskej pravdy -myšlienkový postup v argumentácii: 1. vyslovíme tézu (tvrdenie) 2. argumentujeme s využitím argumentu (dôvod, alebo dôkaz nášho tvrdenia) 3. na záver zhrnieme povedané ○ argumenty - priame: vecne a objektívne písané javy, ktoré podložia naše tvrdenie - nepriame: dôkazy, ku ktorým sme dospeli logickými operáciami napr. hypotéza alebo premisa (výrok z ktorého vyplýva v úsudku nový výrok či záver)

Dramatická literatúra – absurdná dráma.

autori:

Milan Lasica

Július Satinský

Václav Havel

Stanislav Štepka

Absurdná dráma

zakladatelia absurdnej drámy: Samuel Beckett - ír a Eugène Ionesco - rumun
sformovala sa vo Francúzsku po 2. svetovej vojne

absurdná dráma je podobný experiment ako v poézii automatický text a prúd vedomia v próze
nezrozumiteľná, nelogická, nezmyselná
Eugène Ionesco = keď sa ľudia zbavili náboženských koreňov, tak sa v tom svete stratili
autori experimentovali
snažili sa nezmysel dať do divadelnej hry
nemá dej - nemá to 5 stupňov vnútornej kompozície
improvizujú
je založená na dialógu - komentujú situáciu do, ktorej sa postavy dostali, nepočúvajú sa -
nenadväzujú na seba
tieto hry boli bez ideové - nemali pointu a myšlienku

Samuel Beckett - Čakanie na Godota

absurdná hra, nezmyselná hra
napísaná bola po 2. svetovej vojne, vo svete bol pesimizmus, beznádej
má 2 dejstvá
scéna je neurčitá - nevieme, či sú v dedine alebo v meste
2 hlavné postavy - Vladimír a Estragon ○ o postavách nič nevieme, iba ako vyzerajú ○
chudobné oblečenie, sú priatelia (spolu čakajú)
vedú dialóg na tému spasenie Boha - je Godot
narážky na Boha - ich spasí - všetci sme božského pôvodu - sú pripútaní k Bohu
dialóg pôsobí vtipne až prekvapivo
na scénu prichádzajú vedľajšie postavy - 1. dejstvo - Pozo (pán) a Luky (sluha)
Luky je pripútaný na špagáto
absurdný dialóg - pomýlia si Pozza
na konci prichádza malý chlapec a povie, že Godot príde až zajtra ○ žiadna idea, nič sa
nestalo

Milan Lasica a Július Satinský

autorská dvojica
herecká dvojica
majú herecké vzdelanie ale nechceli hrať tradične
ich hlavné postavy, v ich dielach - sú oni sami - nepriemievajú sa na inú postavu - ich
umelecký zámer ○ sú sami sebou v hre
tvorba - bola ovplyvnená absurdnou hrou zo západu - Nečakanie na Godotta
pod vplyvom Samuela Becketta napísali hru Nečakanie na Godotta - tu boli narážky na
nedostatky totalitného režimu - základný motív - je čakanie

Soirée

absurdná hra
hlavné postavy: Lasica a Satinský - nedostatky totalitného režimu
táto hra je založená na 4 postupoch - gagy (vtipy, slovné hračky), vytŕčajú z banálneho
rozhovoru
napr. vyšívala gollény - na počkanie - reťazia ich - anticipácia - začne dialóg logicky a potom
prepnú a pokračujú nelogicky - cudzie slová v nesprávnom význame - zámerne, v
nevhodných situáciách

Václav Havel

-pochádza z veľkopodnikateľskej rodiny

- po prevrate v roku 1948 sa dostal na nepriateľskú stranu
- nemohol doštudovať
- bol to intelektuál, písal divadelné hry
- absurdné divadelné hry, ktoré kritizovali režim, hrali sa v alternatívnych divadlách - neskôr boli zakázané - hrali sa vo Viedni
- predstaviteľ disidentov - zoskupenie ľudí, ktorí kritizovali režim
- neskôr sa stal prezidentom československa
- tvorba - Zahradní slavnost, Audience, Vernisáž

Audience

- absurdná divadelná hra, založená na dialógu
- dialóg je banálny - jalový
- kritika režimu - úbohá pracovná morálka - nadriadený nepracuje
- poukazuje na špehovanie, sledovanie ľudí - úloha nadriadeného je sledovať podriadených - manipulovanie ľuďmi
- neschopní ľudia chcú ísť na vyššiu pozíciu
- Ferdinand Vaňek - intelektuál, spisovateľ, kultivovaný, autobiografické prvky, spisovne sa vyjadruje, podriadený, váľa sudy - ani jedno slovo nepovie proti režimu, má manuálnu prácu, nestáňa sa
- Sládek - nadriadený, nevzdelaný, buran, zlé vyjadrovanie, sleduje Vaňeka či nekoná proti režimu
- príbeh sa odohráva v pivovare
- nie je založená na gagoch
- založená na absurdných situáciách
- nadriadený je nevzdelaný - núti Vaňeka aby napísal niečo proti režimu
- Vaňek nič nerobí, nemôže postúpiť vyššie
- na záver nič nenapísal proti režimu

Stanislav Štepka

- absurdné hry
- píše hry, režiruje, hraje
- hudobno-kabaretná hra - spievajú, tancujú, hrajú - syntetické divadlo
- Radošinské naivné divadlo - založil - ochotnícke divadlo - v Bratislave - profesionálne divadlo
- jeho hry sa neprekladajú - nárečie, gagy
- za fasádou nárečia - inteligentný humor, nelogické väzby medzi replikami, kritizuje režim, historické udalosti
- často vychádza z klasickej slovenskej literatúry
- ľudové piesne, novinárske klišé
- jeho hry vyžadovali určité kultúrne vzdelanie
- gagy a absurdné situácie

Jáánošik

- absurdná hra
- spracovaná jánošíkovská tradícia parodickým spôsobom
- postupy postmoderny - umenie kópie - klasické hry sparodované
- autor experimentuje a rozdelil hru na kapitoly a obrazy a pomenoval ich

- Jánošík parodicky - nechce byť hrdina, nemá flintu, nechce ísť do hôr, nechce ísť do čítaniek
- paródia na dielo od Jána Bottu - Smrť Jánošíkova
- odkaz na dielo Dom v Stráni
- erotické motívy - zdroj Ján Hrušovský - Jánošík - vzťah s aristokratom

21.Národný jazyk,Retrospektívny kompozičný postup

Formy národného jazyka

-každé národné spoločenstvo si vytvára jazyk, prirodzený

-základný znak národa

-zanikne jazyk, zanikne národ

-národný jazyk má viacero foriem :

1.spisovná forma národného jazyka

2.nárečová forma

Spisovná forma národného jazyka

-celonárodná a celoštátna platnosť

-oficiálna komunikácia

-úradný jazyk, štátny, vyučovací, materinský

-kodifikovaný = uzákonený Bernolákom,Štúrom, Hattalom

-norma = súbor jazykových zákonitostí a pravidiel, záväzné v určitom čase

-úzus = skutočný stav používania jazyka

-kodifikovaná v ústnej a písomnej forme

-kodifikačné príručky (Pravidlá slovenského pravopisu, Pravidlá slovenskej výslovnosti)

-spisovná forma má 2 podoby

1=štandardná - celonárodná, spisovná, porušuje pravidlá v minimálnej miere

2=subštandardná - porušovanie pravidiel viac, spisovné, profesionálny slang, nárečové slová

Nárečová forma národného jazyka

-čo dedina, to reč iná

-územné a sociálne - nemajú celonárodnú platnosť, nespisovné

-západoslovenské - záhorské, trnavské, považské, nitrianske

-stredoslovenské - oravské, liptovské, zvolenské, gemerské, turčianske

-východoslovenské - spišské, šarišské, zemplínske, abovské

-dialektológia - náuka o nárečiach, nárečia sa stali základom pre vytvorenie spisovnej slovenčiny

-sociálne nárečia - slang, profesionálny, argot (tajná reč zločincov)

Retrospektívny kompozičný postup

-dej sa začína v mieste zauzlenia

-o udalostiach sa dozvedáme neskôr

-pohľad do minulosti

-cieľom je stupňovanie napätia a postupné odhaľovanie tajomstva

-Homér, Janko Jesenský, Milo Urban

-prítomnosť a minulosť sa striedajú

Alfonz Bednár :

-používa retrospektívny kompozičný postup

-pracuje zložito s literárnym časom, ale cieľavedome

-do literatúry vstúpil v roku 1954 - začal sa politický odmäk (smrť Stalina a Gottwalda)

- pomenoval vykonštruované procesy
- do literatúry vstupuje pripravený, prekladal predtým diela z anglickej a nemeckej literatúry
- román Sklený vrch - príbeh, usporiadaný v 3 častiach (prítomnosť 50.roky - veľká priehrada
- slabá pracovná morálka, neporiadok, minulosť - tesne po 2.sv.vojne, druhá minulosť - čas slovenského národného povstania) rozprávačka je žena a spomína si na 3 mužov
- bol odvážny, vyjadroval sa k nedostatkom režimu

Kolíška

novela Kolíška z knihy noviel Hodiny a minúty
 autor použil retrospektívny kompozičný postup
 príbeh sa odohráva v troch časových pásmach

1. prítomnosť - 50. roky, príbeh je prítomnosťou orámcovaný, novela začína aj končí v prítomnosti
2. bližšia minulosť / prvá retrospektíva: rok 1945 – po potlačení Slovenského národného povstania do hôr
3. hlbšia minulosť / druhá retrospektíva: udalosti pred 2. svetovou vojnou

1. prítomnosť

v prítomnosti hlavná postava Zita Černeková počúva rádio, kde prebieha vykonštruovaný súdny proces s Jožom Mejerským, uvedomí si, že toho človeka pozná
 dozvedá sa, že Majerský je obvinený kvôli tomu, že zradil počas SNP partizánov, že v období združstevňovania znevážil sovietske kombajny = nespravodlivé obvinenie
 je leto, dusno

2. bližšia minulosť/ prvá retrospektíva: rok 1945

keď v rádiu povedali, že zradil partizánov, Zita si zaspomína na obdobie približne 7 rokov do minulosti – na SNP

táto retrospektíva prebieha v zime, keď sa partizáni po potlačení povstania presunuli do hôr
 spomína si, že Nemci vypálili časť dediny Lieskov, vypálili 17 domov, lebo bolo 17., deti hádzali do ohňa

Nemci sa na našom území správali kruto, trestali slovenský národ za odboj, za povstanie
 Zitin dom bol na okraji Lieskova, jej dom nevypálili, kolísala v ňom dieťa, podnohy na kolíske búchali, pred jej domom hliadkovali nemeckí vojaci – esesmani = strach

z druhej strany domu jej vbehol do izby Jožo Majerský = prekvapenie: vbehol tam náhodne ako do prvého domu v dedine = napätie: pomôcť – nepomôcť, on ju kedysi udal, nepomohol jej, keď u neho pracovala, robil jej prekážky, nakoniec mu predsa len pomohla, lebo bol chorý,

vpustila ho do domu, izba bola chladná, schovala ho do perín v posteli, muselo to vyzerieť, že tam nikto nie je

použitá retrospektíva v retrospektíve – Majerský si pod perinami spomenul, ako sa rozhodol ísť do povstania

autor sa sústredil zároveň na nemeckých vojakov, venoval im veľa miesta

Obmann veliteľ, premýšľal o sebe, o svojom rodnom meste = vnútorný monológ

autor sa sústreďoval aj na ich vonkajší výzor nemeckých vojakov, na ich krutosť, prejavila sa, keď prišli k Zite do domu, správali sa k nej povýšenecky, ponížovali ju, nedovolili jej, aby sa obliekla, ponížili jej dieťa, podľa esesmanov sú z nižšej rasy - „Hitlerova teória rás“

Zita má v sebe strach, Majerský je vo vedľajšej izbe a manžel je partizán, bojí sa, či si nevšimnú mláky v kuchyni po zasnežených stopách, že navarila podozrivo veľa pražienice, nervózne kolísala dieťa – preto názov novely Kolíška

autor sa najdlhšie zdržal v prvej retrospektíve – v SNP

3. hlbšia minulosť/druhá retrospektíva:

autor sa v nej zdržal krátko

Zita si spomenula, ako s mamou pracovala na majeri u Majerského v Čechách, že jej Majerský ublížil, čakala s ním dieťa, potratila, udal ju, súdili ju, nemala na neho dobré spomienky

najmenej času sa autor venoval prítomnosti, keď Zita počúvala rádio a na konci novely, keď Černek prišiel domov a spolu hovorili o vykonštruovanom procese
z hľadiska významového zámeru autora to bolo pásmo najdôležitejšie, bola to autorova súčasnosť – 50. roky

Černek svedčil na procese

Černekova výpoveď nebola celá uverejnená v rádiu, jeho výpoveď bola zmanipulovaná
Zita neverila manželovi, že hovoril na súde pravdu, vo vnútornom monológovi si myslela, že nepovedal pravdu, aby sa jej aj Majerskému vypomstil, pochybovala o manželovi, vyčítala mu, že je egoista, Černek sa bránil, že tak svedčil, lebo nechcel, aby Zita išla svedčiť, že aj ju by donútili svedčiť inak, ako by chcela, bál sa o Zitu a o deti

novela končí trojvetným úsekom, z ktorého vyplynulo, že po Černeka si prišla ŠTB *štátna tajná bezpečnosť* na dvoch autách a zostal po nich len zápach spáleného benzínu = metonymia

pravdepodobne Miša Černeka tiež uväznili

V novele autor poukázal na tri podoby zla:

- a. individuálne zlo – súviselo s Majerským – ublížil jej
- b. spoločenské zlo – krutosti nemeckých fašistov počas SNP
- c. spoločenské zlo – vykonštruované procesy v 50. rokoch – bezdôvodné obvinenia

Ladislav Mňačko :

-do literatúry vstupuje po 2.sv.vojne - 1956

-1956 KSSZ (komunistická strana sovietskeho zväzu) - 20 zjazd komunistického zväzu - odhalený kult osobnosti - odsúdili zverstvá za režimu - gulagy- prenasledovanie - politický odmäk - autori dokázali vypovedať o tej dobe pravdivo

-jeho život bol veľmi protirečivý

-mal český pôvod ale cítil sa ako slovak

-vyštudoval žurnalistiku

-názovo sa vyvíjal

-v mladosti bol fanatik do Stalina a do režimu v Rusku (chcel tam aj emigrovať)

-počas 2.sv.vojny sa zúčastnil SNP a toto povstanie sa dostáva aj do jeho diel

-autor si protirečí - po 56 roku - keď sa komunisti dostali k moci v roku 1948 - stal sa štátnym novinárom - písal to, čo strana chcela - bol na strane komunistov - prepisoval vykonštruované procesy

-po zjazde KSSZ v roku 1956 - bol jeden z prvých autorov, ktorý začal tento režim kritizovať - uvedomil si chybu a nedostatky režimu - román - Ako chutí moc

-1968 - emigroval do rakúska po vstupe vojska varšavskej zmluvy na naše územie

-stal sa u nás zakázaným autorom

Ako chutí moc :

- román, najprv vydaný vo Viedni 1967 o rok neskôr aj u nás
- retrospektívny kompozičný postup, začína aj končí prítomnosťou
- smútočná miestnosť pri pohrebe politika
- chodia tam 3 dni, napriek tomu, že im ublížil
- v miestnosti je prítomný novinár - Frank - hlavná postava, počúva ľudí - chodí do retrospektívy, vojna a SNP, 50 roky
- hlavná myšlienka románu - ako politická moc mení človeka - jeho názory, postoje, morálny úpadok
- autor vychádza z konkrétnej situácie, kedy zomrel vysokopostavený politik
- je zahalený tajomstvom

Hlavné postavy

- mŕtvy politik, cez retrospektívu sa dozvedáme o jeho živote, dynamická postava - zhoršila sa s rastom moci
- Frank- novinár, fotil si politikov v súkromí, priateľ politika
- s rozprávačom v diele je to komplikované, aj priamy aj vševediaci (Frank za autora) - autorský
- v závere sa dozvedáme na akú chorobu zomrel - nebola na neho vhodná - na urémiu - otrava močom - povedali že zomrel na leukémiu
- záver- prítomnosť- pohreb, jeho rival tam má prejav - zlý, získal jeho funkciu
- autor použil subjektívno-objektívny novinársky štýl

Jerome David Salinger :

- predstaviteľ americkej literatúry
- štúdium nedokončil
- do tvorby sa dostávajú autobiografické prvky - rebelant
- venoval sa písaniu v 50. rokoch napísal román - Kto chytá v žite (príbeh o mladých ľuďoch, ktorí sú na hrane detstva a dospelosti, ponára sa do vnútra postáv, využíva vnútorný monológ a psychologické prvky)

Kto chytá v žite:

- kratší román
- znaky moderného románu
- rozprávačom je hlavná postava Holden Caulfield a na začiatku románu premýšľa
- názov diela prebral od škótskeho básnika Roberta Burnsa
- amerika bola hospodársky na tom veľmi dobre po vojne, vyrastá nová generácia mladých ľudí, ktorí nemali žiaden program aj keď mali dostatok všetkého a začali byť agresívny, nespokojný - nazvali ich *rebelanti bez príčiny* - znaky aj u hlavnej postavy
- retrospektívny kompozičný postup
- 3 časové pásma ohraničené chronologicky usporiadané
- orámcovaný prítomnosťou - hlavná postava je v sanatóriu
- začína si písať spomienky na svoj život
- záver románu - nádej že ho pustia zo sanatória
- v sanatóriu si spomína na spolužiakov že ich nemá rád, ale teraz mu už aj chýbajú a potom si spomenie ako banalitu že ho vyhodili zo školy (už štvrtá)
- spomína si na profesorov - Spencer - pred odchodom sa s ním išiel rozlúčiť

- profesor dejepisu
- znakom mladých ľudí je že chcú zomrieť, znak nedospelosti = dospelosť chce pre niečo veľké žiť
- sedí na zápase a lúči sa so školou, predtým sa nelúčil no teraz potreboval
- bližšia minulosť- Holden sa vrátil do New Yorku, túla sa ním, nemá žiaden problém, má peniaze - chodí do baru, hotel a pod., americký sen - postave (3 dievcata v bare) uniká realita, peniaze sa minuli a potreboval sa vrátiť domov, prišiel domov v noci a rozprával sa so svojou sestrou Phoebe (9 rokov) nechce stretnúť rodičov
- Holden - mení sa z negatívnej a nezodpovednej postavy na zodpovednú postavu = dynamická postava, v konflikte so všetkými, otec ho stále vnímal ako dieťa, konflikt so spolužiakmi zdali sa mu nevychovaní, tupí, lajdáci, povrchní, konflikt s učiteľmi, konflikt s náhodnými ľuďmi
- hodnotí svojho spolužiaka negatívne, keď stretne jeho mamu vo vlaku, nenávidí všetko okolo seba
- arogantná postava-vo vnútri citlivá, spomína si čo všetko nemá rád - vnútorná kríza-autobusy, New York
- mladšia sestra mu povedala, že ty nemáš rád vôbec nič a nevedel si naozaj spomenúť na niečo čo by mal rád - obrat v postave spôsobilo malé dievčatko
- obrat v postave - začína si spomínať na veci, ktoré sa mu páčia, aj okolie ho začína lepšie vnímať, začína mať pocit šťastia keď vidí svoju sestru na kolotoči
- Holden používa hovorový štýl - hyperbola - zveličenie - obliekal sa 5 hodín
- názov z dôvodu - kto chytá v žite- Holden našiel svoj zmysel života, celý život by chcel chytať deti aby nespádli do nejakej priepasti - celý život chce zachraňovať mladých ľudí

22.Komunikácia. Súčasná lyrická poézia

KOMUNIKÁCIA

Jazyk ako systém jazykových znalostí existuje len v našej mysli, je to súhrn pravidiel, na základe ktorých vzniká reč.

Reč je použitie jazykových pravidiel v konkrétnom jazykovom prejave v komunikácii, je to vonkajšia – hovorová alebo písaná – podoba jazyka.

Človek je tvor spoločenský, a preto potrebuje komunikovať.

Komunikácia je výmena informácií, a teda myšlienkového obsahu, medzi komunikantmi, slúži na dorozumievanie, výmenu názorov, sprostredkovávanie pocitov...

Prostriedkom komunikácie je jazyk – systém pravidiel a reč – konkrétna realizácia jazyka a aj reči tela.

Funkcie jazyka/komunikácie:

- ° dorozumievacia
- ° pomenúvacia
- ° poznávacia
- ° estetická

Druhy komunikácie:

- ° verbálna (pomocou slov, ústna/písomná) alebo neverbálna (nepoužívajú sa slová, ale gestikulácia, mimika, reč tela)
- ° súkromná/bežná (hovorový štýl, slangové/nespisovné slová, nie je tu starostlivý výber slov) alebo verejná/oficiálna (administratívny/náučný štýl, spisovná podoba jazyka, cudzie/odborné termíny/slová)
- priama (komunikanti stoja oproti sebe, je bohatšia než nepriama) alebo nepriama (nehovoria zoči-voči)
- ° interaktívna (prostredníctvom rôznych médií, okamžitá spätná väzba, komunikanti sa môžu aj nemusia vidieť)
- ° asertívna (vyjadrenie názoru, bez zámeru uraziť niekoho, dosiahnutie svojho cieľa)
- ° devalvujúca (je znehodnotená, napr. agresiou, zvýšenou intenzitou hlasu, vulgarizmami, je to psychicky nezvládnutá komunikácia)

Princípy uplatňované v komunikácii:

- ° princíp zdvorilosti
- ° princíp kooperácie/spolupráce a primeranosti
- ° prispôsobovanie sa komunikantovi
- ° princíp irónie (opak mysleného)

Vysvetlenie kľúčových pojmov komunikačného reťazca:

Komunikant 1 je človek, ktorý pozoruje skutočnosť a získava z nej informácie.

Kódovanie je zmena myšlienky na jazykový prejav (ústny/písomný).

Komunikát je text, ktorý vznikol kódovaním.

Kód je jazyk.

Komunikačný kanál je vzdialenosť medzi komunikantmi.

Komunikačný šum je prekážka v komunikácii.

Dekódovanie je porozumenie informácii.

Komunikant 2 následne reaguje

Súčasná lyrická poézia

- pomerne dlhé obdobie v slovenskej literatúre (1945 - súčasnosť)
- vážne politické zmeny
- február 1948 komunisti prevzali moc - skončil sa pluralizmus (socialistický realizmus)
- spisovatelia museli mať diela angažované, stranícke a ľudové aby obhajovali režim
- spisovatelia reagovali rôzne :
 - niektorí sa prispôbili
 - emigrácia autorov
 - utiahli sa do seba
 - vydali si diela sami - samizdat
 - vyberali si nezáväzné témy
 - niektorí prestali úplne písať
- 1989 zrušenie komunizmu - nastala sloboda

Miroslav Válek

- ovplyvnil vývin slovenskej poézie
- našiel si svoju básnickú cestu a radil aj mladým autorom
- pochádza z Trnavy
- rodený básnik - už na gymnáziu písal zaujímavé básne
- do literatúry vstupuje 2x
 1. študent trnavského katolíckeho gymnázia = v duchu katolíckej moderny
 2. po 1956 po odhalení kultu osobnosti - 20. zjazd komunistického zväzu - politický odmäč
- obsahová zmena = už nepíše katolícku modernu, sústredí sa na mladého človeka (názory, problémy, vzťahy), poézia založená na výroku - hlboká myšlienka, odmietol povinný optimizmus - vnútro postáv
- formálna zmena = jasná a zrozumiteľná reč
- minister kultúry - vzpriahol sa do strany
- vyhýbal sa angažovaným témam
- nikdy nebol surrealista, nepísal automatické texty
- bežné slová dával do nových významov - originálne
- písal 2 typy básní
 1. krátke lyrické s hlbokou myšlienkou
 2. lyricko-epické dlhšie
- napísal 3 básnické zbierky
 1. Dotyky - písal ako mladý, prvé problémy = láska
 2. Príťažlivosť - už je zrelší
 3. Nepokoj - znepokojený z tohto sveta
 4. Milovanie v husej koži - ovplyvnený americkými autormi (beatnici - nič nedáva zmysel)
- každú zbierku pomenoval podľa ústrednej básne
- zomrel 1991 v úplnom zabudnutí

Dotyky

- centrálna báseň zbierky dotyky

- dlhšia báseň, epické prvky (spomienky na starú mamu) ale lyrika prevažuje
- moderná báseň - voľný verš, forma pásma
- polytematickosť - strieda témy - láska, návrat do domova, spomienka na starú mamu
- 1.láska
 - lyrický hrdina je zamilovaný, disharmónia v láske, chce nadviazať prerušené spojenie, hyperbola - more listov, tisíckrát, používa automatický text aby ukázal svoje vnútorné rozpoloženie, svoju milú pozýva k sebe domov, je senzuálny (7 čiernych koní, kvitne jazmín)
- 2.domov
 - spája všedné s poetickým (obraz slnka- obohraná platňa, vyleštená rajnica) ľudia v jeho rodisku sa živia poľnohospodárstvom, domov = široká rovina
 - v rodisku vládne harmónia, ticho až počujú sny, sny sú hmatateľné - sklo,kamene,kovy - budovanie za socializmu, sníva o svojej milej, prebieha žatva = leto
- 3.spomienky na Starú mamu
 - porovnáva život v minulosti a prítomnosti, na jeseň, všetko okrem pôdy a roviny sa zmenilo, život jej prešiel rýchlo, nepamätá si mená svojich vnukov, neistá v novej dobe - pozná už len úrodu
 - báseň končí v zime, Na Martina padá prvý sneh, forma pásma - kompozične usporiadaná podľa ročných období, podľa 3 tém, témy prepája, využíva senzualizmus

Dážď

- smutná báseň
- zo zbierky Príťažlivosť
- náladová, impresionizmus, smutná, pochmúrna, to čo sa dialo v počasí sa deje v duši, autor je v meste (vežami v zlate kupol), začne lejak, pýta sa sám seba načo myslí
- rozmyšľa o svojej milej, nemá istotu vo vzťahu
- báseň ukončuje podobnými veršami ako začína - prišlo k významovému posunu - rieka mi/ti povie, zlepšila sa mu nálada - najprv prší a potom poprška
- senzualizmus, zvukomalba - bubny, rieka hučí

Slnko

- lyrická báseň, najrecitovanejšia
- zo zbierky Príťažlivosti
- motív dotykov, mladí zaľúbenci
- óda- oslavná báseň, oslava krásy,lásky,mladosti
- zobrazené oba póly citového prežívania (slnko-blesk)
- na začiatku harmónia - žlté obdobie
- nálada sa láme (ospalé datle klopú do dreva - sos)
- obava vo vzťahu
- pijú slnko s octom - niečo kyslé a disharmonické
- blesk - hádka
- lyrický hrdina je viac zaľúbený (ja ti nič nevyčítam, teba každý ľúbi)
- Keď usmeješ sa,
vyjdú dúhy pávov
a tam, kde stúpaš, rieky pramenia
- slama krásne dozrieva - harmónia
- slama práve dozrieva - láska sa vytráca

Milan Rúfus

- do literatúry vstupuje po roku 1945
- prvá básnická zbierka 1956 (Až dozrieme) politický odmäk
- robil autocenzúru
- čo napísal pred 1956 vydal neskôr
- pochádza z Liptova - príroda sa stala zdrojom pre filozofické zamyslenia a úvahy
- rodený básnik - písal skôr, kým vyštudoval slovenský jazyk a literatúru na Filozofickej fakulte UK v BA
- nemenil svoje názory - bol kresťan (Modlitbičky)
- znakom je smútok
- mal postihnutú dcéru, chceli od neho aby písal angažovane
- v poézii sa zamerával na bežného človeka
- téma domova - regionalista
- všetko čo ho doma očarilo, tešilo, udivovalo pretvoril na báseň
- písal krátke drobné lyrické básne
- podľa neho bola najlepšia nenapísaná báseň, nevedel dobre opísať svoje duševné pocity
- zbierky : Až dozrieme, Zvony, Stôl chudobný, Sobotné večery, Modlitbičky

Vrchári

- drobná lyrická báseň
- autor je lyrický hrdina, ktorý sa zaraďuje medzi obyčajných ľudí
- metonymia - stôl = nebo, spasenie
- veršový presah - jedna veta ide cez 3 verše
- viacvýznamovosť slov - slovo soľ (pot, peniaze)
- subjektívnosť - prvá osoba, je si blízky k rodisku
- náboženský motív - prihovára sa k Bohu
- smutná báseň
- spomína na svoj kraj
- ku koncu básne motív smrti - zospodu hrabať svoje zemiačky

Žene

- autor berie ženu (matku) ako životodarný princíp
- báseň vieme interpretovať z 2 rôznych hľadísk (manželka, matka)
- striedavý rým
- lyrická báseň venovaná jeho mame, smutný motív, mama odišla do vzdialených brehov, 1.strofa priamo osloví .mami.
- hrozno prešlo cestou vína, nestratilo sa ani zrnko - autor na svoju mamu stále spomína
- chlieb = dar boží, poézia, matka
- matka je autorovou inšpiráciou
- kresťanstvo - matka prešla na druhé brehy

23. Výklad a úvaha. Postmoderna v epickej próze.

výklad - objektívny, presná logická kompozícia, presná štylizácia, presná citácia, na základe správnej argumentácie dospieva k objektívnym záverom a hodnoteniam
-využíva odborné, cudzie a internacionálne slová a postupy logického myslenia

úvaha- subjektívna, voľná kompozícia, zlieva sa úvod a jadro, voľná štylizácia a citácia, nevyužíva sa v náučnom štýle, subjektívnosť s logickou argumentáciou

esej - na rozhraní náučného a umeleckého štýlu, umeleckým spôsobom sa spracúva odborná problematika, esej je subjektívno-objektívna

ROZLIŠUJTE

Výklad	Úvaha
<ul style="list-style-type: none">■ presnosť údajov, čísel, presná citácia	<ul style="list-style-type: none">■ približnosť údajov, čísel, voľná citácia, parafráza
<ul style="list-style-type: none">■ zložitá zložená súvetia■ syntaktické konštrukcie vyjadrujúce logicko-príčinné vzťahy■ oznamovacie vety■ jednočlenná veta len v nadpise■ neutrálne vety	<ul style="list-style-type: none">■ menej zložitá súvetia■ syntaktické konštrukcie vyjadrujúce logicko-príčinné vzťahy■ pestrá modalita viet■ častá jednočlenná veta■ modifikácia vetnej stavby (príznakové konštrukcie)
<ul style="list-style-type: none">■ nociónálna lexika■ štylisticky príznaková lexika: termíny	<ul style="list-style-type: none">■ citovo príznaková (expresívna) lexika: zdrobneniny (umelecký štýl)■ štylisticky príznaková lexika (publicistický, hovorový štýl): knižné slová, publicizmy
<ul style="list-style-type: none">■ prehľadná (stereotypná) vonkajšia kompozícia:<ul style="list-style-type: none">– kratšie žánre: úvod, jadro, záver;– rozsiahlejšie žánre: obsah, abstrakt, úvod (východiská, cieľ), kapitoly (metódy, výsledky), záver (hodnotenie, výzvy), použitá literatúra, register	<ul style="list-style-type: none">■ nezreteľná (originálna) vonkajšia kompozícia (členenie textu)■ tematické a myšlienkové členenie na odseky■ prepojenosť úvodu a záveru (úvahový oblúk)
<ul style="list-style-type: none">■ štruktúrovaný text jadra: kapitoly a podkapitoly, číslované odseky■ nesúvislé texty: tabuľky, schémy, obrazové prílohy s popiskami	<ul style="list-style-type: none">■ neštruktúrovaný text jadra (len odseky)■ subjektívna kompozícia jadra
<ul style="list-style-type: none">■ výkladový slohový postup■ opisný slohový postup■ informačný slohový postup	<ul style="list-style-type: none">■ výkladový/úvahový slohový postup■ opisný slohový postup■ rozprávaci slohový postup

Výklad

Výklad je jazykový prejav, s ktorým sa stretávame vo vedecko-náučných monografiách, v populárno-náučných článkoch, vo vedeckých štúdiách, v encyklopédiách, v skolských učebniciach aj v referátoch. Môže mať tiež ústnu podobu, napr. ako výklad učiteľa na vyučovacej hodine alebo časť odbornej prednášky. Cieľom výkladu je sprístupniť vedecké poznatky, vysvetliť ich a poučiť adresáta. Výklad sa zameriava na objektívnu analýzu prírodných vzťahov medzi javmi, objasňuje, objektívne ich vysvetľuje, porovnáva a objektívne hodnotí. Okrem výkladového slohového postupu sa vo výklade využíva tiež opisný slohový postup.

Jazykové prejavy vedeckej

komunikácie s prevahou
vykladu

- monografia
- ucebnica
- referát
- odborný článok, vedecká

Štúdia

- poster
- prípadová Štúdia
- odborné práce v kolskom prostredí (SOC, KOP, ŠVOČ. seminárna práca, bakalárska práca, diplomová práca)
- interpretácia textu

Druhy vykladových textov

a) podľa prijímateľa

- vedecko-náučné
- populárno-náučné

b) podľa formy

- ustne
- písané

Kompozícia vykladu

- úvod:

pomenovanie problému, javu

-jadro:

analýza jednotlivých stránok

problému alebo javu,

argumentácia

-záver:

zhrnutie, zovšeobecnenie

Úvaha sa rovnako ako vyklad zameriava na vzťahy medzi javmi alebo vnútri javov. Autor úvahy sleduje všeobecne známe javy a fakty, subjektívne ich analyzuje a hodnotí, vyvodzuje vlastné úsudky a závery (interpretuje ich). Autor v úvahe pôsobí na city adresáta, presviedča ho, formuje jeho mienku, chce, aby sa pozrel na známu vec z nového hľadiska. Východiskom a predmetom interpretácie v úvahe nemusia byť len poznatky, fakty, vedecké objavy, ale aj zivelné skúsenosti, bezprostredné zážitky či názory autora alebo iných ľudí a pod.

Úvaha získava osobitné štýlové zafarbenie v publicistickom, umeleckom i v hovorovom štýle. S úvahou v náučnom štýle sa stretávame hlavne v odborných posudkoch, v recenzii a v diskusnom príspevku

Úvaha v Jazykových štýloch

Náučný štýl

- recenzia
- populárno-náučný článok

- diskusný príspevok

Umelecký Štýl

- úvahový monolog v pásme

postáv/rozprávača

- reflexívna báseň

a aforizmus

Publicistický Štýl

- úvodník/editoriál

- recenzia

- komentár

- glosa

Hovorový štýl

- jednoduché krátke zhrnutie

1. Úvod

- predstavenie témy, problému, javu (výroku, citátu), o ktorom sa bude uvažovať;
- zdôvodnenie výberu témy (všeobecne známy problém, nadčasový jav alebo aktuálny jav, reakcia na konkrétnu udalosť; filozofický prístup k problému);
- polozenie zásadnej otázky/séria problémových otázok;
- krátky príbeh, citát, frazeologizmus, ktorý uvedie tému.

2. Jadro

- analýza témy, problému, javu a vystihnúť jeho charakteristických znakov;
- hodnotenie témy, problému, javu;
- zaujatie subjektívneho stanoviska k jednotlivým tematickým dastiam pomocou argumentácie:
- porovnanie (komparácia) dvoch skupín, napr. včera a dnes, v zahraničí a u nás;
- prerozprávanie vlastnej skúsenosti;
- využitie dobrej skúsenosti z okolia;
- využitie citátu odborníka, štatistiky, príkladov;
- zohľadnenie viacerých uhlov pohľadu na tému, problém, jav (zdôraznené vlastného pohľadu):
- zovšeobecnenie konkrétnych javov;
- presvedčanie čitateľa o správnosti svojho postoja.
- hľadanie riešenia problému:
- netradičné riešenia problému;
- úvahové a rozvazovacie otázky nabádajúce na uvažovanie o probléme (zodpovie sám autor/ponechá na čitateľa);
- oslovenie neprítomného čitateľa;
- vyslovovanie predpokladov do budúcnosti.

3. Záver

- úvahový oblúk: návrat k myšlienkam z úvodu;
 - zhrnutie subjektívneho postoja;
 - odpoveď na formulované otázky alebo zopakovanie nezodpovedanej otázky;
- = výzva na nutnosť (ne)riešiť problém.

Postmoderna

Autori:

Umberto Eco – talianska súčasná literatúra

Milan Kundera – česká literatúra po r. 1945

Kľúčový pojem – postmoderna

Vysvetlenie pojmu

literárny prúd, smer - uplatňovali ho len niektorí autori

rozdiel medzi modernou a postmodernou

moderna – autori sa snažili písať moderne

postmoderna – autori sa zbavili modernosti, autori čerpajú z diel, ktoré už boli napísané

tento lit. smer vznikol v Amerike v 60. – 70. rokoch

do polovice 20. storočia všetky literárne smery vznikli v Európe

každé literárne obdobie má svoju postmodernu, vždy bol nejaký autor, ktorý napísal niečo, čo už bolo napísané, napr. v stredoveku sa často prepisovali, imitovali biblické príbehy

postmoderna sa neprejavila len v 20. storočí

postmoderna je umenie kópie – autori prepisujú to, čo už bolo napísané

postmoderna sa neprejavila len v literatúre, ale aj napr. vo výtvarnom umení – Andy Warhol, nové kópie sa nepovažovali za plagiátorstvo, ale za originál

americkí autori vychádzali zo spoločnosti

postmodernou reagovali:

na svet globalizácie, mediálnej manipulácie, na prechod od industriálnej ku informačnej spoločnosti, na kybernetiku

mali z toho pesimistický pocit

postmoderné diela boli plné sklamaní, prázdnoty zo zmenenej spoločnosti

typické témy - neistota, obava, smrť, dehumanizácia lásky

autori dosahovali postmodernu umeleckými postupmi

a. palimpsest – autor sa inšpiruje iným dielom a z neho niečo preberie, vyberie len jednu zložku, napr. postavu alebo niektorý stupeň vnútornej kompozície – zápletku, krízu atď, prostredie...

napíše to nanovo, nové dielo sa považuje za originál

b. persifláž - autori celé dielo demontujú a napíšu nanovo, ponechajú všetky zložky, často pôvodné dielo parodizujú, ale podstata pôvodného diela ostáva

znaky postmoderny

citátovosť – citujú sa pôvodné diela, presne alebo sa komentujú

paródia – zosmiešnenie pôvodného diela

chaos – dosahoval sa tak, že autor v jednom diele striedal rôzne jazykové štýly, napr. hovorový, umelecký, odborný, publicistický, rečnícky, administratívny, striedal v jednom diele rôzne slohové postupy, napr. rozprávací, opisný informačný, výkladový
sériovosť – dielo je niekoľkokrát napísané a vždy sa považuje za originálne, Andy Warhol namaloval ten istý obraz, len vždy v inej farbe
symboly v postmoderne
knižnica – vzdelanie
labyrint – pocit bezmocnosti a strachu,
zrkadlo – pokrivenie spoločnosti
viacvrstvosť – jedno dielo viackrát napísané
dielo sa vníma z viacerých hľadísk, čitateľ môže vnímať všetky hľadiská alebo si vyberie jednu dejovú líniu podľa svojho záujmu

Umberto Eco

predstaviteľ talianskej literatúry
medievalista – zaoberá sa stredovekom
nominalista – zaoberá sa znakmi, pomenovaniami
semiotik – zaoberá sa významami slov – sémantika - náuka o slove

Meno ruže – interpretácia

román, v ktorom sa uplatňujú všetky znaky postmoderny
názov Meno ruže – autor sa snažil vytvoriť čo najneutrálnejší názov
dielo začína citáciou z Biblie
využíva v texte latinčinu, ktorá v preklade nie je preložená, je vysvetlená vo vysvetlivkách za románom
prejavuje sa nominalizmus – znaky pravdy
priamy rozprávač je Adso z Melku, ktorý zapísal, čo sa stalo v jeho mladosti v opátstve na severe Talianska v roku 1327 v období avignonského zajatia pápežov
je zachytený konflikt medzi francúzskym kráľom Ľudovítom a pápežom Jánom XXII
udalosti sa asi aj naozaj stali – historická zložka

v románe sa prejavuje viacvrstvosť – román bol napísaný niekoľkokrát
prvýkrát – bol napísaný, keď sa udalosti odohrali roku 1327, svedkom udalostí bol mladý novic, budúci kňaz Adso z Melku
druhýkrát – bol zapísaný, keď bol rozprávač Adso starý pred smrťou – na udalosť si spomína po čase a udalosti zachytil trochu v pozmenenej podobe
tretíkrát – bol napísaný v 17. storočí
štvrtýkrát – bol napísaný v 20. storočí Umberto Ecom pod názvom Meno ruže

Román sa dá vnímať z viacerých hľadísk:

detektívka – v príbehu sa dejú záhadné vraždy, ktoré sa vyšetrujú, je ich 7, príbeh prebieha 7 dní
filozofické dielo – riešia sa mnohé filozofické otázky, citovaní sú mnohí filozofi, napr. Bacon, Aristoteles

teologické dielo – riešia sa otázky ohľadom katolíckej cirkvi, napr. otázka chudoby, Kristovej chudoby, v opátstve sa stretli františkáni aj dominikáni, aby sa uskutočnila dišputa o kacíroch a inkvizícii

historické dielo – vystupujú tu francúzsky kráľ Ľudovít a pápež Ján XXII, autor tu vykresľuje typickú stredovekú atmosféru – temno, násilie, úpadok

dielo umenia a architektúry – šesťuholníkový tvar budovy opátstva, výzdoba kláštora, sochy

Znaky postmoderny v diele:

citátovosť – cituje sa Biblia, latinské citáty

všetky udalosti v diele sa odohrávajú v 14. storočí, v stredoveku

typická stredoveká atmosféra, cez deň prebiehala v kláštore dišputa a vyšetrovanie vražd, v noci sa diali zakázané veci, napr. záhadné vraždy, zvláštne vzťahy medzi mníchmi, dedinčanka chodí za mníchmi do kláštora

dej sa odohráva v opátstve na severe Talianska, kde prebiehala náboženská dišputa

do opátstva prichádzajú na začiatku príbehu hlavné postavy:

Wiliam z Baskertwillu – mal viesť dišputu, začínajú sa diať vraždy, hlavný opát požiadala Wiliama, aby vyšetroval vraždy, pri tejto postave sa prejavuje postmoderna, pripomína postavu Sherlocka Holmesa, ktorý tiež vyšetroval vraždy a záhadu psa baskervillského v románe Pes baskervillský.

Adso – pomocník Williama, novic – budúci kňaz, mních v skúšobnom období, postmoderna – Sherlock Holmes mal tiež pomocníka Watsona, meno Adso vychádza zo slova Watson je rozprávačom, zažil tieto udalosti, rozpráva ich pred smrťou

úvod – zoznamujeme sa s prostredím a s postavami

zápletká – dvojaká

1. záhadné vraždy mníchov – 7 vražd, dej prebieha 7 dní

2. súvisí s Aristotelovou knihou Poetika, ktorá sa zaoberala smiechom- kniha dôvod vražd, Jorge – starý slepý mních bol presvedčený, že mnísi sa nemôžu smiať, všetci mnísi sa túžili ku knihe dostať, boli v nej vtipné iluminácie – vtipne ilustrované začiatkové písmená na začiatku kapitol, všetci mnísi ju chceli čítať, lebo bola zakázaná

kríza - William rieši záhadné vraždy, mnísi sa snažia dostať k zakázanej knihe o smiechu

obrat – William odhalil túto záhadu, všetci mŕtvi mnísi mali čierne prsty a čierny jazyk – kniha bola otrávená, vraždy boli odhalené

záver - Jorge, ktorý knihu otrávil, túto knihu podpálil a zhorelo celé opátstvo

V tomto románe boli použité typické symboly:

knižnica – mnísi hľadajú knihu v knižnici, odohráva sa v nej dej

labyrint – do knižnice sa dalo vojsť komplikovanou sieťou chodieb – bezmocnosť

zrkadlo – William a Adso v knižnici uvideli zrkadlo, zľakli sa, mali pocit, že je to niekto iný, zrkadlo zdeformovalo skutočnosť

citát z diela:

„Vždy som si myslel, že knihy pojednávajú o Bohu, ľuďoch, svete..., ale ony komunikujú medzi sebou.“ - podstata postmoderny – autori preberajú z kníh inšpirácie

Milan Kundera

predstaviteľ českej literatúry,

autor po roku 1945,

vyštudoval filozofiu, teóriu hudby – hudobné motívy sa odrážajú v jeho tvorbe,

píše poviedky, napr. kniha poviedok – Směšné lásky,

píše romány, napr. román Žert,

po vstupe vojsk Varšavskej zmluvy r. 1968 emigroval do Francúzska, písal najskôr po česky, neskôr po francúzsky.

Žert – interpretácia

román – má znaky postmoderny

chaos,

v diele sa prelínajú viaceré literárne časy,

dielo možno vnímať ako dielo filozofické, historické, hudobné, spoločenské,

postmoderna sa prejavuje tak, že dielo má viacerých rozprávačov – experiment, príbeh

rozpráva hlavná postava Ludvík, potom Helena, Zemánek, Jaroslav...,

prejavuje sa filozofia relativizmu – postavy sa na tie isté veci s postupom času pozerali inak,

v románe sa socialistická spoločnosť vnímala inak na začiatku a inak na konci diela,

všetky postavy boli členmi komunistickej strany, na začiatku boli presvedčení o správnosti

tejto ideológie, najskôr všetci verili v spravodlivú spoločnosť, ale v priebehu románu sa tento

postoj menil, pomaly sa postavy vzdávali svojich ideálov(aj tí, čo vyhodili Ludvíka – hlavnú

postavu zo strany, aj samotní komunisti odmietali komunistickú stranu a jej ideológiu –

absurdita – nedôvera.

Postavy sa riadili filozofickým princípom: Časy sa menia a my sa meníme s nimi.

Autor vnímal román nielen ako žáner, ale ako samostatný druh umenia, v ktorom je

zachytený život celej spoločnosti, nielen postáv.

Historický motív

autor sa vracia do minulosti, zachytáva 50. roky, v 50 -tych rokoch – najviac absurdít

totalitného režimu

60. roky – Ludvík si v prítomnosti / tradičná slávnosť Jízda králů na Morave / neustále

spomína na 50 - roky, kedy mu bolo ublížené

Hudobný motív

prejavuje sa v zameraní sa na ľudovú pieseň, ľudovú tvorbu, autor to študoval, folklór sa za socializmu podporoval, lebo bola pri moci vláda ľudu, folklór robil ľud, autor ľudovú hudobnú tvorbu považuje za most, čo spája minulosť s prítomnosťou.

román predstavuje polyfonickú skladbu, hudobná zložka – dej je komentovaný viacerými rozprávačmi

toto dielo je o disharmónii, ani jednej postave v diele nič nevyšlo, ale ani spoločnosti, lebo ľudia prestali veriť komunistom

všetko sa končí zle

socialistická spoločnosť smeruje ku komunizmu, ktorý zlyhal, samotní komunisti mu už neveria

Hlavnú postavu kvôli jednému žartu vyhodili zo strany, z vysokej školy, poslali ho do

pracovného tábora na 6 rokov, čo bolo novodobé otroctvo, Ludvíkovi zlyhali všetky vzťahy,

chcel sa pomstiť tomu, kto ho vyhodil zo školy, teda Zemánkovi, ale ani to mu nevyšlo. Keď zvedol Zemánkovi manželku, t. j. Helenu, zistil, že ona s ním už tri roky nežije a jeho pomsta mu nevyšla.

Helene stroskotalo manželstvo, zamiluje sa do Ludvíka, ktorý je k nej cynický a zlý, Helena sa chce zabiť, požíja veľa liekov, ale je to len prehľadadlo a nepodarí sa jej samovražda.

Jaroslav, milovník ľudovej piesne a ľudových tradícií, primáš ľudovej kapely, dostal na konci románu infarkt, nevedel sa zmieriť s tým, že na slávnosti Jízda kráľu nikto nepočúva krásne ľudové piesne, ktoré boli pravdivé, napr. láska je láska, bolesť je bolesťou, smútok smútkom, ľudia mali iné záujmy, jedia, pijú a nevnímajú tú krásu.

Hlavná postava – Ludvík Jahn

hlavný rozprávač

totalitný režim mu ublížil

pomstychtivý, cynický, nepekne sa správal k Helene

na záver rozčarovaný, Zemánek, čo ho vlastne vyhodil z normálneho života už komunistom neverí

na začiatku románu veselý vtipný človek, chcel žiť, ale kvôli žartu, ktorý napísal na pohľadnicu zanietenej komunistke Markéte „Komunizmus je ópium ľudstva, zdravý duch páchne blbostí,“ sa zmenil na cynika, dynamická postava

Autor narába s literárnym časom zložito, prelína prítomnosť a minulosť, teda retrospektívu, striedanie je veľmi časté, keby bol román usporiadaný chronologicky, príbeh by bol usporiadaný -

50. roky – 60 roky

Autor však začal v prítomnosti, udalosťami na Morave, slávnosťou Jízda kráľu a potom nasleduje retrospektíva, postup od 60. rokov k 50. rokom.

Zápleтка románu je v retrospektíve, keď poslal pohľadnicu so žartom Markéte.

V prítomnosti je zápleтка - odhodlanie Ludvíka pomstiť sa ľuďom, ktorí mu v minulosti ublížili.

Dominik Tatarka

-najrozporupnejší autor

-pochádza z chudobnej rodiny, študoval vo Francúzsku

-v próze použil francúzsky nadrealizmus - Panna Zázračnica (hlavná postava panna ale veľa nevystupuje, reálna aj nereálna, hovoria o nej bohémovia, sú do nej zamilovaní, čarovná novela, autor sa chcel vyhnúť téme vojny, veľmi moderné)

-chcel sociálnu rovnosť, bol komunista, písal angažovane

-diela : Radostník, Farská republika, Prvý a druhý úder

-skoro zistil že komunistický režim nefunguje - kritik režimu, disident, išiel vlastnou cestou, 1968 bránil sa proti vojskám varšavskej zmluvy - emigroval do seba

-bol neustále sledovaný, zostal na slovensku

-1989 zomrel v roku slobodu (nežná revolúcia)

Démon Súhlasu

-dielo napísané 1956 po zjazde KSSZ, odhalený kult osobnosti a vláda Stalina (napísal dielo za mesiac)

-najskôr vychádzalo postupne v časopise Kultúrny život

-1963 dielo vyšlo knižne a pripojil poviedku o Vládcovi Figurovi - pravda je stráženým tajomstvom, obrazné pomenovanie - obrie ucho - všetko počúva, určuje, posudzuje - enumerácia - vlastnosti ucha, stále má autor pocit že nevyjadruje dostatočne

- prvá časť - novela - absurdity totalitného režimu
- umelecká kritika kultu osobnosti
- satirická groteska
- retrospektívny kompozičný postup
- nie je dôsledne uplatnených 5 stupňov vnútornej kompozície - chaos ale vieme identifikovať zápletku
- príbeh zameraný na spisovateľskú obec, na ceste z Prahy vrtuľník havaroval, autor využil retrospektívu, surrealizmus - hlavné postavy si uvedomovali svoju smrť, vymenili sa im mozgy, vstali z mŕtvych a uvedomovali si svoj pohreb, prekážal im štátny pohreb a prázdne reči, strokskotal režim - odhalený kult osobnosti
- hl.postavy : Bartolomej Boleráz (autobiografické prvky) rozprávač, v pozícii figúrky - bol ovládaný, robí čo chce režim (jeho žena mala iný názor - udal ich)
- Valizlosť Mataj - stranícky funkcionár, v pozícii Figuru - pohybuje figúrkami, hlavné postavy sa stretli v súkromí a rozprávajú sa o diele 300 percent šťastia, Bartolomej hovorí že dielo, ktoré majú zajtra zvoliť nie je dosť dobré, Bartolomej prekvapený že Mataj súhlasí (Mataj = démon súhlasu), na druhý deň sa Bartolomej verejne vyjadril že dielo nemá dostať cenu, nikto sa ho nezastal, vyhlásili ho za blázna, odviezla ho sanitka, padol kult osobnosti, potom mu išli zagrátulovať že mal odvahu a súhlasili s ním
- na absurdity totalitného režimu Tatarka poukázal rôznymi umeleckými prostriedkami :
 - 1-parodizujúca irónia - časopis Nepravda, nejednotné hlasovanie, neorganizované voľno
 - 2-metafora - pomenúva dielo, ktoré malo byť ocenené, dielo vonia = je dobré, ale zároveň nevonia = nie je dobré, v školách učili len voňavé diela, mládež privoniava, opája sa vôňou kyticiek, ktorá nevonia = učia sa pokrytectvu, sprostučká, ambiciózna mládež
 - 3-enumerácia - učiteľ, žiak, pionier, rozhlasové stanice, profesori, akademici
 - 4-satira- ostrá kritika
- v poviedke o Vládcovi Figurovi sa dozvedáme :
 - a) vytváranie figúrok (manipulácia) nevzdelaný človek sa stane učiteľom, počúva rozkazy
 - b) schematizmus v literatúre - zjednodušovanie skutočnosti, v realite to je vedomé klamanie, realizmus na míle vzdialený

24.Publicistický štýl. Zobrazenie absurdity totalitného režimu.

Publicistický štýl

Znaky publicistického štýlu :

- verejnosť- masové šírenie informácií, ovplyvňovanie myslenia spoločnosti
- informatívnosť/vecnosť - veľký podiel informácií v médiu, konkrétna udalosť, fakty
- aktuálnosť - reakcia na aktuálne dianie, módne a originálne výrazové prostriedky, využívanie publicizmov a schematických výrazov
- variabilnosť- bohatstvo tém, kompozičná pestrosť
- presvedčivosť- snaha ovplyvniť stanoviská a postoje adresáta v analytických a propagačných útvaroch , pôsobiť na jeho rozhodovanie a správanie
- pseudodialogickosť- vysielanie uzavretej kompletnej informácie, autor predpokladá i očakáva spätnú väzbu, dialóg vedený na diaľku a nepriamo
- písomnosť- tlačené noviny, časopisy, texty v elektronických médiách a na sociálnych sieťach,text, obrázok, schéma, infografika
- ústnosť- správy, videokomentáre, reportáže,diskusia

Publicistický štýl je objektívno-subjektívny.

- uplatňuje sa - noviny,časopisy,rozhlas,televízia
- hybridný štýl - náučný,umelecký,hovorový
- viacero slohových postupov - informačný-správa, výkladový - komentár, opisný-reportáž, rozprávací - fejtón
- dynamický štýl - masmédiá musia rýchlo reagovať na udalosti

Publicistické jazykové prejavy

- spravodajské-správa,reportáž
- analytické-recenzia,komentár,glosa
- beletristické-fejtón,reportáž
- propagačné-reklama,plagát

Tlačené médiá podľa periodicity - denník,týždenník, mesačník, občasník, bulletin

Výrazové prostriedky

- určené verejnosti - spisovné slová, primeraná slovná zásoba, nenáročná konštrukcia viet
- vecné- plnovýznamové slovné druhy, citáty
- aktuálne - aktuálna slovná zásoba
- variabilné - otázka,zvolanie,vsuvka,metafora, metonymia, expresívna lexika
- presvedčovacie - príslovky, rečnicke otázky
- pseudodialogické- fiktívny dialóg s čitateľom
- písomné - schémy,fotografie
- ústne - dôraz, imidž, tempo, pauza

Absurdity totalitného režimu v slovenskej literatúre

- Dominik Tatarka - literatúra po roku 1945
- Milan Kundera - česká literatúra

- Ladislav Mňačko - po 45, slovensky
- literatúra vždy reaguje na to čo sa deje v spoločnosti
- reakcia na koniec 2.sv. vojny
- február 1948 - komunisti sa dostali k moci
- v próze sa uplatňuje socialistický realizmus (angažované diela)
- František Hečko - na žiadosť komunistickej strany napísal dielo Drevená dedina - podporenie združstevnovania
- reakcie :
 - oficiálny autori - prispôsobili sa
 - polooficiálni autori - autocenzúra
 - umlčaní autori - prestali písať
 - emigrantský - J.Cíger Hronský
 - disidenti - nabrali odvahu - samizdatová literatúra, kritizovali režim
- diela publikované po politickom odmäku 1956
- 1968 odmäk, 70.roky normalizácia, 89. úplná sloboda

Dominik Tatarka

- najrozporupľnejší autor
- pochádza z chudobnej rodiny, študoval vo Francúzsku
- v próze použil francúzsky nadrealizmus - Panna Zázračnica (hlavná postava panna ale veľa nevystupuje, reálna aj nereálna, hovoria o nej bohémovia, sú do nej zamilovaní, čarovná novela, autor sa chcel vyhnúť téme vojny, veľmi moderné)
- chcel sociálnu rovnosť, bol komunista, písal angažovane
- diela : Radostník, Farská republika, Prvý a druhý úder
- skoro zistil že komunistický režim nefunguje - kritik režimu, disident, išiel vlastnou cestou, 1968 bránil sa proti vojskám varšavskej zmluvy - emigroval do seba
- bol neustále sledovaný, zostal na slovensku
- 1989 zomrel v roku slobodu (nežná revolúcia)

Démon Súhlasu

- dielo napísané 1956 po zjazde KSSZ, odhalený kult osobnosti a vláda Stalina (napísal dielo za mesiac)
- najskôr vychádzalo postupne v časopise Kultúrny život
- 1963 dielo vyšlo knižne a pripojil poviedku o Vládcovi Figurowi - pravda je stráženým tajomstvom, obrazné pomenovanie - obrie ucho - všetko počúva, určuje, posudzuje - enumerácia - vlastnosti ucha, stále má autor pocit že nevyjadruje dostatočne
- prvá časť - novela - absurdity totalitného režimu
- umelecká kritika kultu osobnosti
- satirická groteska
- retrospektívny kompozičný postup
- nie je dôsledne uplatnených 5 stupňov vnútornej kompozície - chaos ale vieme identifikovať zápletku
- príbeh zameraný na spisovateľskú obec, na ceste z Prahy vrtuľník havaroval, autor využil retrospektívu, surrealizmus - hlavné postavy si uvedomovali svoju smrť, vymenili sa im mozgy, vstali z mŕtvych a uvedomovali si svoj pohreb, prekážal im štátny pohreb a prázdne reči, stroskotál režim - odhalený kult osobnosti

- hl.postavy : Bartolomej Boleráz (autobiografické prvky) rozprávač, v pozícii figúrky - bol ovládaný, robí čo chce režim (jeho žena mala iný názor - udal ich)
- Valizlosť Mataj - stranický funkcionár, v pozícii Figuru - pohybuje figúrkami, hlavné postavy sa stretli v súkromí a rozprávajú sa o diele 300 percent šťastia, Bartolomej hovorí že dielo, ktoré majú zajtra zvoliť nie je dosť dobré, Bartolomej prekvapený že Mataj súhlasí (Mataj = démon súhlasu), na druhý deň sa Bartolomej verejne vyjadril že dielo nemá dostať cenu, nikto sa ho nezastal, vyhlásili ho za blázna, odviezla ho sanitka, padol kult osobnosti, potom mu išli zagratulovať že mal odvahu a súhlasili s ním
- na absurdity totalitného režimu Tatarka poukázal rôznymi umeleckými prostriedkami :
 - 1-parodizujúca irónia - časopis Nepravda, nejednotné hlasovanie, neorganizované voľno
 - 2-metafora - pomenúva dielo, ktoré malo byť ocenené, dielo vonia = je dobré, ale zároveň nevonia = nie je dobré, v školách učili len voňavé diela, mládež privoniava, opája sa vôňou kyticiek, ktorá nevonia = učia sa pokrytectvu, sprostucká, ambiciózna mládež
 - 3-enumerácia - učiteľ, žiak, pionier, rozhlasové stanice, profesori, akademici
 - 4-satira- ostrá kritika
- v poviedke o Vládcovi Figurowi sa dozvedáme :
 - c) vytváranie figúrok (manipulácia) nevzdelaný človek sa stane učiteľom, počúva rozkazy
 - d) schematizmus v literatúre - zjednodušovanie skutočnosti, v realite to je vedomé klamanie, realizmus na míle vzdialený

Ladislav Mňačko :

- do literatúry vstupuje po 2.sv.vojne - 1956
- 1956 KSSZ (komunistická strana sovietskeho zväzu) - 20 zjazd komunistického zväzu - odhalený kult osobnosti - odsúdili zverstvá za režimu - gulagy- prenasledovanie - politický odmäk - autori dokázali vypovedať o tej dobe pravdivo
- jeho život bol veľmi protirečivý
- mal český pôvod ale cítil sa ako Slovák
- vyštudoval žurnalistiku
- názovo sa vyvíjal
- v mladosti bol fanatik do Stalina a do režimu v Rusku (chcel tam aj emigrovať)
- počas 2.sv.vojny sa zúčastnil SNP a toto povstanie sa dostáva aj do jeho diel
- autor si protirečí - po 56 roku - keď sa komunisti dostali k moci v roku 1948 - stal sa štátnym novinárom - písal to, čo strana chcela - bol na strane komunistov - prepisoval vykonštruované procesy
- po zjazde KSSZ v roku 1956 - bol jeden z prvých autorov, ktorý začal tento režim kritizovať - uvedomil si chybu a nedostatky režimu - román - Ako chutí moc
- 1968 - emigroval do Rakúska po vstupe vojska Varšavskej zmluvy na naše územie
- stal sa u nás zakázaným autorom

Ako chutí moc :

- román, najprv vydaný vo Viedni 1967 o rok neskôr aj u nás
- retrospektívny kompozičný postup, začína aj končí prítomnosťou
- smútočná miestnosť pri pohrebe politika
- chodia tam 3 dni, napriek tomu, že im ublížil
- v miestnosti je prítomný novinár - Frank - hlavná postava, počúva ľudí - chodí do retrospektív, vojna a SNP, 50 roky

-hlavná myšlienka románu - ako politická moc mení človeka - jeho názory, postoje, morálny úpadok

-autor vychádza z konkrétnej situácie, kedy zomrel vysokopostavený politik

-je zahalený tajomstvom

Hlavné postavy

-mŕtvy politik, cez retrospektívu sa dozvedáme o jeho živote, dynamická postava - zhoršila sa s rastom moci

-Frank- novinár, fotil si politikov v súkromí, priateľ politika

-s rozprávačom v diele je to komplikované, aj priamy aj vševediaci (Frank za autora) - autorský

-v závere sa dozvedáme na akú chorobu zomrel - nebola na neho vhodná - na urémiu - otrava močom - povedali že zomrel na leukémiu

-záver- prítomnosť- pohreb, jeho rival tam má prejav - zlý, získal jeho funkciu

-autor použil subjektívno-objektívny novinársky štýl

Milan Kundera

predstaviť českej literatúry,

autor po roku 1945,

vyštudoval filozofiu, teóriu hudby – hudobné motívy sa odrážajú v jeho tvorbe,

píše poviedky, napr. kniha poviedok – Směšné lásky,

píše romány, napr. román Žert,

po vstupe vojsk Varšavskej zmluvy r. 1968 emigroval do Francúzska, písal najskôr po česky, neskôr po francúzsky.

Žert – interpretácia

román – má znaky postmoderny

chaos,

v diele sa prelínajú viaceré literárne časy,

dielo možno vnímať ako dielo filozofické, historické, hudobné, spoločenské,

postmoderna sa prejavuje tak, že dielo má viacerých rozprávačov – experiment, príbeh

rozpráva hlavná postava Ludvík, potom Helena, Zemánek, Jaroslav...,

prejavuje sa filozofia relativizmu – postavy sa na tie isté veci s postupom času pozerali inak,

v románe sa socialistická spoločnosť vnímala inak na začiatku a inak na konci diela,

všetky postavy boli členmi komunistickej strany, na začiatku boli presvedčení o správnosti

tejto ideológie, najskôr všetci verili v spravodlivú spoločnosť, ale v priebehu románu sa tento

postoj menil, pomaly sa postavy vzdávali svojich ideálov(aj tí, čo vyhodili Ludvíka – hlavnú

postavu zo strany, aj samotní komunisti odmietali komunistickú stranu a jej ideológiu –

absurdita – nedôvera.

Postavy sa riadili filozofickým princípom: Časy sa menia a my sa meníme s nimi.

Autor vnímal román nielen ako žáner, ale ako samostatný druh umenia, v ktorom je

zachytený život celej spoločnosti, nielen postáv.

Historický motív

autor sa vracia do minulosti, zachytáva 50. roky, v 50 -tych rokoch – najviac absurdít totalitného režimu

60. roky – Ludvík si v prítomnosti / tradičná slávnosť Jízda králů na Morave / neustále spomína na 50 - roky, kedy mu bolo ublížené

Hudobný motív

prejavuje sa v zameraní sa na ľudovú pieseň, ľudovú tvorbu, autor to študoval, folklór sa za socializmu podporoval, lebo bola pri moci vláda ľudu, folklór robil ľud, autor ľudovú hudobnú tvorbu považuje za most, čo spája minulosť s prítomnosťou.

román predstavuje polyfonickú skladbu, hudobná zložka – dej je komentovaný viacerými rozprávačmi

toto dielo je o disharmónii, ani jednej postave v diele nič nevyšlo, ale ani spoločnosti, lebo ľudia prestali veriť komunistom

všetko sa končí zle

socialistická spoločnosť smeruje ku komunizmu, ktorý zlyhal, samotní komunisti mu už neveria

Hlavnú postavu kvôli jednému žartu vyhodili zo strany, z vysokej školy, poslali ho do pracovného tábora na 6 rokov, čo bolo novodobé otroctvo, Ludvíkovi zlyhali všetky vzťahy, chcel sa pomstiť tomu, kto ho vyhodil zo školy, teda Zemánkovi, ale ani to mu nevyšlo. Keď zviazol Zemánkovi manželku, t. j. Helenu, zistil, že ona s ním už tri roky nežije a jeho pomsta mu nevyšla.

Helene stroskotalo manželstvo, zamiluje sa do Ludvíka, ktorý je k nej cynický a zlý, Helena sa chce zabiť, požije veľa liekov, ale je to len prehľadadlo a nepodariť sa jej samovražda.

Jaroslav, milovník ľudovej piesne a ľudových tradícií, primáš ľudovej kapely, dostal na konci románu infarkt, nevedel sa zmieriť s tým, že na slávnosti Jízda kráľu nikto nepočúva krásne ľudové piesne, ktoré boli pravdivé, napr. láska je láska, bolesť je bolesťou, smútok smútkom, ľudia mali iné záujmy, jedia, pijú a nevnímajú tú krásu.

Hlavná postava – Ludvík Jahn

hlavný rozprávač

totalitný režim mu ublížil

pomstychtivý, cynický, nepekne sa správal k Helene

na záver rozčarovaný, Zemánek, čo ho vlastne vyhodil z normálneho života už komunistom neverí

na začiatku románu veselý vtipný človek, chcel žiť, ale kvôli žartu, ktorý napísal na pohľadnicu zanietenej komunistke Markéte „Komunizmus je ópium ľudstva, zdravý duch páchne blbosťou,“ sa zmenil na cynika, dynamická postava

Autor narába s literárnym časom zložito, prelína prítomnosť a minulosť, teda retrospektívu, striedanie je veľmi časté, keby bol román usporiadaný chronologicky, príbeh by bol usporiadaný -

50. roky – 60 roky

Autor však začal v prítomnosti, udalosťami na Morave, slávnosťou Jízda kráľu a potom nasleduje retrospektíva, postup od 60. rokov k 50. rokom.

Zápletko románu je v retrospektíve, keď poslal pohľadnicu so žartom Markéte.

V prítomnosti je zápletko - odhodlanie Ludvíka pomstiť sa ľuďom, ktorí mu v minulosti ublížili.

Václav Havel

-pochádza z veľkopodnikateľskej rodiny

-po prevrate v roku 1948 sa dostal na nepriateľskú stranu

-nemohol doštudovať

-bol to intelektuál, písal divadelné hry

-absurdné divadelné hry, ktoré kritizovali režim, hrali sa v alternatívnych divadlách - neskôr boli zakázané - hrali sa vo Viedni

- predstaviť disidentov - zoskupenie ľudí, ktorí kritizovali režim
- neskôr sa stal prezidentom československa
- tvorba - Zahradní slavnost, Audience, Vernisáž

Audience

- absurdná divadelná hra, založená na dialógu
 - dialóg je banálny - jalový
 - kritika režimu - úbohá pracovná morálka - nadriadený nepracuje
 - poukazuje na špehovanie, sledovanie ľudí - úloha nadriadeného je sledovať podriadených - manipulovanie ľuďmi
 - neschopní ľudia chcú ísť na vyššiu pozíciu
- Ferdinand Vaňek - intelektuál, spisovateľ, kultivovaný, autobiografické prvky, spisovne sa vyjadruje, podriadený, váľa sudy - ani jedno slovo nepovie proti režimu, má manuálnu prácu, nestáňa sa
- Sládek - nadriadený, nevzdelaný, buran, zlé vyjadrovanie, sleduje Vaňeka či nekoná proti režimu
- príbeh sa odohráva v pivovare
 - nie je založená na gagoch
 - založená na absurdných situáciach
 - nadriadený je nevzdelaný - núti Vaňeka aby napísal niečo proti režimu
 - Vaňek nič nerobí, nemôže postúpiť vyššie
 - na záver nič nenapísal proti režimu

25.Administratívny štýl. Literárna moderna a umelecké avantgardy.

Administratívny štýl

- oficiálna komunikácia
- úradný styk
- komunikanti-občan a inštitúcia alebo dve inštitúcie medzi sebou
- banka,škola,pošta
- cieľom je poskytnúť presnú informáciu
- znaky:
 - 1.adresnosť- majú konkrétneho adresára, napr.úradné listy,vyhlášky
 - 2.vecnosť,neutrálnosť,objektívnosť- snaha o objektívne a presné vyjadrenie s cieľom vylúčiť omyl (enumerácia)
 - 3.knižnosť,spisovnosť,písomnosť-používanie kancelarizmov, cudzích slov, používanie zložených súvetí
 - 4.stručnosť,schematickosť-slovné útvary/žánre, neprinášajú informácie navyše, majú často predtlač-podliehajú štátnej norme STN

Žánre administratívneho štýlu:

- dokumentárne - maturitný protokol, zápisnica, triedny katalóg, potvrdenka, deklarácia
- oznamovacie-prihláška,životopis,žiadosť,upomienka, zákon,vyhláška, oznámenie, reklamácia, objednávka
- heslové-rozvrh hodín, vysvedčenie, diplom, faktúra, poštová poukážka

Literárna moderna a umelecké avantgardy.

literárna moderna sa rozvíjala 1880-1920 a jej rozvoj začal v západnej Európe Francúzsku, Anglicku a Nemecku

tam, kde boli lepšie spoločenské, politické a ekonomické podmienky, vznikali nové smery v tom čase sa u nás konečne presadil realizmus

vznikali rôzne smery: symbolizmus, impresionizmus a dekadencia (tmavý, čierny druh symbolizmu)

umelecké smery mali svoje znaky, ktoré sa odlišovali aj na úrovni národov

boli ovplyvnené rôznymi filozofiami – pesimizmus, idealistické filozofie, futurizmus, konstruktivizmus

znaky - do popredia sa dostáva subjekt,

popieranie objektívneho, reálneho sveta, zdôraznenie subjektívneho sveta

umelci sú z tohto sveta znechutení, lebo zbohatlíci podporovali vedu, ale kultúru nepodporovali

Situácia na Slovensku: Slovensko rozvoj priemyslu a hospodárstva, silná maďarizácia - silný národnostný a sociálny útlak, dôsledkom čoho bolo vysťahovalectvo

na túto nepriaznivú situáciu reagovali spisovatelia cez svoje vnútro, nechceli sa na svet pozeráť realisticky, spisovateľ vyjadruje svoje vlastné názory na základe svojho myšlienkového sveta

UMELECKÉ AVANTGARDY

medzi 1. a 2. svetovou vojnou básnici experimentovali a odmietali tradíciu

boli to krajne intolerantní autori

EXPERIMENTY AVANTGARDY :

nadrealizmus - surrealizmus, vznikol vo Francúzsku (Paríž) , autori idú do hĺbky duše, idú zo sna a podvedomia

dadaizmus - vznikol vo Švajčiarsku, dadaisti boli proti vojne (bola pre nich nezmyselná), používali slová ktoré pripomínali detskú reč

kubizmus - Francúzsko, Paríž , výtvarné umenie, rozložili skutočnosť na segmenty ktoré potom nelogicky pospájali - Pablo Picasso

futurizmus - Taliansko, technický pokrok a budúcnosť

kubofuturizmus - ignorovanie tradičného slovníka aj logickej syntaxe (asociácia) , genitívna metafora , experiment so zvukom a s grafickou úpravou básne

Jean Arthur Rimbaud (rembó)

-predstaviteľ francúzskej literatúry

-typ rozhnvaného básnika, v konflikte so spoločnosťou, chce zrušiť pretváрку a dostať sa k nepríjemnej pravde

-mal prísnu matku, utekal z domu = v jeho dielach tulácke motívy

Pocit

-lyrická báseň, lyrický subjekt je autor

-nachádza sa v prírode, vníma ju všetkými zmyslami (poézia 5 zmyslov)

-je spokojný, šťastný, túla sa v prírode, ako po boku ženy

-nemyslí na úpadky spoločnosti

-impresionistické

V zelenej krčmičke

-túlanie, pôsobí na všetky zmysly

Ivan Krasko

-používa symbolizmus, na smútok mal objektívne (svetová literárna moderna, a symbolizmus) ale aj subjektívne (maďarizácia, v Prahe ďaleko od domova, ochorel na tuberkulózu, mal pocit, že nemá právo na lásku) dôvody

-keď sa oženil, prestal písať

Už je pozde...

-lyrická, subjektívna výpoveď, autor je lyrickým hrdinom

-báseň je kompozične usporiadaná podľa časovej postupnosti - podľa pohybu mesiaca na oblohe (nad horami vrcholí, zakrývajú ho mraky, zapadá za hory)

-slnko nevychádza

-začína aj končí tým istým veršom - už je pozde, nepamätáš?

-spomienka na lásku

-lyrický subjekt je v prírode sám

-mesiac je symbolom nešťastnej lásky (nemý, bledý)

-znaky symbolizmu a impresionizmu (občas mesiac zakrývajú oblaky ako keby sa maľoval obraz, ide o náladu a dojmy, lúče mesiaca dopadajú na zem ako bodky)

-senzualizmus - zmyslové vnímanie (zrakové aj zvukové predstavy)

hlásnik trúbi, ozveny sa dute vlnia

bledý mesiac, tieň oblakov na poli

Guillaume Apollinaire

je predstaviteľom francúzskej literatúry

píše po francúzsky

bol poliak

ovplyvnila ho kláštorňá škola

do jeho tvorby sa dostávajú náboženské prvky

do jeho života sa dostáva trochu bohémy (Parížska bohéma) - neviazaný spôsob života

ovplyvnil ho Pablo Picasso

zbierka - Alkoholy - lebo sa venoval páľčivým témam- báseň Pásmo

vplyv futurizmu - zbierka Kaligramy - majú výtvarnú podobu - spojenie textu s obrazom

Pásmo

zo zbierky Alkoholy

prelomové dielo vo svetovej literatúre

pásmo sa stalo literárnym pojmom ○ útvár lyrický, ktorý popiera tradičné rytmické prvky v poézii

použitý voľný verš

nepoužíva interpunkčné znamienka

nemá stopovú organizáciu

nepravidelný počet slabík vo veršoch, nepravidelné strofy

má viac tém: ○ starý svet - antika (grécka, rímska), kresťanstvo ○ nový svet - predstavuje technický pokrok

tieto 2 svety prepája

autor experimentuje - prihovára sa sám sebe v 2. osobe ○ bohéma, bojí sa vstúpiť do kostola

v básni prevažuje hovorový štýl ○ používa aj umelecké prostriedky- metafora: pastierka, Eiffelka - slangové slová - čuj - básnické slovo -bľací - expresívne slovo

spomína na kláštorňú školu

rád sa modlil s kamarátom v kláštornej kaplnke

Ježiša znázorňuje cez farby nepriamo ○ je to ľalia - symbol čistoty ○ červenkasté vlasy - krv, smrť, láska, obeť ○ ametyst - fialová farba - farba rúcha, kňazov po ukrižovaní, farba kráľov

autor cestuje po Európe - cestopis

dvojitý stĺp - kríž, možno bol aj na Slovensku

bol aj v Prahe - ruža na stole a na nej chrobáček, cíti sa ako ten chrobák (malinký vo veľkom svete)

v Prahe vstúpil do chrámu sv. Víta, orloj - plynutie času

Rudolf Fabry

priekopník avantgardnej poézie na Slovensku

medzivojnový básnik

ovplyvnili ho 2 avantgardné smery ○ dadaizmus ○ surrealizmus

vyštudovaný výtvarník - tvoril koláže

1935 = napísal básnickú zbierku Uťaté ruky - kde uťal tradíciu

vie písať tradične ale aj netradične

zbierka má 3 časti: ○ 1. časť - ukázal, že vie písať (prológ) ○ 2. časť - asociatívne verše (básne) ○ 3. časť - uťal a začal písať nezrozumiteľne (prietrž)

Orgiast čierny a biely

avantgardná báseň

po 1. prečítaní - je nezmyselná, nelogická

je na hranici nezrozumiteľnosti

nie je tu bežný slovník ○ orgiast - rozrušenie ○ markytánka - matka pluku, starala sa o vojakov po všetkých stránkach ○ chinín - výťažok z rastliny, prchavá rastlina, používal sa proti malárii

slová v básni navzájom nesúvisia ale vieme každé interpretovať

čierna a biela - spolu tvoria kontrast. 2 pocity

biela - energia, slnko, láska - pozitivita

čierna - smrť každého hrdinu, nálada sychravej volavky, mramor (chlad), hrob (smrť) - negativita

spája slová, ktoré sú nespojiteľné - obsahovo nesúvisia - človek lampy (genitívna metafora)

nie je tam použitá interpunkcia

porušené syntax

použitý voľný verš

autor v básničke experimentuje so zvukom - anafora, aliterácia

autor je veľmi objektívny - nie je zainteresovaný do textu

neporovnateľné veci prirovnáva - vlasy ako alkohol, láska a vojna

26.Druhy opisu. Typy literárnych postáv.

Druhy opisu

Opisný slohový postup

- jeden zo slohových postupov
- opis je žáner tohto slohového postupu
- cieľom opisu je opísať, zachytiť, zaznamenať znaky osôb,zvierat,vecí a rôznych javov
- predpokladom dobrého opisu je pozorovanie
- spisovatelia majú veľký pozorovací talent- najmä realisti
- opis má svoju kompozíciu :
 - 1.Úvod
 - 2.Jadro
 - 3.Záver
- vety v opise by mali byť logicky usporiadané
- pri opise sa začína opisovať od celku k detailu
(Alebo : zľava do prava alebo opačne, zhora dole, spredu zozadu, od stredu do obvodu)
- kompozíciou sa obsah nezmení
- využíva sa v hovorovom štýle,administratívnom, odbornom, umeleckom

Druhy opisu

- podľa jazykových prostriedkov

- 1.statický - príd.m.
- 2.dynamický - slovesá

Postoj autora

- objektívny / subjektívny

Komunikačná sféra

- jednoduchý,odborný,umelecký

Statický opis

- cieľom je opísať osoby,zvieratá alebo veci v pokoji
- veľa podst.m. a príd.m.
- pohľad z vonku/vnútra
- kompozícia : úvod,jadro,záver

Dynamický opis

- opisuje predmety,veci osoby,ktoré sú v pohybe
- slovesá-plnovýznamové
- opis pracovného postupu :
činnosť,časová postupnosť,kompozícia,návod na použitie

Objektívny a subjektívny opis

Objektívny:

- pravdivý a vecný

-neuplatňuje sa hodnotenie,osobný prístup

-náučný štýl

-zachytáva znaky objektívne

-enumerácia-vymenúvanie vecí

-odborná terminológia

Subjektívny

-opisuje predmet, osobu zo svojho hľadiska

-hodnotenie,osobný prístup ([1.os.sg](#)) zámená

-subjektívne rozprávanie

-modifikácia vetnej stavby

Odborný opis

-využíval sa v náučnom štýle

-znaky objektívneho opisu

Umelecký opis

-opis - obrazne, pomocou umeleckých prostriedkov

-znaky náladového a subjektívneho opisu

-personifikácia,epiteta,prirovnania,metafory

Typy literárnych postáv

-literatúra je človekoveda - vždy v nej vystupujú postavy

-každá postava je fiktívna - aj keď je zložená na realite

-- podľa úlohy, ktorú zohrávajú v deji:

- hlavné: vystupujú vo väčšine príbehov v diel, v hlavnej dejovej línii a sú najdôležitejšie

- vedľajšie: vo vedľajšej dejovej línii, menej dôležité, ale dotvárajú dej, môžu byť kladné alebo záporné

-podľa skutočnosti:

- reálne: existujú reálne osoby, ktoré sú prototypom postáv v diele, ale aj tak sú dotvorené autorovou fantáziou

- historické

- fiktívne: úplne vymyslené

- podľa dynamickej:

- dynamické: ich charakter a názory sa počas deja menia

- napr. Kreón (Antigona), Paul Baumer (Na západe nič nové), Zuzka (Statky-zmätky), Aduš Domanický (Keď báčik z Chochoľova umrie), Paľo Ťapák (Ťapákovci), Ilčičika (Živý bič)

- statické: staja si za svojimi presvedčeniami a ani ich charakter sa nemenia (napr. Antigona)

CHARAKTEROVÉ (vznik typitáciou)

- zobratujú určitú charakteristickú črtu, zovšeobecnia sa vlastnosti určitej skupiny ľudí

- v klasicizme napríklad Molière: Lakomec (zovšeobecnená charakterová črta), Chalupka: Kocúrkovo (Tesnošil)

- v realizme: Maco Mlieč, Anča zmija (osoby z okraja spoločnosti, mrzáci, chudobní..)

IDEALIZOVANÉ

- autor ich zobrazuje lepšie ako v skutočnosti sú, vytvára vzor a ideál
- antika: Antigona, stredovek: idealizovaní svätci a rytieri
- romantizmus: Chalupka: Mor ho!, Botto: Smrť Jánošíkova, Sládkovič: Detvan

MONUMENTALIZOVANÉ

- vlastnosti postavy, ktoré sa vynímajú nad všetko ostatné, výrazne vystupujú svojim konaním, správaním...
- Drak sa vracia: Martin Lepiš, Mor ho!: lovenskí junáci

SOCIÁLNE

- reprezentujú istú sociálnu vrstvu
- najčastejšie zobrazení sú: zeman, šľachta, mešťania, sedliaci
- niektoré spoločenské vrstvy sú vyššie, napriek tomu však existujú postavy, ktoré nekonajú podľa svojho sociálneho zaradenia – šora Anzuľa

TRAGICKÉ - umiera, napr. Antigona, Hamlet, Peter a Lucia

DETSKÉ - Apoliena, Holden Caulfield

STRATENÁ GENERÁCIA - Paul Baumer

ROMANTICKÉ - Kapitánova dcéra

PASÍVNE, TAJOMNÉ, NADPRIRODZENÉ....

KOLEKTÍVNY HRDINA- hrdinovia vystupujú ako kolektív (Mor ho!)

Ukážka 2: **Detvan**

Martin Hudcovie - idealizovaná postava: vzor Slovákov

Kráľ Matej - zidealizovaná historická postava Mateja Korvína – dobrosrdečný, zaujíma sa o ľud

Ukážka 3: **Mor Ho!**

- junáci sú idealizovaní a monumentalizovaní, ich dobré vlastnosti sú zveličené- sú pekní, statoční

= kolektívny hrdina- junáci vystupujú ako 1 kolektív

Ukážka 4: **Na Západe nič nového**

- stratená generácia, tragický, dynamický

Ukážka 5: **Keď báčik z Chochoľovia umrie**

- Aduš Domanický je dynamický hrdina, sociálny hrdina (prefikáný zeman)

Ukážka 6: **Drak sa vracia**

- Drak je monumentalizovaný, tajomný

Ukážka 7: **Antigona**

- Antigona je statický hrdina, stojí si za svojimi presvedčeniami a názormi, nemení ich

- je idealizovaná- statočná, postaví sa proti Kreónovi aby mohla pochovať svojho brata

- Kreón je dynamický typ

Ukážka 8: **Kapitánova dcéra**

- romantický typ: Máša a Griňov

- idealizovaný typ: Pugačov, Griňov, cárovná

Ukážka 9: **Lakomec**

- charakterový typ- zobrazuje zovšeobecnenú charakterovú črtu- lakomstvo

27.Indoeurópske jazyky. Láska a jej premeny v dielach svetovej a slovenskej literatúry.

Indoeurópske jazyky

-v Európe sa sformovali 3 jazykové rodiny

1.indoeuroopska jazyková rodina

2.ugrofínska jazyková rodina

3.semitsko-hamitská

Indoeurópska jazyková rodina:

-tento pojem bol zavedený v 19.storočí, indoeurópania výsmech

-európske jazyky - vychádzajú zo sanskritu

-madre-mum-mutter

-patria sem slovanské jazyky, baltické, germánske (nemecký,anglický,holandský,flamandský, dánsky, nórsky, islamský) románske (latinský,francúzsky, taliansky) keltské

(írsky,welština,bretónčina) grécky jazyk, albánsky jazyk, arménsky jazyk, indické jazyky

(hindčina, belgánčina) iránske jazyky (perština, rómsky jazyk)

-niektoré európske jazyky sa nedajú zaradiť

-praslovančina pochádza zo sanskritu (praslovenčinou sa hovorilo na území medzi Vislou a Dneper)

-slovania sa z klimatických príčin posunuli na západ,východ a juh

-východoslovanské-ruština,ukrajinčina, bieloruština, rusínsky jazyk

-západoslovanské-slovenčina,čestina,polština

-užnoslovanské-chorváčtina,slovinčina,bulharčina

Láska a jej premeny v dielach svetovej a slovenskej literatúry

Láska je prirodzená súčasť života každého človeka. Môže byť materinská, k národu, ale najčastejšie k žene.

Zobrazenie lásky v literatúre prechádzalo rôznymi obdobiami a prešla takisto aj rôznymi zmenami. Je to

nevyčerpatelná a večná téma, ktorá sa vyskytuje vo všetkých žánroch a druhoch.

Dom v stráni – vypočítavá láska, trpí, je bolestná, končí sa

Marína – večná láska, všeobímajúci princíp

Slnko – trpká láska

Jozef Mak –neopätovaná láska, nevyznaná láska, ľútostivá

Plachý akord – nešťastná, bezcieľna láska, neopätovaná

Koniec lásky – láska končí, kritická láska

76. sonet – trýznivá, vášnivá, nenaplnená, mučiaca láska

Starovek - láska a s ňou súvisiaca radosť aj bolesť, vyniká hĺbkou citov

- Gréci oslavovali lásku a priateľstvo Sapfó, Anakreon)

Stredovek - láska ako galantný prejav, uctievanie, služba, ochraňovanie vyvolenej svojho srdca (trubadúri, rytieri)

Humanizmus a renesancia - hlboký ľúbostný cit (Othello, Rómeo a Júlia – Shakespeare, Laura – Petrarca)

Barok - bázeň voči Bohu, rozkoš, rozpoltenosť, v poézii nešťastná, nenaplnená láska

Klasicizmus - voľba medzi rozumom a citmi – rozum kontroluje vášne (Cit - Rodrigo de Livare)

Romantizmus - vášnivá láska plná kontrastov a tragizmu (Marína, Kapitánova dcéra, Chrám matky Božej)

Realizmus - objektívne zobrazuje život, medziľudské vzťahy v reálnom prostredí – nevera, svadba pre peniaze..

- Statky Zmätky, Anna Karenina, Červený a čierny, Zločin a trest, Dom v stráni

Literárna moderna - láska na základe ľúbostného zážitku – Bodlaire, Verlaine, Apollinaire, Krasko, Rimbaud

Medzivojnová - lyrizovaná próza (Nevesta Hôľ – Švantner, Tri gaštanové kone, Jozef Mak, Živý bič)

Socialistický realizmus - hrdinovia sa snažia získať si lásku

Súčasná literatúra - problémy moderného človeka v medziľudských vzťahoch (Bedári, Válek, Sofiina voľba, Colet)

Magický realizmus - postavy konajú živelne, žiarlivo, vášnivo, časté vraždy (Markéz – Sto rokov samoty)

28.Hovorový štýl. Konanie mladého človeka v literatúre v závislosti od spoločenských podmienok.

Hovorový štýl

- štýl bežnej komunikácie
- komunikanti - kamaráti
- využitie v súkromnej sfére
- záujmová sféra
- pracovná sféra
- znaky : -súkromnosť, melódia, ústnosť, dialogickosť, subjektívnosť, situačnosť, spontánnosť, stručnosť, individuálny štýl, sms, veta má expresívnu väzbu, nedokončené vety
- žánre :
 - a)ústne - telefonát, videohovor, debata, diskusia, hádka
 - b) písané - čít, diskusia v tlači
- osobný rozhovor
- spoločenská konverzácia
- debata - nepripravená výmena názorov
- diskusia-pripravená výmena názorov
- hádko-agresívna výmena názorov, rozhovor, ktorý sme rozumovo a psychicky nezvládli
- polemika-vzdelaní ľudia by sa nemali hádať
- argumentácia- racionálne zdôvodňovanie pravdivosti
- kompromis- dohoda na základe vzájomných ústupkov
- konsenzus - názorová zhoda na základe vzájomného porozumenia

Konanie mladého človeka v literatúre v závislosti od spoločenských podmienok

Antigona - rieši morálny konflikt, ktorý sa viaže na dodržiavanie božích alebo svetských zákonov

- je pevná v názoroch, čistá, nemá postranné úmysly, sebaobetuje sa

Hamlet - bojuje proti skazenej spoločnosti – rozhoduje sa, predstieral šialenstvo, bral všetko na seba

Kapitánova dcéra - boj za spravodlivosť, prekážky kladené láske, riešia problémy, ktoré by normálne nemuseli riešiť

a musia si lásku zaslúžiť a sú tu idealizované postavy

Na západe nič nové - mladí ľudia, ktorých ovplyvnila vojna

- Paul je nepripravený na vojnu, kt. je nezmyselná (nepriatelia mohli byť jeho priateľmi, citovo otupie, je chladný, nakonci čaká už len smrť

Kto chytá v žite - odpor voči konzumnej spoločnosti

- Holden je nevyrovnaný, hľadá sa, nevie spracovať problémy života, unika, skúša niečo nové

Statky zmätky – Zuzka sa osamostatnila, nebude žiť s neverným mužom

Antigona - rozpor medzi Kreónom a Antigonou, Kreón zakazuje Antigone pochovať jej brata Polynejka za trest smrti

Hamlet - monológ o zmysle života = hľadanie zmyslu života, je lepšie byť či nebyť ?

- chce žiť čestne, spravodlivo, slobodne, statočne, ale žije vo svete, kde je podlosť, zlo a faloš

- príde na to, že samovraždou nič nevyrieši, zlo ostane naďalej

- zostáva otázka, či je lepšie bojovať proti zlu vo svete, alebo sa o to nezaujímať

Kapitánova dcéra - Pugačov presviedča Petra, aby sa pridal na jeho stranu povstania napriek tomu, že Peter je dedičný šľachtic a celý život je vedený slúžič ruskej cárovnej

Kto chytá v žite - Phoebe je jediný človek, ktorý sa odváži Holdenovi oponovať a vyvraciať mu jeho

myšlienky

Statky zmätky - Ďuro si zobral inú ženu, Zuza žiada Ďura aby dieťa aspoň živil

Na západe nič nové - vnútorný monológ Paula = rozpor medzi ním a spoločnosťou, rozmýšľa nad tým akými mohli byť, čo ich čakalo, ako mladých ľudí a čo je s nimi teraz

Antigona – láska: snaží sa o spravodlivosť tým, že sa postaví proti Kreónovi

Hamlet – hľadá zmysel života za cenu odsúdenia spoločnosťou

Statky zmätky – snaha o zmenu spoločenských hodnôt z materiálnych na duchovné

Holden – kritika konzumnej spoločnosti, nechce do nej vstúpiť, presadzuje svoje názory a presvedčenia

Griňov – za zrušenie nevoľníctva (sympatizuje s Pugačovom), nemôže to však priznať, slúži kráľovnej

Paul – dotlačený do vojny, nebol pripravený, trpel, kamarátstvo sa stáva ich najvyššou hodnotou

29.Podstatné mená. Antika a jej odkaz v literárnom období humanizmu a renesancie.

Podstatné mená

- kto? čo? = osoby,zvieratá,veci
- určujeme ohýbné gram. kategórie - rod,číslo, pád
- konkrétne- abstraktné, všeobecné - vlastné
- pravopis podľa vzorov - mužské - chlap,hrdina,dub,stroj, ženské - žena,ulica,kosť,dlaň, stredný - mesto,srdce,dievča,vysvedčenie
- vzor kuli - cudzie mužské priezviská
- vzor gazdiná- skloňuje sa rovnako ako pekná
- vzor pani - pani sa neskloňuje ak stojí pred priezviskom,profesiou
- vlastné mená sa píšú s veľkým písmenom
- majú vetnočlenskú platnosť - podmet,predmet,príslovkové určenie, slovesno-menný prísudok, prívlastok
- pád - N,G,D,A,L,I (V-vokatív) najviac N

Antika a jej odkaz v literárnom období humanizmu a renesancie

Antická literatúra

- rozvíjala sa v rámci starovekej literatúry
- staroveká literatúra sa delila na orientálnu a antickú
- antická literatúra sa delí na grécku a rímsku

Grécka literatúra

- začala sa rozvíjať v 8.storočí p.n.l.
- rozvinuli sa základné literárne druhy a žánre
- v staroveku sa prejavili isté znaky tejto literatúry
- do príbehu zasahujú bohovia - majú ale ľudské vlastnosti (ľúbia, smútia)
- postavy môžu byť aj polobohovia

Grécka epika

- Homér - 1.známy autor, rapsód (spevák)
- slepý básnik - oslepol
- najznámejšie eposy - Ilias, Odysea v 8.storočí no zapísané boli neskôr až v 6.storočí (boli tak dobré, že sa šírili ústnou podobou)

Epos-slovo-slovo o príbehu

- rozsiahle epické dielo, uplatnená epická šírka
- v epose vystupujú výnimoční hrdinovia (polobohovia)
- základ každého eposu je boj
- sú delené na spevy - propozícia, invokácia, boj - antický model

Ilias

- 24 spevov
- pozadie eposu je historické, reaguje na Trójsku vojnu

- vychádzal z ľudových báji a povestí v ústnej podobe
- autor sa sústreďuje na posledných 51 dní z 10 ročnej vojny
- využil retrospektívu - prečo bola Trójska vojna
- Iliada sa začína Achillovým hnevom (nedostal vojnovú korisť Briseona)
- do boja namiesto seba posielal svojho priateľa Patrokla
- obliekol si Achillovu výstroj, trójanovia ho zabili - myslia si, že víťazia
- Achillov hnev stupňuje, rozhodne sa pre boj
- Hefaistos mu za noc ukuje novú výstroj
- o víťazstve vo vojne rozhodnú Achilles a Hector - Achilles víťazí
- Ilias končí pohrebom Hectora

Odysea

- Homérov epos
- 12 spevov
- podľa hlavnej postavy Odysea, ktorý bojoval v Trójskej vojne - Trójsky kôň
- autor sa sústredil na posledných 41 dní 10 ročného putovania z Tróje na Itaku - retrospektíva, bol v nepriazni Boha Poseidona, bojoval s kyklopami, prichádza na rodnú Itaku
- napísané v časomiere

epika-Bájk

- 6 storočie, Ezop
- krátky epický útvar s ponaučením
- ezop ich písal vo forme prózy, využil personifikáciu - vystupujú v jeho prehoch zvieratá, aby niekoho náhodou neurazil
- napr. Jeleň pri jazierku - nevážime si to najcennejšie čo máme, kým to nestratíme - jeleň sa sťažuje na svoje nohy ale obdivuje majestátne parohy - zaútočí na neho lev - má rýchle nohy, ujde pred levom no v lese sa zavadí o parohy, teraz ho to čo obdivoval zradilo a naopak, to čo mu vadilo ho zachránilo

dráma - Sofokles - Antigona

-Antigona:

- tragedia
- vzniesena hra
- horizontálne členenie : 5 dejstiev, prolog, epilog
- hra začína rano - hra trvá 1 deň
- antický model divadelnej hry - jednotu času, miesta a charakteru postav
- postava Kreona sa na konci zmenila
- obsah vytlaceny

Antigona - bola odvážna (vzpriecila sa príkazu panovníka), vstúpila do rodiny, spravodlivá - nerozdeľovala týchto 2 bratov, riadi sa Bohmi

Ismena - bala sa trestu, bojzlivá, respektovala zákony tebskeho kráľa,

Haimón - syn Kreonta, snubenec Antigony, odvážny, vstúpil si otca, no hovoril mu pravdu o tom čo si myslí a čo o ňom cele mesto hovorí
-jeho charakter sa nemení

Kreon- tebsky kráľ, tvrdohlavý, nekompromisný, tyran a despota,
-jeho charakter sa ku koncu zmení

5 stupňov vnútornej kompozície :

úvod - začína pieseň zboru - dozvedáme sa že zomreli dvaja bratia - Eteakla pochovali a Polyneika nie, rozpravajú sa o tom že je treba pochovať aj Polyneika

zápletká - Antigona pochová 2x svojho brata

vyvrcholenie/kríza - hlavne postavy sa snažia presvedčiť Kreona aby nezabil Antigonu
-Antigona vysvetľuje že sa riadi božskými zákonmi, má rada obidvoch bratov rovnako

- Haimon predstúpi pred svojho otca, obhajuje Antigonu - boh mu dal rozum, a preto hovorí to čo si myslí
- Haimon Kreona nepresvedčil - Antigonu chce zamurovať do hrobky
- 3. pieseň zboru
- Ismena chcela zobrať časť viny na seba
- Kreon chce zabiť obe sestry
- prichádza vestec - vyvesti mu, že Kreon vedie svoje mesto do záhuby (potečie krv rodu)

obrat - Kreon si to po vestbe rozmyslí a ustupuje
 -uz je neskoro

zaver - Antigona je obesena a Haimon vytasí meč na svojho otca a prebodne sa a aj Eurydika si siahne na život, prichádza Kreon k ich telám a necháva sa odvieŕť a zatknúť

- doležitú úlohu tu má zbor - komentuje a naznačuje dej
- riadi sa Bohmi, no samotní bohovia tu nevystupujú

Antigona bola napísaná v časomieri, ale preklady nie sú v časomieri.

Základy lyriky - Sappho, žila na ostrove Lesbos kde založila dom umenia, kde žili dievčatá, ktoré sa venovali umeniu, vytvárala pre ne poéziu, v 11. storočí bola jej poézia zničená, pretože bola považovaná za nemravnú, zachovala sa :

Óda na Afroditu

- óda - oslavná báseň, chválospev
- lyrická hrdinka Sappho sa obracia na Afroditu, bohyňu lásky, aby jej pomohla, vypočula ju
- pracuje vizuálne

Rímska literatúra

- mladšia sestra gréckej literatúry
- lyrika, epika, dráma
- Plautus - Komédia o hrnci
- Zápisky z Galie - Caesar
- najväčší rozmach bol na prelome letopočtov - Octavius Augustus cisár
- spisovatelia - Vergilius, Ovidius, Horatius

Vergilius - Eneide

- epos podľa Homérovho vzoru, nadviazal na neho po formálnej aj obsahovej stránke
- časomiera
- obsahovo nadviazal na Iliadu
- Eneide - hrdina, bojoval v Trójskej vojne, bol poverený Bohmi hľadať novú vlasť pre Trojanov, zaľúbila sa do neho kráľovná Kartága, on ju opustil, prekliala ho - medzi grekami a rímanmi budú navždy spory
- našiel novú vlasť pri rieke Tiber, viedol vojnu s pôvodnými obyvateľmi, zakladá Rím, dostal za manželku dcéru kráľa latinov
- 12 spevov, antický model - propozícia, invokácia a boj

Ovidius - inšpirácia gréckou literatúrou, prebásnil grécke boje, Orfeus a Eurydika, Umenie milovať - radil mladým mužom ako získať ženu

30.rečnícky štýl. Staroslovienska literatúra.

Rečnícky štýl

- jazykový štýl je výber a usporiadanie jazykových prostriedkov podľa komunikácie
- rétorika- náuka, ktorá sa zaoberá umením hovoriť zaujímavo, logicky,predsvedčivo, v závislosti od funkcie prejavu
- rečnícky štýl- presvedčiť, motivovať, zaujať, vysvetliť, informovať, prezentovať
- komunikanti - poslucháči
- znaky: ústná/písomná forma, verejnosť (spisovný jazyk), monologickosť, sugestívnosť, adresnosť,názorovosť
- fázy tvorenia rečníckeho štýlu
 - 1.vyjasnenie si témy-zhromaždenie materiálu
 - 2.premyslím si, čo tým chcem vlastne povedať
 - 3.kompozícia a štylizácia prejavu -úvod,jadro,záver
- úvod= dôsledne premyslieť, vážiť každé slovo, naznačíme najdôležitejšiu myšlienku celého prejavu, úvod spamäti, v úvode neiprovizujeme
- jadro= sústredíme sa na myšlienky, úvaha
- záver= úzko súvisí s úvodom
- kompozičné postupy
 - a) motivujúci (motivovať, úvod- problém, jadro -riešenie problému, záver - vyzvanie k činnosti)
 - b) vysvetľujúci (úvod-téma,cieľ, jadro-vysvetlenie problému, záver - zhrnutie dosiahnutie cieľa)
 - c) príležitostný (úvod-dôvod stretnutia, jadro - zamyslenie,úvaha, záver-blahoželenie,podakovanie, prípitok)
- 4.nácvik rečníckeho prejavu - dobrý prejav je dlhý a úvod a záver naspamäť
- 5.vysoká technika prednesu - vieme text a sústredíme sa na rozprávanie
- prozodické vlastnosti reči, nehovoríme monotónne, pauzy, vetný dôraz, očný kontakt

Štýly rečníckeho štýlu:

- 1.agitačné
 - politická reč
 - súdna reč
- 2.náučné monologické
 - prednáška
 - prezentácia
 - náboženský prejav/kázeň
 - referát
 - horeferát
- 3.dialogické/situačné
 - diskusný príspevok
 - polemický príspevok
 - debatný príspevok
- 4.príležitostné
 - rámcový prejav
 - informačný prejav
 - slávnostný prejav

-súkromný prejav

Výrazové prostriedky rečníckeho štýlu:

1. Verbálne

- lexikálne-synonymá, antonyma, spisovné slová, cudzie
- syntaktické- opytovacie vety, vytýčený vetný člen, vsuvky
- zvukové- melódia viet, tempo reči, pauza, dôraz
- figúry-paralelizmus, anafora
- trópy-metafora

2. Neverbálne

- sila hlasu, mimika, gestika
- postoj tela, vzdialenosť-proxemika, imidž

Rečnícke trópy a figúry:

Paralela-porovnanie

Hyperbola-zveličenie

Nepriame pomenovania - perifráza, synonymické nepriame pomenovania

Autorská vsuvka - parentéza

Rečnícka otázka - iba formálna otázka

Chyby v rečníckom prejave

- defektná pauza - mimo významu prejavu
- floskuly - vtieravé slová
- zbytočné oslovenie
- rýchle, pomalé tempo
- vulgarizmy a nespisovné slová
- nevhodne zvolený charakter reči
- monotónna reč
- neprimeraná dĺžka prejavu

Staroslovienska literatúra

Stredoveká literatúra :

- stredoveká literatúra sa začala rozvíjať po zániku západorímskej ríše (5.storočie - začína sa historicky stredovek)
- stredoveká literatúra sa opierala o kresťanstvo
- aj feudáli sa opierali o kresťanstvo
- kresťanstvo ovplyvňovalo život každého stredovekého človeka
- literatúra vychádzala zo základného diela - Biblia
- Biblia sa skladá z 2 častí :

1. Starý zákon - posvätná kniha Židov, napísaný v aramejčine, kniha Genezis - Mojžišova kniha stvorenia

2. Nový zákon - posvätná kniha Kresťanov, hovorí o živote Ježiša, zapísaný v gréckom jazyku

Znaky stredovekej literatúry

- bibliu v stredoveku študovali, čítali - mnohí z nej preberali príbehy - topika - vyberali tie isté príbehy, znak stredovekej literatúry, ošúchané (topické) príbehy

- imitácia- napodobňovali príbehy, prepisovali vlastnými slovami známe príbehy
- transcendencia - hľadali Boha v nebi
- hlavné postavy - sväté postavy (Mária, Jozef, Ježiš) - idealizovaná typizácia
- stredoveká literatúra sa rozdelila na kresťanskú a rytiersku
- rytieri boli ideálni - bojujú za vlasť, ochraňujú ženy
- štýl stredovekej literatúry je veľmi vysoký
- žánre v náboženskej literatúre - piesne, kážeň, legendy, exemplá - podobenstvo v prítomnosti
- žánre rytierskej literatúry - piesne, fr.lit. Pieseň o Rolandovi - hrdinské piesne, pieseň o Nibelungoch (nemecká), slovo o pluku Igorovom (ruská) - skrátená podoba eposu - pesnička o boji

Do stredovekej literatúry zaradujeme aj staroslovenskú literatúru, ktorá vznikla na Veľkej Morave. Problém na Veľkej Morave - šírenie kresťanstva v latinskom jazyku franskými kňazmi (naši tomu nerozumeli, neprijímali to) pretože nás chceli ovládať. Knieža Rastislav sa chcel osamostatniť od frankov a chcel od pápeža aby poslal vierozvestcov, ktorý by hovorili zrozumiteľným jazykom, pápež nereagoval (páčila sa mu moc frankov nad nami) Michal III poslať Konštantína a Metoda na Veľkú Moravu - pochádzajú z mesta kde sa hovorilo 2 jazykmi - slovansky, grécky (pochádzali zo Solúna). Prišli na V.M. pripravený - zostavili hlaholiku a preložili knihy k omši. Pôsobili tu 4 roky, vychovali svojich žiakov. Založili v Nitre vysokú školu. Konštantín a Metod idú do Ríma, zastavili sa v Benátkach (spor trojjazyčníkov (latincina, hebrejcina, grectina) - Konštantín obhajoval staroslovenský liturgický jazyk). Pápež odobril staroslovenský jazyk ako liturgický. Konštantín vstupuje v Ríme do kláštora a prijíma cirkevné meno Cyril. Metod sa vracia na Veľkú Moravu a pôsobil tu 20 rokov.

Na Veľkej Morave najskôr vzniká prekladová a neskôr pôvodná literatúra.

Preložili bohoslužobné knihy misál, breviár, žaltár a spevník, základné modlitby, Nový a Starý Zákon.

Pôvodná literatúra - Proglas - predspev, pravidlá národom - vzdelané národy majú budúcnosť

-vznikla v 9.storočí

-oslava svätého písma, prekladu evanjelia

Za pamiatky považujeme Moravsko-panónske legendy - dozvedáme sa o ceste K a M do Benátok, Ríma

-odpisok- o pismenach, kyjevske listy

-1.Život Konštantína - napísal ho Kliment, zobrazené aj jeho detstvo, opis obhajoby staroslovienčiny

-2.Život Metoda - napísal ho Gorazd, kratšia časť